Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Veřejná správa

POTENCIÁL VLIVU ELEKTRONICKÝCH VOLEB NA VOLEBNÍ ÚČAST V ČR

diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Vondráková
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Lechner, Ph.D.
Rok: 2015

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Kateřina Vondráková
V Praze, dne 19. 5. 2015

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Tomáši Lechnerovi, Ph.D. za odborné vedení práce a jeho cenné rady a připomínky. Velké díky patří také mojí rodině, Janovi a přátelům za podporu během celého studia.

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra práva

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Kateřina Vondráková**

Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa

Obor: Veřejná správa

Název tématu: **Potenciál vlivu elektronických voleb na volební účast v ČR**

Zásady pro vypracování:

1. Diplomová práce se zaměřuje na analýzu potencionálního vlivu zavedení elektronických voleb v České republice zejména na volební účast, která má dlouhodobě klesající tendenci. V rámci rozvoje e-Governmentu v České republice je zavedení elektronických voleb jedním z dalších cílů, přičemž se zde otevírá otázka, zda kromě zjednodušení procesů by mohl tento koncept přispět i k zastavení klesající tendence volební účasti či tento trend dokonce zvrátit.
2. Cílem diplomové práce je zodpovědět otázku, zda a jak by zavedení elektronických voleb ovlivnilo volební účast vysokoškolských studentů jako jedné z vybraných skupin obyvatelstva. Tato volba je provedena s ohledem na cílovou věkovou skupinu a také s ohledem na možnosti provedení vlastního nezávislého výzkumu.
3. V první části práce bude představen aktuální stav rozvoje elektronizace veřejné správy v České republice a koncept elektronických voleb jako součásti e-participace. Druhá část práce bude založena na vlastním dotazníkovém šetření provedeném mezi vysokoškolskými studenty. Výsledky, které z analýzy vyplynou, budou porovnány se statistickými údaji Estonska u stejné cílové skupiny. V závěru práce budou zhodnoceny výsledky výzkumu a budou předložena případná doporučení k problematice zavedení elektronických voleb v České republice.

Rozsah práce: 70

Seznam odborné literatury:

1. MATES, P. – SMEJKAL, V. *E-government v České republice : právní a technologické aspekty.* Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-36-6.
2. ŠPAČEK, D. *eGovernment : cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení.* Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-261-8.
3. MODERNIZACE VEŘEJNÉ SPRÁVY V EVROPĚ A ČESKÉ REPUBLICE (2005 : PRAHA, ČESKO), – LOUDA, T. – GROSPIČ, J. – VOSTRÁ, L. (ed.). *Modernizace veřejné správy v Evropě a České republice : sborník příspěvků z workshopu s mezinárodní účastí : Praha 22.-23.11.2005.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-7380-001-2.
4. VLÁČIL, J. *Veřejná správa: sociálně-psychologické problémy v historii a současnosti.* Praha: Linde, 2002. 322 s. ISBN 80-7201-379-3.
5. WEST, D M. *Digital government : technology and public sector performance.* Princeton: Princeton University Press, 2005. ISBN 0-691-12182-6.
6. ALVAREZ,R. Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia. PS: Political Science and Politics. 2009, roč. 42, č. 3, s. 497-505.
7. IDEA. Introducing electronic voting. Vyd. 1. Stockholm: Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2011. 36 s. ISBN 978-91-86565-21-3

Datum zadání diplomové práce: listopad 2014

Termín odevzdání diplomové práce: září 2015

Bc. Kateřina Vondráková
Řešitelka

Mgr. Tomáš Lechner, Ph.D.
Vedoucí práce

JUDr. Jan Vondráček
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá potenciálním vlivem případného zavedení elektronických voleb na volební účast vysokoškolských studentů. První část práce se zabývá teoretickými základy a názory odborné veřejnosti na tuto problematiku. Dále je zkoumán aktuální stav zavedení elektronických voleb ve světě, České republice a v Estonsku. Hypotéza práce klade otázku, zda by zavedení elektronického hlasování mohlo potenciálně ovlivnit volební účast u studentů vysokých škol. Výzkum probíhal pomocí dotazníkového šetření.

Klíčová slova

Elektronické volby, volební účast, studenti, Česká republika

Abstract

The Master's Thesis deals with a potential impact of an introduction of the electronic voting on voter turnout of university students. First section focuses on theoretical foundation and academic debate of this subject. Additionally the current level of implementation of the electronic voting in the Czech Republic, Estonia and worldwide is explored. The hypothesis is formulated as a question whether the introduction of the electronic voting could potentially influence voter turnout of university students. The study is based on a questionnaire survey.

Key words

Electronic voting, voter turnout, students, Czech Republic

JEL klasifikace

D72, O38

Zkratky

ČPS	Česká pirátská strana
ČR	Česká republika
EU	Evropská Unie
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LIDEM	LIDEM – liberální demokraté
ODS	Občanská demokratická strana
SPOZ	Strana práv občanů ZEMANOVCI
SZ	Strana zelených

Obsah

Úvod ... 1
1. E-government a e-participace ... 3
2. Elektronické volby ... 5
2.1. Výhody a nevýhody ... 6
3. Volební účast ... 9
3.1. Teorie vysvětlující úroveň a změny volební účasti ... 9
3.2. Volební účast vysokoškolských studentů ... 12
4. Potenciál vlivu elektronických voleb na volební účast ... 14
5. Elektronické volby ve světě ... 16
6. Elektronické volby v České republice ... 18
6.1. Současný volební systém ... 18
6.2. Vývoj konceptu elektronických voleb v České republice ... 19
7. Elektronické volby v Estonsku ... 23
8. Vývoj volební účasti v České Republice od roku 1993 ... 25
8.1. Volební účast u voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ... 25
8.2. Volební účast u voleb do Senátu Parlamentu ČR ... 27
8.3. Volební účast u voleb prezidenta republiky ... 28
8.4. Volební účast u voleb do zastupitelstev krajů ... 29
8.5. Volební účast u voleb do zastupitelstev obcí ... 30
8.6. Volební účast u voleb do Evropského parlamentu v ČR ... 32
8.7. Volební účast dle věku voličů ... 33
8.8. Shrnutí ... 37
9. Vývoj volební účasti v Estonsku od roku 1990 ... 38
9.1. Volební účast u voleb do Estonského Parlamentu ... 38
9.2. Volební účast u komunálních voleb v Estnosku ... 39
9.3. Volební účast u voleb do Evropského parlamentu v Estnosku ... 40
9.4. Využívání elektronického hlasování v Estonsku ... 42
9.5. Shrnutí ... 49
10. Dotazníkové šetření ... 50
10.1. Respondenti ... 50
10.2. Dotazník ... 52
10.3. Vyhodnocení dotazníkového šetření ... 53
10.4. Shrnutí ... 68
Závěr ... 69
Seznam obrázků ... 72
Seznam použitých zdrojů ... 74
Přílohy ... 78

Úvod

Tato diplomová práce se, jak název napovídá, zabývá potenciálním vlivem zavedení elektronických voleb na volební účast vysokoškolských studentů v České republice. V současné, stále uspěchanější době, je pro mnoho lidí složité zachovat si svůj volný čas. Participace na veřejné správě a volba svých zástupců se postupně dostávají do pozadí. Klesající volební účast je aktuálním problémem, se kterým se potýká nejedna demokracie, a v případě, že se na skladbě zástupců ve veřejné správě nepodílí většina obyvatel, jsou základní demokratické principy v ohrožení. Vlády i odborná veřejnost hledají nejenom důvody tohoto trendu, ale také možná řešení, jak upadající zájem o volby zvrátit. Jako jedno z nich se jeví zavedení elektronických voleb, které přinášejí zvýšení komfortu při hlasování.

V teoretické části se zaměřím na definici pojmů e-participace a e-government obecně. Dále, dle odborných materiálů, definuji pojem elektronické volby a jeho použití v této práci. Zhodnoceny budou také jejich hlavní výhody a nevýhody, které jsou často používány jako argumenty pro či proti jejich zavedení. Dále se zaměřím na samotnou volební účast a faktory, které ovlivňují její výši a změny. Vzhledem k zadanému tématu uvedu také teorii k volební účasti vysokoškolských studentů. Potenciální vliv elektronických voleb na hladinu volební účasti je stále aktuálním a poněkud kontroverzním tématem, kterému se věnuje řada oborné veřejnosti. V práci proto představím jednotlivé názory na tuto problematiku. Pro představu zmapuji současnou situaci elektronických voleb ve světě, aktuální fungování tohoto systému v Estonsku a kroky, které již byly tímto směrem provedeny v České republice.

Přínosem práce jsou výsledky dotazníkového šetření mezi vysokoškolskými studenty, které má za úkol zjistit jejich postoj k volbám a případnému elektronickému hlasování. Hlavní odpovědí, kterou se snažím získat, je, z jakého důvodu se studenti voleb neúčastní a zda by využili možnosti odevzdat svůj hlas pomocí internetu. V práci uvádím vývoj volební účasti u jednotlivých druhů voleb a dílčí zaměření na mladou generaci. V Estonsku již elektronické volby fungují přes deset let, a proto byla tato země vybrána pro srovnání s Českou republikou. Důvodem byla také historická podobnost i srovnatelná velikost státu.

Řešen je také vývoj volební účasti v Estonsku před a po zavedení internetového hlasování a její dopad na volební účast mladé generace.

Hlavní otázkou, na kterou se pokusím odpovědět, je, jak by zavedení elektronických voleb v České republice ovlivnilo volební účast vysokoškolských studentů. Dle mého názoru se mnoho studentů k hlasování nedostavuje kvůli velké vzdálenosti mezi místem jejich pobytu, které je zpravidla totožné s místem studia, a místem trvalého bydliště, které mají obvykle vedené u rodičů. Studenti se k volbám často nedostavují z důvodu nutného přesunu mezi místem studia, a tedy jejich pobytu a volební místností, kde musí odevzdat svůj hlas. Doprava je pro ně časově i finančně náročná. Ačkoliv mohou využít žádosti o voličský průkaz, tedy distanční volbu, často tak neučiní, a tím se hlasování nezúčastní. V případě, že by byla v České republice poskytnuta možnost hlasování pomocí internetu, mohly by tyto hlasy být odevzdány a mít za následek odlišné volební výsledky.

1. E-government a e-participace

S nástupem informačních technologií se začaly stále více objevovat pojmy jako e-government a e-participace. Internet a počítače se staly součástí každodenního života a zároveň začaly zasahovat také do veřejné správy. Elektronické volby již svým názvem napovídají, že také spadají do skupiny nástrojů e-governmentu.

David Špaček se ve své knize *eGovernment – cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení* věnuje definici pojmu e-government. Vymezuje několik přístupů k terminologii, ale všechny spojuje následující. *Veřejná správa má sloužit veřejnosti a hledat cesty, jak s využitím ICT zdokonalit své vnitřní i navenek zaměřené aktivity. Cílovým stavem je zajistit anebo podpořit poskytování služeb veřejnosti zapojením nových technologii.*[1]

Participace je dle OECD vztah, v němž se občané aktivně zapojují do definování politiky. Uznává rovné postavení občanů při stanovování agendy a utváří prostor pro dialog mezi veřejností a veřejnou správou, která se tím ale nezbavuje odpovědnosti za svá rozhodnutí.[2]

Pokud tomu napomáhají informační technologie, hovoříme o e-participaci. Dle D. Špačka má tento nástroj za úkol usnadnit veřejnosti aktivní účast na výkonu veřejné správy, a tím eliminovat rozdíl mezi vůlí veřejnosti a zvolených zastupitelů.[3]

Aleš Pekárek (2008) definuje e-participaci jako *veškeré procesy zapojující občany do veřejných rozhodovacích procesů pomocí ICT nad rámec elektronických voleb, které jsou samy o sobě součástí e-participace.* V současné době můžeme sledovat opadnutí zájmu občanů o veřejnou správu. Participaci a e-participaci je tedy vhodné věnovat náležitou pozornost. V České republice došlo k realizaci několika nástrojů, které participaci podporují. Jedním z nich je *webcasting*, který umožňuje *sledování rozhodovacích procesů zvolených zastupitelů v reálném čase.* Což znamená, že právě probíhající jednání například

[1] ŠPAČEK, David. *EGovernment: cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074002618., str. 1-7

[2] GRAMBERGER, Marc. *Citizens as Partners Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making: Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making*. Paris: OECD Publishing, 2001, s. 23. ISBN 92-64-19540-8., str. 23

[3] ŠPAČEK, David. *EGovernment: cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074002618., str. 7-9

Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky mohou občané sledovat na internetových stránkách živě. Dalším z nástrojů jsou *veřejné diskuze*, které mohou probíhat prostřednictvím online *připomínkovacího řízení*.[4]

Participace občanů na veřejné správě prostřednictvím internetu ale probíhá i jednoduššími formami. V komunikaci s úřady se již běžně využívá email, jako levný a rychlý prostředek. Některé úřady zavedly online rezervaci termínu na vyřízení potřebných záležitostí (registr vozidel, vydání občanských průkazů) nebo např. oznamují, které doklady jsou připraveny k vyzvednutí. Obce pravidelně zveřejňují aktuality na svých webových stránkách, kde může být zřízen i prostor pro veřejnou diskuzi. Oblíbeným nástrojem se staly také online petice, které nevyžadují osobní účast sepisovatele ani podepisujících. Stalo se tedy jednodušším vyjádřit názor veřejnosti, než tomu bylo v minulosti. Daniel Čermák dále hodnotí výhody a nevýhody participace prostřednictvím internetu. Bezvýhradnou výhodou je snížení nákladů jak pro občana, tak pro úřad. Se šetřením nákladů je spojeno také šetření času. Obyvatelé nemusí kvůli každé záležitosti osobně navštěvovat úřad a potřebné dokumenty si mohou vyhledat a vytisknout v pohodlí domova. Jednou z nevýhod je opomíjení občanů, kteří nemají přístup na internet nebo s ním neumějí pracovat. Všechny tyto nástroje ale ve výsledku přispívají k efektivnější komunikaci s institucemi veřejné správy a přibližují tuto problematiku mladším generacím.[5]

[4] PEKÁREK, Aleš. E-participace a její současný stav v české praxi. *Ikaros* [online]. 2008, ročník 12, číslo 4 [cit. 2015-03-15]. urn:nbn:cz:ik-12767. ISSN 1212-5075. Dostupné z: http://ikaros.cz/node/12767

[5] ČERMÁK, Daniel a Jana VOBECKÁ. *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 181 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-067-4., str. 106-108

2. Elektronické volby

Elektronické volby se řadí mezi alternativní způsoby hlasování. V současné době převažuje ve světě volba pomocí kandidátních listin, které se vhazují do volebních uren. Tento postup je zástupcem tradičních způsobů hlasování. S nástupem digitalizace a technické vyspělosti se nabízejí jiné způsoby, které lépe vyhovují potřebám společnosti. Za zmínku stojí například *korespondenční hlasování*, které využívá poštovních služeb, a tím zpřístupní volbu na dálku. Dále je používáno *telefonické hlasování, hlasování pomocí SMS zpráv* nebo pomocí *digitální televize*.[6]

Původní myšlenkou elektronických voleb je především zefektivnění sběru hlasů. Při vhodné implementaci má tento způsob hlasování potenciál přinést zvýšení bezpečnosti voleb a zrychlení procesu počítání hlasů. Celkově se volba stane snadnější jak pro stát, tak pro občany.[7]

Epp Mateen definuje elektronické volby jako možnost hlasovat v celostátních volbách a referendech prostřednictvím internetu. Musí být co nejvíce podobné tradičním volbám a rovněž splňovat platné právní předpisy a základní principy. Elektronické volby mají dle E. Mateena za úkol zajistit tajné hlasování, kterého se mohou zúčastnit pouze oprávněné osoby. Velký důraz klade na bezpečnost při identifikaci voliče a stoprocentní pravost výsledků.[8]

Definici se ve své knize *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?* věnují také autoři Miloš Brunclík a Miroslav Novák. Pojem elektronické volby je dle jejich výzkumu lehce nahraditelný pojmem internetové volby internetové hlasování nebo elektronické hlasování. V cizích jazycích se také setkáváme s označením i-voting, e-voting nebo například on-line voting. Jak ve výše zmíněné knize uvádí, *elektronické hlasování jsou takové volby nebo referendum, které zahrnují použití*

---

[6] RETEROVÁ, Sylvie. *Alternativní způsoby hlasování: od tradičních metod k on-line volbám*. Vyd. 1. V Olomouci: Periplum, 2008, 135 s. Studie a analýzy (Periplum), sv. 10. ISBN 978-808-6624-495.
, str. 45-47

[7] WOLF, Peter, Rushdi NACKERDIEN a Domenico TUCCINARDI. *Introducing electronic voting: essential considerations* [online]. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2011, 36 pages [cit. 2015-03-11]. ISBN 978-918-6565-213. Dostupné z:http://www.eods.eu/library/IDEA.Introducing-Electronic-Voting-Essential- Considerations.pdf., str. 2-5

[8] MAATEN, Epp. *Towards remote e-voting: Estonian case*. Tallin, 2004. [cit. 2015-03-31] Dostupné z:http://static.twoday.net/evoting/files/maaten_p81-90.pdf, str. 2-3

elektronických prostředků přímo při odevzdání hlasu.[9] Tuto definici splňují také elektronické přístroje, které jsou umístěny ve volebních místnostech. V této práci jsou ale všechny pojmy považovány za způsob sběru hlasů pomocí internetu, ať prostřednictvím počítače, tabletu či chytrého mobilního telefonu,[10] z jakéhokoliv místa.

2.1. Výhody a nevýhody

Mezi hlavní výhody elektronických voleb je dle dokumentu *Introducing electronic voting* řazeno již zmíněné zrychlení počítání výsledků, které je díky informačním technologiím v podstatě okamžité, a také jejich přesnost. Ta je zdůvodněna především vyloučením lidského faktoru. Elektronická volba poskytne občanům přehlednější volební lístky a zvýší komfortnost volby. Obyvatelům, kteří jsou v současné době stále mobilnější, se mění aktuální potřeby a je důležité jim porozumět. Potenciálně tedy může mít internetová volba za následek vyšší volební účast. Další výhodou je eliminace podvodů a ovlivňování ve volebních místnostech. Důležitým faktorem je usnadnění volby handicapovaným díky audio hlasovacím lístkům pro nevidomé. Hlasování se stává přístupnější i pro domácí vězně a voliče, kteří se zdržují v zahraničí buď dlouhodobě, nebo pouze turisticky. Možnost vícejazyčného rozhraní poskytne jistější orientaci imigrantům, kteří získají právo volit. Internetová stránka voliče může upozornit na chybné hlasování a tím se zabrání ztrátě hlasu, který by byl v klasických volbách označen jako neplatný. Dalším argumentem pro je možné snížení nákladů v dlouhém období. Úspora je shledávána především v redukci potřebných pracovníků během voleb a v eliminaci tisku papírových lístků.[11]

Miloš Brunclík a Miroslav Novák kompletují přehled argumentů, které mluví pro internetové hlasování. Stejně jako v přechozím dokumentu spatřují jako jednu z největších výhod pohodlnost, která se s tímto způsobem hlasování zvyšuje. Týká se to především lidí se zdravotním postižením, s bydlištěm daleko od volební místnosti nebo těch, kteří

[9] BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688.
, str. 22-23

[10] Míněno jako volba pomocí internetu s použitím chytrého mobilního telefonu. Hlasování přes SMS se v této práci neuvažuje.

[11] WOLF, Peter, Rushdi NACKERDIEN a Domenico TUCCINARDI. *Introducing electronic voting: essential considerations* [online]. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2011, 36 pages [cit. 2015-03-11]. ISBN 978-918-6565-213. Dostupné z:http://www.eods.eu/library/IDEA.Introducing-Electronic-Voting-Essential- Considerations.pdf, str. 8

pobývají v zahraničí. U tělesně postižených občanů dostane svého významu tajná volba, protože oproti klasickým volbám již není potřeba pomoci asistenta. Další argument je zvýšení volební účasti, které bude projednáno v samostatné kapitole. V neposlední řadě zmiňují rychlost sběru hlasů a vyhnutí se neplatným hlasům, které internetové hlasování včas odhalí a voliče vyzve k opravě. Elektronickými volbami se také zvýší kvalita služeb od veřejné správy k veřejnosti a v dlouhém období mohou zajistit úsporu nákladů.[12]

Pokud srovnáme předešlé názory, zjistíme, že se zásadně neliší. Znamená to tedy, že výhody internetového hlasování jsou jasně definovány a autoři se na nich shodují. Diskutovanější částí jsou rizika spojená se sběrem hlasů pomocí internetu.

Elektronické volby samozřejmě skýtají mnoho nevýhod a nástrah. Jednou z nich, jak se můžeme dočíst v dokumentu *Introducing electronic voting,* je nedostatek transparentnosti. Odevzdané hlasy jsou vyhodnocovány počítačem a možnost jejich přepočítávání je omezená, což snižuje průhlednost celého procesu. Riziko je shledáváno také v kybernetické kriminalitě, a to zejména v možném útoku hackerů, kteří by mohli ovlivnit výsledky nebo celé volby znemožnit. Uspořené náklady, které jsou považovány za pozitivum, mohou být vyrovnány výdaji vynaloženými na zavedení a údržbu hlasovacího systému. Obyvatelstvo je nezbytné informovat prostřednictvím vzdělávacích kampaní, aby se odbourala jejich nedůvěra v elektronické hlasování, což s sebou nese další dodatečné náklady. Další slabou stránkou se jeví možný konflikt systému s existujícím právním systémem, a tím i vznikající prostor pro napadení voleb.[13]

Miloš Brunclík a Miroslav Novák spatřují hlavní problém v zajištění bezpečnosti voleb. Je nutné zajistit takový proces, který nebude vnímán jako nedůvěryhodný. Upozorňují také na možnost kyberútoků, které by mohly narušit průběh voleb a ovlivnit jejich výsledky. Tím by bylo ohroženo veřejné mínění o novém systému a současně i principy demokracie. U mnoha států byly tyto argumenty důvodem k odmítnutí zavedení elektronických voleb. Ne příliš kladně je hodnocena i nutnost zachovat systém klasických

[12] BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688., str. 30-34

[13] WOLF, Peter, Rushdi NACKERDIEN a Domenico TUCCINARDI. *Introducing electronic voting: essential considerations* [online]. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2011, 36 pages [cit. 2015-03-11]. ISBN 978-918-6565-213. Dostupné z:http://www.eods.eu/library/IDEA.Introducing-Electronic-Voting-Essential- Considerations.pdf, str. 9

volebních lístků, aby bylo možné svoji volbu změnit.[14] Úspora nákladů tedy není realizována. V ohrožení je tajnost volby jednak při vyhodnocování výsledků, kdy není stoprocentně dokazatelné, že je zaručena anonymita občana, a za druhé nelze kontrolovat, zda občan neodevzdává svůj hlas pod nátlakem jiné osoby. Z toho důvodu nebylo v České republice povoleno ani korespondenční hlasování, tedy hlasování prostřednictvím pošty. Jako nevýhodu spatřují také absenci osobního kontaktu voliče s veřejnou institucí. Volby mohou pro občany představovat symbolický rituál demokracie.[15]

Různé zdroje se v otázce nevýhod shodují stejně jako v otázce výhod elektronického hlasování. Veřejná diskuze se zabývá především jejich srovnáváním a hodnocením závažnosti rizik. Pokud by tento způsob voleb ohrožoval základní principy voleb, jednalo by se o pádný důvod k jeho zamítnutí. Další část práce se zabývá jednou z předpokládaných výhod a tou je zvýšení volební účasti v závislosti na zavedení elektronického hlasování.

[14] Po odevzdání hlasu přes internet má volič možnost svoji volbu změnit klasickým způsobem ve volební místnosti. Hlas odevzdaný elektronicky se automaticky ruší. Stejným způsobem jsou elektronické volby nastaveny v Estonsku (viz kapitola 7).

[15] BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688., str. 34-40

3. Volební účast

Účast ve volbách je nahlížena buď jako podpora politickému systému, jako přijmutí role demokratického občana, nebo alespoň jako ochota podpořit některou z politických stran či kandidátů. Naopak neúčast je interpretována jako odcizení od politiky, důsledek nedůvěry v daný politický systém či nezájem o budoucí osud země. Tato bipolární interpretace v sobě odráží modernistickou vizi superobčana, který se s chutí zajímá o politiku, je o ní informovaný, chce se jí účastnit a dělat politická rozhodnutí, a tím přispívá k veřejnému zájmu.[16]

Těmito slovy Lukáš Linek ve své knize *Kam se ztratili voliči?* hodnotí tradiční pohled na účast u voleb. Jak ale uvádí, teorie se ohledně volební účasti rozcházejí. Volební neúčast může být známkou toho, že jsou lidé spokojeni a nečekají zásadní změnu. Tento fakt je nechává klidnými a nepociťují nutkání hlasovat. Pozitivní na tomto pohledu je, že v případě potřeby se volební účast opět zvýší. Naopak vysoké hodnoty mohou napovídat, že občané jsou nespokojeni a změnu požadují. Se zvyšujícím se nesouhlasem s politikou se zvyšuje i nutkání podílet se na obratu k lepšímu. Pravdou ale zůstává, že čím vyšší procento se zúčastní, tím lépe volby reprezentují vůli občanů. Navzdory tomu se tato úroveň stále snižuje. [17]

3.1. Teorie vysvětlující úroveň a změny volební účasti

Proč je tedy aktuálním trendem klesající účast voličů? Co konkrétně ovlivňuje člověka při rozhodnutí, zda se zúčastní voleb? Teoretici se pokouší zodpovědět tyto otázky již přes 50 let.

Anthony Downs jako první představil *Paradox of voting.* Volič, jako racionální jedinec, srovnává očekávané výnosy z volby s očekávanými náklady. Hodnotí také očekávaný výnos z výsledku, kdy jím preferovaná strana zvítězí nad jinou. Vzhledem k nepatrnému vlivu jeho hlasu na celkovém výsledku je očekávaný výnos minimální. Náklady na zjištění potřebných informací a na samotnou účast u voleb jsou příliš vysoké, a

[16] LINEK, Lukáš. *Voliči a volby 2010*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 254 pages. ISBN 978-80-733-0211-5., str. 10

[17] tamtéž, str. 10 -13

proto se s největší pravděpodobností rozhodne voleb se nezúčastnit. Naproti tomu se lidé voleb stále účastní, což si A. Downs vysvětluje jako snahu obyvatel o zachování demokracie. Pokud by se každý rozhodl pro absenci u hlasování, systém by byl dále neudržitelný. Tento paradox ale opomíjí výnosy, které nemusí spočívat pouze v hodnotě hlasu. Volič může cítit pocit uspokojení z participace na veřejné správě nebo radost z podpoření své oblíbené strany. Samotná teorie racionální volby tedy míru účasti nevysvětluje a postupem času je nahrazována či vylepšována dalšími.[18]

Další teorií, která se pokouší vysvětlit rozhodnutí voliče o jeho účasti, je uvedena v publikaci *The American Voter*, kterou se svými kolegy sepsal Angus Campbell. Občan je ovlivněn událostmi v minulosti, na základě kterých se rozhoduje. Takovou událostí je například nezaměstnanost nebo sociální situace, která jedince v životě zasáhla. Při dalších volbách cítí potřebu zvolit kandidáty, jež ve svém programu myslí na tímto způsobem znevýhodněné občany. Další faktory spočívají ve vnějších proměnných, jako je faktická nemožnost dostavit se k hlasování (např. nemoc). Výchova v rodině se také podílí na budoucí politické participaci. Teorie je založena nikoliv na racionálních, ale na psychických předpokladech a souvislostech jedince.[19]

Steven Restone a John Hansen přicházejí s dalším doplněním teorie racionálního voliče. Hned z kraje se ale snaží rozklíčovat snižující se úroveň volební účasti mezi lety 1960 a 1980. Hlavním důvodem dle nich byla klesající mobilizace voličů ze strany politických stran. Snížení věkové hranice voličů na 18 let, oslabení sociálních vazeb, cítění politické neefektivity a slabé spojení se stranami a kandidáty jsou dalšími působiteli. Stejně jako předchozí teorie uznávají, že náklady spojené s volbou stěží překonají výnosy z ní plynoucí. V souvislosti s tím hovoří o racionální neparticipaci a racionální ignoraci. Tyto paradoxy neplatí díky mobilizaci skupin, tedy díky přesvědčování občanů ze strany politických stran. Působí jednak na skupinu voličů, kteří se voleb účastní, ale také na ty,

[18] DOWNS, Anthony. An Economic Theory of Political Action in a democracy. In: *Journal of Political Economy*. Chicago: The University of Chicago Press, 1957., str. 135-150

[19] CAMPBELL, Angus, Philip E. CONVERSE, Warren E. MILLER a Donald E. STROKES. *The American Voter*. Michigan, 1960. [cit. 2015-03-31] Dostupné z: https://printservices.byuh.edu/faculty/troysmith/BYUH/Classes/Senior%20Seminar/campbell.pdf.

kteří hlasování neměli v plánu. Tím je mohou dovést ke změně názoru o preferenci strany, nebo o samotné volbě.[20]

Na teorii A. Downse navazuje novodobou studií Ching-Hsing Wang. Teorii racionálního voliče doplňuje o citovou stránku. Volič může být ovlivněn svými emocemi a to jak pozitivními, tak negativními. Mezi pozitivní řadíme entusiasmus, naději nebo hrdost. Naopak úzkost, strach nebo zlost jsou negativní stránkou našeho cítění. Obě skupiny pocitů mají vliv na rozhodnutí, zda se jedinec voleb zúčastní. Dle výzkumu se zdá, že negativní emoce hrají při rozhodování důležitější roli než ty pozitivní především při výběru ze dvou kandidátů.[21]

A. Blais a R. Young zkompletovali na základě dat z vlastního výzkumu v rámci kanadské univerzity několik faktorů, které volební účast ovlivňují. Prvním z nich je zájem o politické dění. Pokud se člověk o politiku zajímá a cítí se v ní angažovaný, bude mít bezpochyby větší chuť ovlivnit její vývoj. Dále má velký vliv, zda se občan musí před volbami registrovat. V oblasti, kde registrace není nutná, se zúčastnilo 85% studentů. S nutnou registrací se dostavilo k volbám pouze 59% studentů. Pokud volič chová sympatie ke konkrétní politické straně, jeho motivace hlasovat je také vyšší, než u toho, kdo je mezi stranami indiferentní. Důležitým faktorem jsou dále volební návyky. Lidé, kteří se voleb pravidelně účastní, mohou mít tendenci zúčastnit se i dalších. Tyto základní faktory jsou rozhodující, ale jistě ne jediné.[22]

André Blais ve své pozdější studii doplňuje předešlé faktory o další. Jedním z nástrojů, který se jeví jako nejúčinnější pro zvýšení volební účasti, jsou povinné volby. V takovém případě je ale velmi složité nastavit vhodný systém sankcí, který nepopírá demokratické principy a zároveň je funkční. Pokud by sankce byly vysoké, motivace občanů by byla silnější. S tím jsou spojeny náklady na účast u voleb. Čím více bariér je mezi občana a volby položeno, tím menší účast lze očekávat. Racionálně uvažující jedinec

[20] ROSENSTONE, Steven J a John Mark HANSEN. *Mobilization, participation, and democracy in America*. New York: Maxwell Macmillan International, 1993, xviii, 333 p. ISBN 00-240-3660-9.

[21] WANG, Ching-Hsing. Why do people vote? Rationality or emotion. *International Political Science Review* [online]. 2013-09-17, vol. 34, issue 5, s. 483-501 [cit. 2015-03-26]. DOI: 10.1177/0192512113490365. Dostupné z:http://ips.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0192512113490365.

[22] BLAIS, André a Robert YOUNG. Why Do People Vote? An Experiment in Rationality. In: *Public Choice* [online]. 99. vyd., 1999 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://link.springer.com/journal/volumesAndIssues/11127, str. 44-45

srovnává výnosy s náklady. Stejně jako A. Downs uvádí, že v případě, kdy náklady, které musí volič vynaložit, jsou vyšší než přínos z volby, s jistotou se jich účastnit nebude. Stejný princip platí i naopak. Pokud by se podařilo tyto náklady snížit, pravděpodobně by nastal zvýšený zájem o politické dění a volby samotné.[23]

Teorie o volební účasti se v plné míře nevyvracejí, ale spíše doplňují. Lze říci, že na voliče působí mnoho faktorů, podle kterých vytváří svá rozhodnutí. Je těžké zhodnotit, jak velkou měrou se ty které faktory na rozhodnutí podílí a ani teoretici si netroufají vyřknout definitivní pravidla voličova chování.

3.2. Volební účast vysokoškolských studentů

Že je volební účast vysokoškolských studentů aktuálním tématem, dokazují četné iniciativy, které se snaží studenty k hlasování motivovat. Například webová stránka www.study.com uvádí 10 důvodů, proč by se měli k volbám dostavit. Připomínají studentům, že volby jsou jejich právo. Ačkoliv se může zdát jeden hlas nepodstatný, i nepatrné množství hlasů může ovlivnit výsledek. Studenti by si měli uvědomovat, že dnešní volby ovlivní nynější hospodářskou politiku a tím i jejich budoucnost. Zvolení zástupci formují i zahraniční politiku, která se odráží především na životech mladých lidí. Prostřednictvím hlasování mohou studenti změnit i environmentální chování v jejich zemi a tím pomoci zachovat přírodní bohatství. Podstatným argumentem se zdá být vytváření politických programů dle skladby voličů. Pokud se studenti budou zapojovat do veřejného dění, bude na ně brán větší ohled. Volby dávají lidem možnost podílet se na vytváření prostředí nejenom pro svoji budoucnost, ale také pro další generace. Dostavení se k hlasování je také vyjádřením vděku těm, kteří se zasadili za dnešní demokracii a svobodu.[24] Ačkoliv je z těchto argumentů cítit americká nálada, jeví se jako opodstatněné.

Vysokoškolští studenti se zpravidla nacházejí ve složité životní situaci. Ve většině případů právě opouští pohodlí domova a dostávají se do blízkého kontaktu s lidmi ze stejného odvětví. Nejenom tyto faktory mají vliv na jejich účast či neúčast u voleb. S jistotou lze ale říci, že u této skupiny obyvatel nelze aplikovat stejné teorie jako u zbytku

[23] BLAIS, André. What affect voter turnout?. *Annual Review of Political Science*. 2006, č. 9.

[24] 10 Reasons Why College Students Should Vote. *Study.com* [online]. 2015 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: http://study.com/articles/10_Reasons_Why_College_Students_Should_Vote.html.

voličů. Mladá generace se obvykle vyznačuje nedostatečnou volební účastí a zájmem o politiku. Studenti vysokých škol jsou ale vysoce vzdělaní, což předpovídá opačné chování. Často můžeme sledovat, že jejich trvalé bydliště je odlišné od místa, kde pobývají. Čím delší cestu musí kvůli volbám vážit, tím jejich motivace volit upadá. Ze závěrů studie Voter Turnout Among College Students: New Data and a Rethinking of Traditional Theories. *Social Science Quarterly* vyplývá, že nižší volební účastí se vyznačují také studenti matematiky, vědy a technických oborů. Dále lze sledovat, že ženy se dostavují k volbám častěji než muži. Studenty může také motivovat, pokud je politické strany přímo kontaktují. Toto tvrzení odpovídá teorii mobilizace. Otázkou je, zda je tento krok motivuje studenty k volbě té strany, která se rozhodla je oslovit.[25] V neposlední řadě je důležité zmínit, že studenti byli i v minulosti často hybnou silou změn. Pocit, že vytvářejí budoucnost, může být často důvodem k jejich účasti u voleb.

[25] NIEMI, Richard D. a Michael J. HANMER. Voter Turnout Among College Students: New Data and a Rethinking of Traditional Theories. *Social Science Quarterly* [online]. 2010, č. 91, s. 301-323 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://ar9zk7pw9f.scholar.serialssolutions.com/?sid=google&auinit=RG&aulast=Niemi&atitle=Voter+Turnout+Among+College+Students:+New+Data+and+a+Rethinking+of+Traditional+Theories*&id=doi:10.1111/j.1540-6237.2010.00694.x&title=Social+science+quarterly&volume=91&issue=2&date=2010&spage=301&issn=0038-4941.

4. Potenciál vlivu elektronických voleb na volební účast

Stále se snižující participace občanů na veřejné správě je jedním z aktuálních problémů demokracie. Pokud jsou elektronické volby způsobem, jak tento trend zvrátit, jeví se jako žádoucí o jejich zavedení usilovat. Veřejné instituce tento argument často používají k přesvědčení obyvatel o nutnosti investice do e-voleb. Názory autorů knih a odborných článků se ale liší. Přiklání se teorie k tezi, že internetové hlasování volební účast zvýší nebo zůstane nezměněna?

"Prostřednictvím voleb po internetu můžete volit kdekoli jste, kdykoli chcete - nemáme na to důkazy, ale tohle musí zvýšit volební účast", myslí si profesor Grimm.[26]

Bernd Beckert, který působí v německém Institutu pro systémy a inovace, si klade otázky ohledně nízké účasti u voleb do Evropského parlamentu. Jako jedno z možných řešení tohoto problému vidí právě zavedení elektronických voleb. Upozorňuje, stejně jako mnoho dalších autorů, na znepokojivě nízkou participaci mladé generace. Mladí lidé používají internet velmi intenzivně v průběhu celého dne. Většina z nich má k dispozici přenosné počítače, chytré telefony a tablety. Zavedení e-voleb by je mohlo motivovat k hlasování, které by jinak ignorovali. Jak uvádí, volba by se pro ně znamenala pouhý „klik" mezi sledováním videí a komunikací na sociálních sítích.[27]

Detailně problematiku zkoumají Kristijan Vassil a Till Weber z European University Institute. Ve své studii konstatují, že při prvních úvahách o elektronických volbách se všeobecně očekávalo zvýšení volební účasti. V současné době se nálada mírně zhoršila. Avšak stále platí, že mladší generace s vyšším příjmem a vzděláním upřednostňuje online hlasování. Moderní technologie jsou pro ně atraktivnější a lákavější. Autoři uvádí srovnání 2 voličů. Jako prvního představují voliče „A", který běžně používá informační technologie, je politicky angažovaný, zajímá se o veřejné dění a pravidelně se voleb účastní. Technologie jsou pro něj prostředkem, nikoliv cílem. Volič „B" neužívá počítač

[26] Mohou volby přes internet zvýšit volební účast?. *Evropský parlament* [online]. 2011 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20110321STO15986/html/Mohou-volby-p%C5%99es-internet-zv%C3%BD%C5%A1it-volebn%C3%AD-%C3%BA%C4%8Dast.

[27] BECKERT, Bernd. E-Voting in Europe: Why we should look at it, which arguments we should consider and what to expect in the future. In: *Fraunhofer* [online]. 2011 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: http://www.isi.fraunhofer.de/isi-wAssets/docs/t/de/events/E-voting_arguments_Summary_March_2011.pdf.

v každodenním životě, nemá zájem o politiku a ve většině případů se k volbám nedostavuje. Přesto se o nové technologie zajímá a shledává je jako fascinující. Volby přes internet se mu jeví jako nevšední zážitek a z toho důvodu se jich zúčastní. Pokud internetové hlasování probíhá bez problému, volič „A“ jej díky zvýšené komfortnosti pravděpodobně využije namísto klasické volební urny. Vnímá ho ale pouze jako rozšíření využití stávající technologie. Vliv na jeho volební účast tedy není příliš velký. Pokud je volič „B“ fascinován informačním pokrokem, zatouží vyzkoušet volby skrz internet, což ho může přiblížit k zájmu o politiku. Elektronická volba pro něj představuje významnou inovaci. Ve výsledku tedy může mít nový systém hlasování větší vliv na sváteční uživatele internetu, kteří budou překonáním překážky motivováni využívat tuto technologii pro volbu svých zástupců. Efekt internetového hlasování tedy bude viditelný spíše na neangažovaných občanech, i když je více očekáván u těch aktivních.[28]

Meelis Kitsing, estonský ministr hospodářství a komunikací, je ohledně přímého vlivu skeptický. Ve svém článku uvádí, že ačkoliv jsou elektronické volby rychlejší a levnější než klasické, nemusí nutně znamenat zvýšení volební účasti. Tento názor demonstruje na příkladu estonských voleb, kde se sice účast při internetovém hlasování lehce zvýšila, ale zároveň nelze jednoznačně dokázat příčinnou souvislost. Je obtížné rozlišit jednotlivé vlivy na volební účast a definitivně stanovit jejich dopad. Data ukazují, že vyšší míra účasti koreluje s četnějším užitím elektronického hlasování v místních a parlamentních volbách, ale stále chybí důkaz, že nový systém je příčinou tohoto zvýšení. Internetové volby jsou pouze jedním aspektem, který ovlivňuje návratnost hlasů. Někteří občané naopak v nové volby a jejich výstupy nevěří a to pro ně může být důvodem, proč se jich nezúčastnit.[29]

Epp Maaten poukazuje na skutečnost, že ačkoliv není jasné, zda elektronické volby zvýší volební účast, mohly by minimálně zabrzdit její trvající procentuální pokles.[30]

---

[28] VASSIL, Kristjan a Till WEBER. A bottleneck model of e-voting: Why technology fails to boost turnout. In: *New Media* [online]. 2011-12-08, s. 1336-1354 [cit. 2015-03-31]. ISSN 1461-4448. DOI: 10.1177/1461444811405807. Dostupné z:http://nms.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1461444811405807

[29] KITSING, Meelis. The Estonian experience shows that while online voting is faster and cheaper, it hasn't increased turnout. In: *The London School of Economic and Political Science* [online]. 2013 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://bit.ly/1hocbwy
, 2013

[30] MAATEN, Epp. *Towards remote e-voting: Estonian case*. Tallin, 2004. [cit. 2015-03-31] Dostupné z:http://static.twoday.net/evoting/files/maaten_p81-90.pdf, str. 8

5. Elektronické volby ve světě

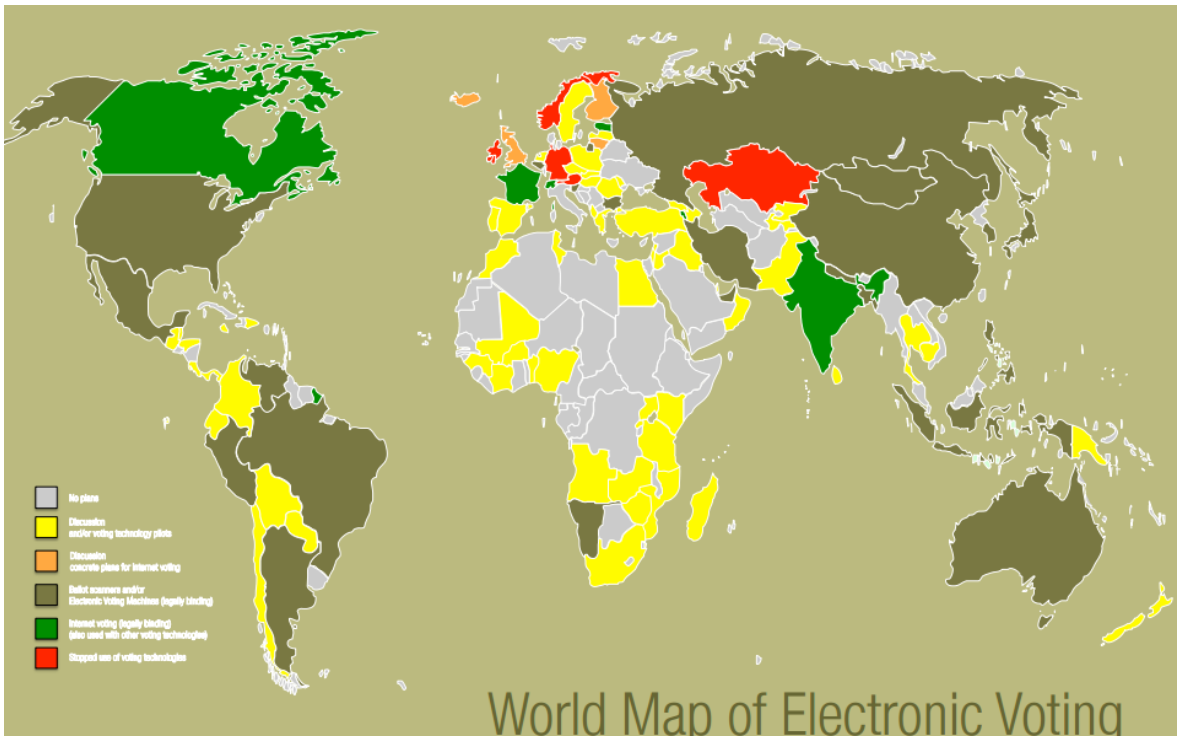
Volby pomocí internetu, ač v malém rozsahu, byly použity již v několika státech. Jako první je využily Spojené státy Americké, které po dlouhou dobu byly jediným uživatelem tohoto systému. K USA se po čase připojilo Estonsko a Švýcarsko. Tyto dva státy se vyznačují nejvyšším podílem populace, který má možnost hlasovat prostřednictvím internetu. V neposlední řadě systém implementovala například Kanada, Norsko, Austrálie a Nizozemsko. Některé z nich ale následně tento způsob volby opustily.[31]

V současné době existují mezi jednotlivými státy velké rozdíly v přístupu k elektronickým volbám. Fázi e-voleb v jednotlivých zemích zobrazuje připojená mapa. Šedá barva je určena těm státům, které e-volbám nevěnují žádnou pozornost. To může být způsobeno nezájmem o dané téma, nebo technologickou nevyspělostí. Žlutá reprezentuje státy, které ohledně tématu vedou veřejnou diskuzi. Do této skupiny je řazena také Česká republika, které bude věnována samostatná kapitola. Oranžově vyobrazení mají konkrétní plán pro internetové hlasování, ale stále jej nerealizovali. V nejbližší době bychom tedy mohli očekávat změnu ve Velké Británii, Finsku, Litvě nebo Islandu. Tmavě zelená znamená používání scanneru na hlasovací lístky, který usnadňuje sčítání hlasů, nebo používání elektronických přístrojů ve volebních místnostech. Nejedná se tedy o elektronické volby ve významu této práce. Světle zelená značí státy, které internetové hlasování používají. V některých případech jej mohou kombinovat s dalšími hlasovacími technikami včetně klasických papírových lístků. Země, které již elektronické hlasování přestaly používat, jsou označeny červenou barvou.[32]

[31] BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688., str. 28-29

[32] World Map. *E-voting.cc* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://www.e-voting.cc/en/it-elections/world-map/

Obrázek 1 - World Map of Electronic Voting

Zdroj: http://www.e-voting.cc/en/it-elections/world-map/

6. Elektronické volby v České republice

Jak již bylo zmíněno výše, Česká republika se řadí mezi země, které o zavedení hlasování prostřednictvím internetu vedou veřejnou diskuzi. Tato kapitola se věnuje současnému volebnímu systému v ČR, konkrétně způsobu sběru volebních hlasů, a dosud provedeným krokům k elektronickým volbám.

6.1. Současný volební systém

Volební systém v České republice je postaven na principech, které jsou ukotveny jak v místní legislativě, tak v mezinárodních dokumentech. Listina základních práv a svobod zavádí základní úpravu ve článku 21, která zní *(1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců; (2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem; (3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.*[33]

Marek Antoš ve své publikaci sumarizuje zásady uvedené v Listině základních práv a svobod a v Ústavě České republiky. Celkově pak hovoří o *principu všeobecnosti, rovnosti a přímosti volebního práva, o principu tajného hlasování, o zásadě poměrného zastoupení a většinového systému a principu svobodné volby.* [34]

Samotný sběr volebních hlasů je nyní v České republice možný pouze na základě tzv. *australského způsobu hlasování* pojmenovaném podle místa svého vzniku. Jedná se o volbu pomocí tištěných hlasovacích lístků, které jsou vhazovány do volební urny. Samotný tisk a distribuci lístků má na starost stát. Jejich podoba je jednotná pro všechny kandidátky, které mají pevně stanovené pořadí. Sčítání hlasů provádí pověřené osoby, čímž vzniká prostor pro možné odchylky. S tím je spojena možnost zpochybnění výsledků jak politickými stranami, tak samotnými kandidáty.[35]

---

[33] LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 1999 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html.

[34] ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008, 191 s. ISBN 978-807-2017-348., str. 18-19

[35] RETEROVÁ, Sylvie. *Alternativní způsoby hlasování: od tradičních metod k on-line volbám*. Vyd. 1. V Olomouci: Periplum, 2008, 135 s. Studie a analýzy (Periplum), sv. 10. ISBN 978-808-6624-495., str. 28-31

I přes zavedený volební systém je v České republice možné hlasovat distanční formou určenou lidem, kteří se nemohou dostavit do volební místnosti osobně. Jedním ze způsobů, které jsou nabízeny, je volba prostřednictvím tzv. *přenosné volební schránky*. Tuto možnost mohou využít občané, kteří pobývají ve vazbě, nebo v policejní cele nebo kteří se nemohou zúčastnit ze zdravotních důvodů. Dva zástupci okrskové komise navštíví daného voliče a umožní mu distanční volbu. Méně komfortní možností, jak hlasovat „na dálku", je použití *voličského průkazu,* který je vydáván na žádost. S tímto průkazem se občan dostaví do jakékoliv volební místnosti a tam svůj hlas odevzdá. Lidé pobývající v zahraničí mohou *hlasovat na zastupitelských úřadech v zahraničí.*[36] Nevýhodou u těchto způsobů je nutný časový předstih, se kterým musí být žádost o distanční volbu podána. V mnoha případech dochází k podcenění přípravy, a tím k neplánované neúčasti.

6.2. Vývoj konceptu elektronických voleb v České republice

V roce 2004, kdy se Estonsko již naplno věnovalo přípravě elektronických voleb na celostátní úrovni, byl v České republice Senátem Parlamentu České republiky předložen návrh na zavedení možnosti korespondenčního hlasování pro občany pobývající v průběhu voleb v zahraničí. Vláda kritizovala tento návrh především pro nekomplexnost řešení a případné využití této formy hlasování pouze u voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. V rámci pozměňovacího návrhu byly předloženy změny, které zahrnovali aplikovatelnost korespondenčního hlasování na občany pobývající i na území ČR. Návrh nebyl přijat ani v pozměněné verzi a tím se diskuze ohledně distanční formy hlasování uzavřela. Ve všech sousedících státech je v různých variacích umožněno volit prostřednictvím pošty. Občané Spolkové republiky Německo mohou zaslat svůj hlas korespondenčně v případě, že požádají o vydání volební karty. Slovensko umožňuje volit korespondenčně do Národní rady těm občanům, kteří nemají trvalý pobyt na území Slovenské republiky a zároveň jsou uvedeni ve zvláštním seznamu. Občané Rakouska mohou volit pomocí pošty do Národní rady, pokud v den voleb nebudou přítomni v místě, kde jsou vedeni ve stálém seznamu. Občané Polska, kteří mají trvalé bydliště v jiném státě, mohou volit na příslušném konzulátu, nebo korespondenčně.[37]

[36] ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008, 191 s. ISBN 978-807-2017-348, str. 140-145

[37] PECHÁČEK, Štěpán. *Korespondenční volba*. Parlamentní institut, 2012. [cit. 2015-03-31] Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=130314

Prvním krokem na cestě zavedení elektronických voleb v ČR bylo *Memorandum o spolupráci mezi Českým statistickým úřadem a Ministerstvem vnitra ČR při přípravě koncepce, řešení, testování a realizaci systému elektronických voleb v České republice* z roku 2008 podepsané tehdejším předsedou ČSÚ Janem Fischerem a ministrem vnitra Ivanem Langerem v následujícím znění. *Obě výše uvedené státní instituce, vědomy si své nezastupitelné úlohy vyplývající z úkolů, poslání a cílů uložených jim zákony a dalšími závaznými předpisy České republiky a Evropské unie se dohodly na následujícím: Shodují se na potřebě a společné vůli zahájit koncepční a praktické kroky vedoucí k realizaci projektu, jehož cílem bude umožnit voličům odevzdat svůj hlas ve volbách do zastupitelských sborů pomocí vzdáleného elektronického hlasování, například prostřednictvím internetu přímo ze svého domova, pracoviště nebo veřejného místa vybaveného připojením do internetu (CzechPoint).*[38]

Dalším dokumentem, který obsahoval předzvěst elektronických voleb v ČR, je *Koaliční smlouva uzavřená mezi Občanskou demokratickou stranou, TOP 09 a stranou Věci veřejné* z roku 2010. V této smlouvě si Petr Nečas, Karel Schwarzenberg a Radek John dali za cíl *zahájit přípravu projektu elektronických voleb tak, aby mohl být pilotně realizován ve volebním roce 2012 a plnohodnotně zaveden od voleb do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2014.*[39] Ani tento dokument nebyl základním kamenem pro zavedení e-voleb v ČR.

V roce 2012 bylo prostřednictvím Usnesení vlády č. 151 ze dne 14. března 2012 ministrovi vnitra uloženo vypracovat informace o způsobu elektronického hlasování. Na základě tohoto usnesení byl vydán dokument *Informace o elektronickém způsobu hlasování.* V něm byl mimo jiné definován pilotní projekt plánovaný na rok 2014, který měl být realizovaný na 5 vysokých školách s celkovými náklady cca 112 mil. Kč. Na vybudování celkového systému bylo plánováno vynaložit 230 mil. Kč.[40] Dokument obsahuje i nástiny jednotlivých řešení, které měly být dále rozpracovány.

---

[38] Memorandum o spolupráci. *Český statistický úřad* [online]. 2008 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/23201319/memorandum_mv_csu.pdf/1b7a1452-2319-45c8-ab1e-48cbed3372e1?version=1.0., str. 1

[39] Koaliční smlouva. *Vláda České republiky* [online]. 2010 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z:http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva_ods_top09_vv.pdf ., str. 22

[40] Informace o elektronickém způsobu hlasování. *Hospodářská komora České republiky*[online]. 2012 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: http://www.komora.cz/pro-podnikani/legislativa-a-normy/pripominkovani-legislativy/nove-materialy-k-pripominkam/164-12-informace-o-elektronickem-zpusobu-hlasovani-t-20-7-2012.aspx

K plnění předsevzatého program se vyjádřila ICT UNIE, která je sdružením firem z oboru informačních technologií a elektronických komunikací. Ta v roce 2014, kdy byla realizace pilotního projektu pozastavena, zhodnotila, že e-volby by České republice přinesly mnoho výhod především v rychlosti, efektivitě a oslovení mladých voličů. Neobávají se ani možných bezpečnostních rizik.[41]

Před zavedením elektronických voleb je nutné zajistit přístup k internetu pro všechny občany. V roce 2014 bylo mezi občany České republiky 74,2% uživatelů internetu. *Jako uživatel internetu je definován jednotlivec, který použil internet alespoň jednou za poslední tři měsíce.*[42]

K otázce, jak mohou elektronické volby ovlivnit volební účast v České republice, se vyjádřilo mnoho politických stran. Shrnutí uvádí Ladislav Mrklas ve své kapitole knihy *Internetové volby. Zatímco KDU-ČSL, TOP 09, SPOZ a KSČM odpověděly ve smyslu, že by k žádnému výraznému zvýšení volební účasti nedošlo, resp. že by se zvýšení dotklo jen velmi omezeného počtu lidí ve specifických situacích, v delším horizontu jsou o opaku přesvědčeny SZ a ČPS, ale i hnutí ANO 2011, které zdůraznilo nárůst volební účasti mladých lidí. ODS se vyslovila nepříliš konkrétně, nicméně zdůraznila, že pro mladé lidi, zejména pak prvovoliče, může jít o velmi lákavou alternativu, neboť „mladá generace žije v jiném světě, ve světě internetu, sociálních sítí. Tento svět je pro ni naprosto přirozený, což platí i o politice.“ Právě mladší voliče jmenovaly jako cílovou skupinu, kde by vliv na volební účast mohl být zásadnější, také KDU-ČSL, SPOZ, SZ a již zmíněné hnutí ANO 2011. Voliče dlouhodobě žijící v zahraničí přímo jmenovaly LIDEM a SZ. Skeptická je KSČM, která žádné velké navyšování účasti neočekává, naopak zdůraznila, že při potížích se zabezpečením by mohlo dojít o diskreditaci voleb, která by měla za následek pokles volební participace. Zajímavý postřeh přinesla odpověď TOP 09, jež je přesvědčena, že k většímu efektu z hlediska volební účasti může dojít u voleb s tradičně nižší hladinou účasti – konkrétně voleb krajských a komunálních.*[43]

[41] ICT UNIE: Elektronické volby by pro Česko byly přínosem. *Parlamentní listy* [online]. 2014 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/ICT-UNIE-Elektronicke-volby-by-pro-Cesko-byly-prinosem-342629

[42] Telekomunikační a internetová infrastruktura: Internet. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/23202413/2014_inet.xlsx/2eccf08e-23e7-40b2-b065-a4ce5d0e3fe8?version=1.1

[43] BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688., str. 187

V současné době veřejné diskuze o elektronických volbách stále probíhají. Nejzmiňovanějšími protiargumenty jsou bezpečnost, finanční náročnost a opuštění tohoto systému v jiných evropských státech. I po několika pokusech o zavedení e-voleb stále není jasné, zda bude projekt v budoucnu pokračovat nebo nikoliv.

7. Elektronické volby v Estonsku

Estonsko se svým přístupem stalo průkopníkem v e-governmentu a e-demokracii, proto bylo vybráno jako příklad i pro tuto práci. Dále je stejně jako Česká republika postkomunistickým státem, a to značí podobné předpoklady pro zavádění nových technologií a postupů.

Logickým krokem po zavedení elektronického podpisu a dalších inovací bylo využití internetu k volbám. Hlavním cílem elektronického hlasování bylo zvýšení volební účasti a přiblížení politiky veřejnosti. Míra účasti se obvykle pohybovala mezi 50 – 60% a od roku 1992 nepřekročila 70%. Očekávalo se zvýšení volební účasti především u mladých obyvatel. V roce 2002 byl představen koncept elektronických voleb, což rozpoutalo veřejnou diskuzi. Politici se obávali účasti občanů, kteří by klasickým způsobem nevolili. Následkem mohlo být zhoršení pozice stran, jejichž voliči upřednostňují tradiční způsob hlasování s osobní účastí, a tím pádem změna proporce mezi jednotlivými stranami. Nedostatečné ověření totožnosti voliče by mohlo mít za následek nákup a prodej jednotlivých hlasů nebo ovlivňování výsledků pomocí nátlaku. Výsledky hlasování by nepočítali zaměstnanci úřadu, ale musela by být kladena naprostá důvěra v software a hardware, což by eliminovalo lidský faktor. Volby by byly náchylné ke zpochybnění bez předložení objektivního důvodu. Přes původní obavy se estonská vláda rozhodla projekt realizovat.[44]

V roce 2005, kdy bylo poprvé možné hlasovat v místních volbách prostřednictvím internetu, této možnosti využilo více než 9 tisíc obyvatel, což odpovídá přibližně 2% odevzdaných hlasů. Do dnešního dne se v Estonsku pořádaly elektronické volby celkem sedmkrát, z toho třikrát se jednalo o místní volby, dvakrát o parlamentní a dvakrát o volby do Evropského parlamentu.[45]

Elektronické volby v Estonsku jsou nyní postaveny na několika základních principech. Prvním z nich je jednotnost e-voleb s volbami tradičními. Sběr hlasů v obou

[44] MADISE, Ülle a Tarvi MARTENS. E-voting in Estonia 2005. The first practice of country-wide binding Internet voting in the world. In: *GI-Edition: lecture notes in informatics. Proceedings*. Austria, 2006, s. 15-17. [cit. 2015-03-31] ISSN 1617-5468. Dostupné z: http://neu.e-voting.cc/wp-content/uploads/Proceedings%202006/Proceedings2006_GESAMT.pdf#page=16., str. 15-17

[45] Internet Voting in Estonia. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/#Brief_description_of_the_I-voting_system.

variantách musí být bezpečný, spolehlivý a zodpovědný. Hlasování prostřednictvím internetu probíhá od desátého do čtvrtého dne přede dnem voleb a to následujícím způsobem. Volič je povinen identifikovat se na internetových stránkách Národní volební komise (*National Electoral Committee*) na základě konkrétního zákona. Poté jsou mu zobrazeny jednotlivé kandidátky podobně jako na hlasovacích lístcích. Po vybrání konkrétního kandidáta potvrdí svoji volbu elektronickým podpisem. Zásadní rozdíl oproti klasickému hlasování je, že volič může své rozhodnutí změnit, což je také řazeno mezi základní principy. Učinit tak může dvěma způsoby. Prvním je opětovné odeslání hlasu na zmíněné internetové stránce ve stanoveném termínu. Druhým je odevzdání hlasovacího lístku klasickým způsobem od šestého do čtvrtého dne přede dnem voleb. Opětovné hlasování není ve většině států obvyklé, ale v tomto případě zamezuje zneužití nebo prodeji hlasu. Dalším principem tedy je, že vhození klasického hlasovacího lístku automaticky anuluje elektronickou volbu. Z technické stránky je základem vytvořit co nejjednodušší systém, který je schopen poskytnout potřebné informace pro výkon auditu. Aby bylo zabráněno vynakládání zbytečných finančních prostředků, musí být použitelný opakovaně, nikoliv pouze jednorázově.[46]

[46] E-Voting System General Overview. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2010 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/public/dok/General_Description_E-Voting_2010.pdf., str. 7-9

8. Vývoj volební účasti v České Republice od roku 1993

Hlavním tématem praktické části je provedení a vyhodnocení dotazníkového šetření mezi studenty vysokých škol v České republice. Předchází mu sledování vývoje volební účasti v České republice od roku 1993 do současnosti a názory odborné veřejnosti na její změny. Dále je uvedena volební účast v Estonsku se zaměřením především na změny spojené se zavedením elektronických voleb. Vývoj volební účasti je důležitý zejména kvůli pokračujícímu trendu klesajícího zapojení obyvatel do volení svých zástupců. Elektronické volby by mohly být nástrojem ke změně vývoje tohoto trendu.

Volební účast v České republice má za sebou zajímavý vývoj. Po sametové revoluci vyvstala otázka nových zákonů, vlády a celkového nastavení demokracie. Mezi občany panovala jistá euforie pramenící z citelné šance na změnu. Participace občanů na veřejné správě byla nevídaně vysoká. Lidé byli silně motivováni hlasovat o svých zástupcích, a tím formovat nově vznikající stát. Tehdejší volby do České národní rady, Sněmovny lidu Federálního shromáždění a Sněmovny národů Federálního shromáždění v roce 1990 se těšily účastí až 97% voličů. Tyto hodnoty jsou v dnešní době spíše výjimečným úkazem. K volbám v roce 1992 se dostavilo 85% voličů.[47] Mezi těmito lety došlo sice k mírnému snížení účasti, ale stále se jedná o nadprůměrnou hodnotu. Vývoj po roce 1993, který je popsán v následujících kapitolách dle typu voleb, poukazuje na určité změny nálad ve společnosti a na změnu participace občanů na veřejné správě.

8.1. Volební účast u voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

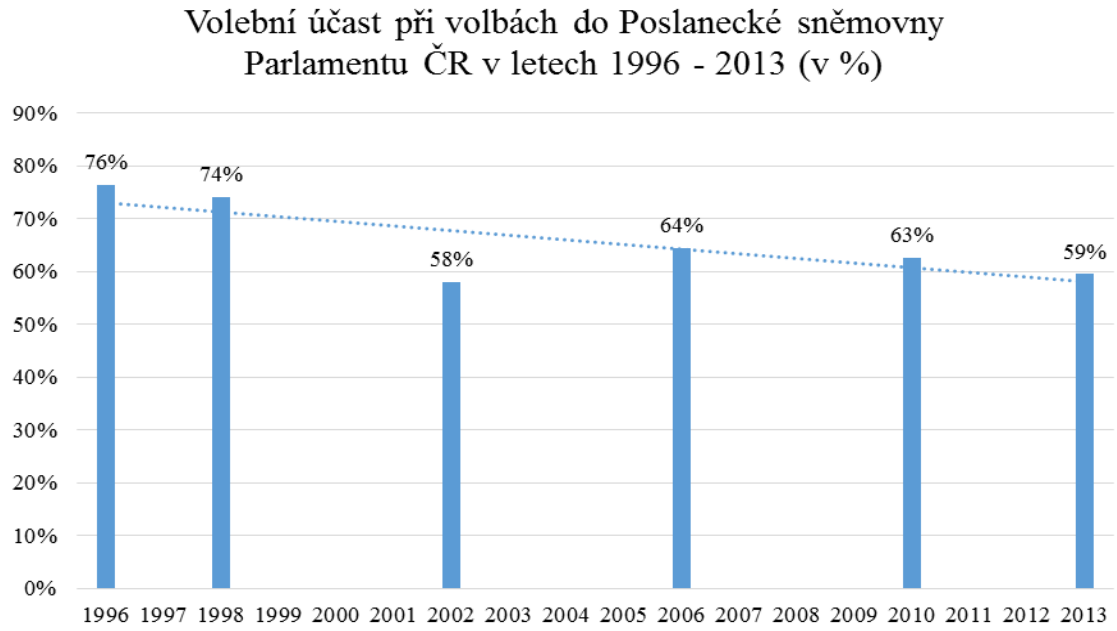
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, jakožto moci zákonodárné, jsou společně s volbou prezidenta vnímány jako nejdůležitější, což se projevuje na míře volební účasti. Doposud se konaly šestkrát. První volby proběhly v roce 1996 a další dva roky poté. Od té doby se volby konají pravidelně v intervalu čtyř let s výjimkou roku 2013. Ten rok byly volby vyhlášeny předčasně, a to z důvodu rozpuštění Poslanecké sněmovny prezidentem Milošem Zemanem.[48]

[47] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

[48] Zeman rozpustil Sněmovnu. Nevolte jen podle výkřiků, vyzval občany. *Idnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prezident-zeman-podepsal-rozpusteni-snemovny-fle-/domaci.aspx?c=A130828_093008_domaci_kop

Volební účast od roku 1996 pozvolna klesala s výjimkou výraznějšího propadu v roce 2002, kdy byla volební účast oprávněných voličů na úrovni 58%.[49] Lineární spojnice trendu na grafu níže znázorňuje trend poklesu, který za posledních 19 let dosáhl až na 15 procentních bodů. Vzhledem k důležitosti voleb do Poslanecké sněmovny je stále klesající zájem veřejnosti o její skladbu alarmující.

Obrázek 2 - Volební účast při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1996 – 2013

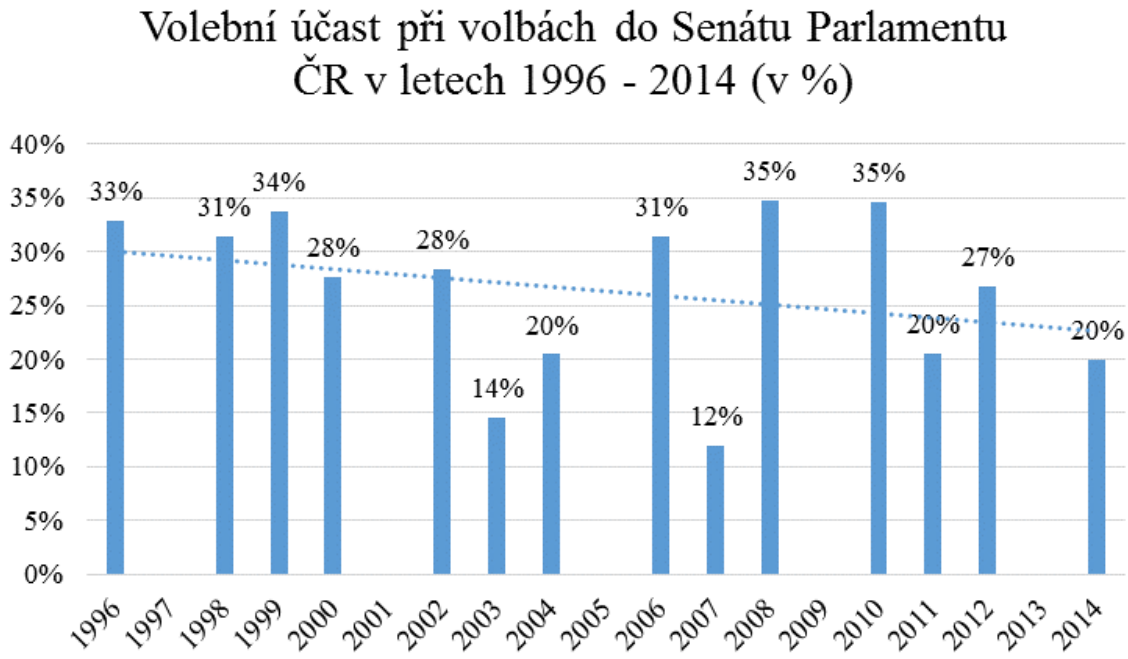
Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

[49] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

8.2. Volební účast u voleb do Senátu Parlamentu ČR

Ačkoli je Senát Parlamentu ČR republiky dle Ústavy také mocí zákonodárnou, občané nevěnují volbám zdaleka takovou pozornost, jako volbám do Poslanecké sněmovny. Tento jev lze pozorovat již od roku 1996. Data, která jsou čitelná z grafu volební účasti při volbách do Senátu Parlamentu ČR, jsou značně rozkolísaná. Prvním důvodem může být způsob, jakým jsou zástupci Senátu voleni. Každé 2 roky je obměněna třetina senátorů, pro které hlasují lidé z různých krajů. Sociologické a demografické faktory krajů, které se velmi liší, mohou mít vliv na míru volební účasti. Druhým důvodem jsou dodatečné volby, které se konají v případě, které se konají v případě nutnosti nahrazení senátora v jiném, než předem stanoveném, termínu. Tyto volby se nemohou chlubit valným zájem veřejnosti. Příkladem může být 12% volební účast v roce 2007.[50] Pro srovnání je uveden i graf s volební účastí očištěnou o dodatečné volby.

Obrázek 3 - Volební účast při volbách do Senátu Parlamentu ČR v letech 1996 – 2004

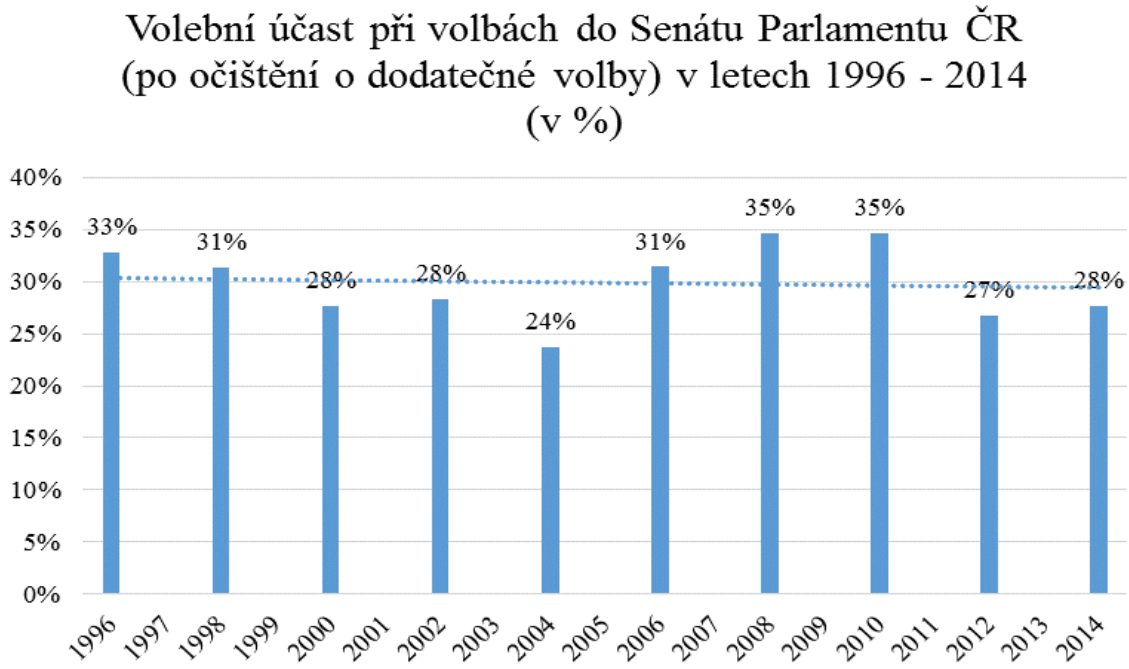

Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

[50] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

Na grafu níže nejsou výkyvy hodnot tolik znatelné. Průměrná volební účast se u řádných voleb do Senátu Parlamentu ČR pohybuje okolo 30%. Vzhledem k vysoké účasti v roce 2008 nelze říci, že zájem občanů se projevuje především v termínech, kdy jsou současně voleni i poslanci. Snížení za posledních skoro 20 let je dle lineární spojnice trendu pouhý jeden procentní bod. Při započtení dodatečných voleb je pokles od roku 1996 až kolem 7 procentních bodů.[51] Řádné senátní volby ale oproti ostatním vyzařují až stabilitou, i když na poměrně nízké úrovni.

Obrázek 4 - Volební účast při volbách do Senátu Parlamentu ČR (po očištění o dodatečné volby) v letech 1996 – 2014

Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

8.3. Volební účast u voleb prezidenta republiky

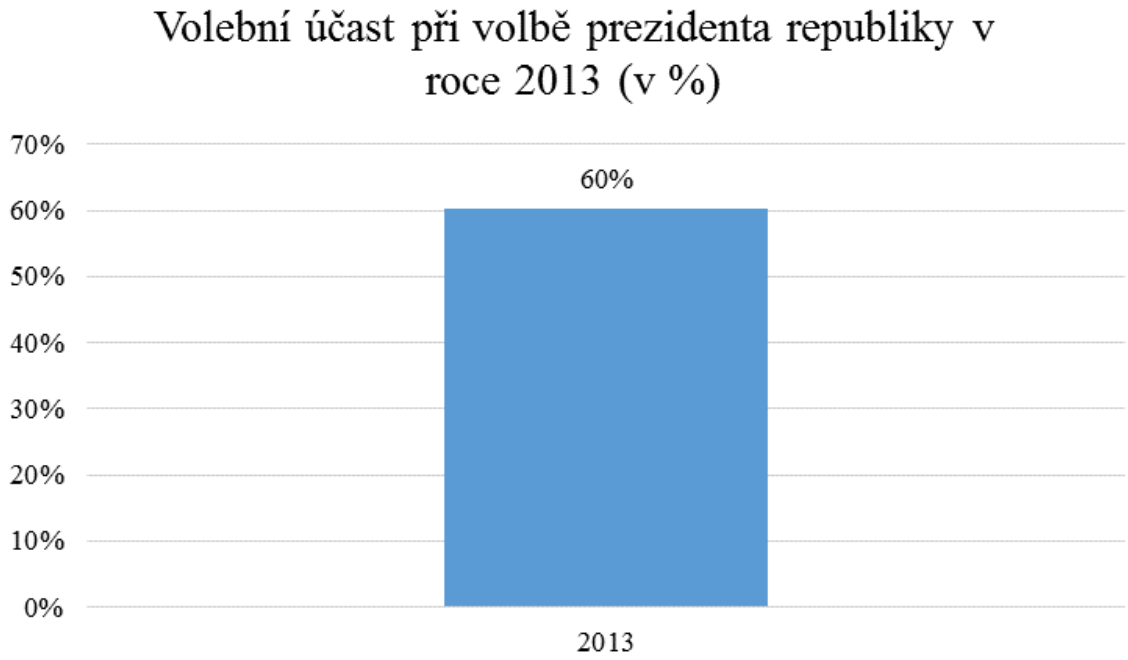
Otázka přímé volby prezidenta byla v České republice řešena opakovaně již od roku 2001. Poprvé byla tato myšlenka realizována v roce 2013, kdy zvítězil Miloš Zeman, který ve druhém kole porazil Karla Schwarzenberga o necelých 10 % hlasů. Průměrná hodnota volební účasti z obou kol byla 60 %. V prvním kole se vyjádřilo 61 % oprávněných voličů a v kole druhém 59 %.[52] Pokles mezi jednotlivými koly si můžeme vysvětlit nezájmem některých voličů při vyřazení jimi voleného kandidáta.

[51] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

[52] tamtéž

Pokud není možné sledovat vývoj volební účasti, je žádoucí zaměřit se na rozklíčování její úrovně. Z procenta zúčastněných voličů je patrné, že je volba prezidenta brána stejně vážně, jako volby do Poslanecké sněmovny. Dle Michaela Nového dorazilo k urnám nevíce lidí z důvodu, že chtěli podpořit preferovaného kandidáta. V případě prezidentských voleb bylo možné zaměřit se na konkrétní osobu, nikoliv stranu. Může být tedy jednodušší vypěstovat si k někomu sympatie. Voliči, kteří se voleb nezúčastnili dobrovolně (tedy nebránila jim žádná překážka), by pravděpodobně nevolili ani v případě elektronických voleb.[53]

Obrázek 5 - Volební účast při volbě prezidenta republiky v roce 2013

Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

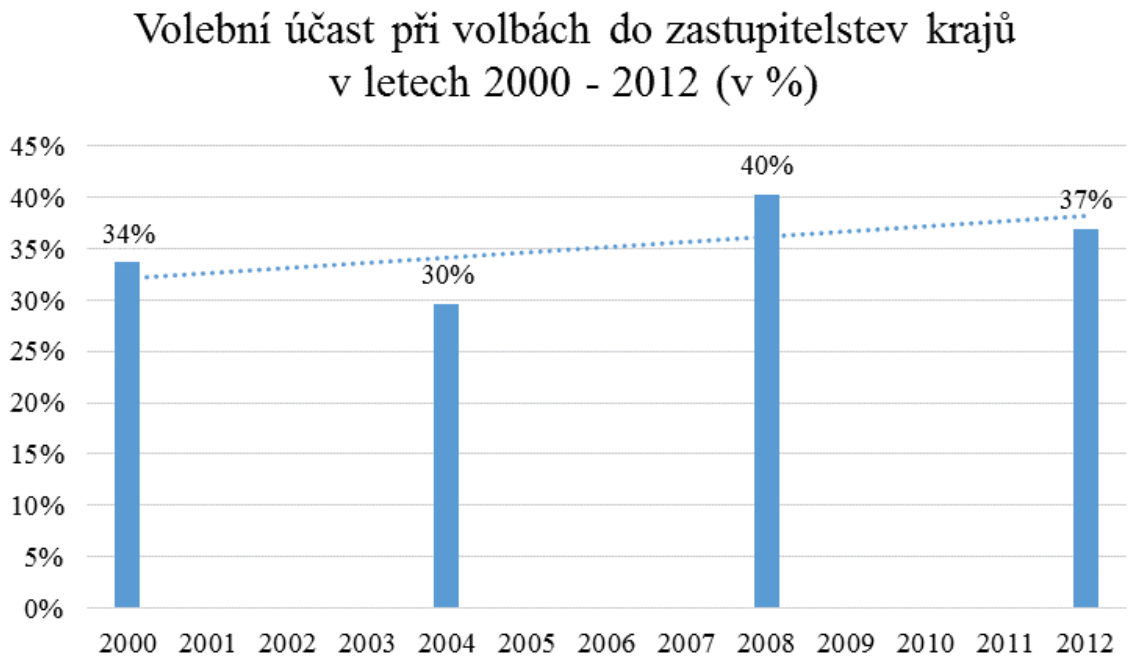
8.4. Volební účast u voleb do zastupitelstev krajů

Volby do zastupitelstev krajů se v České republice konají od roku 2000 a to v pravidelném intervalu čtyř let. Celkem se tedy uskutečnily čtyřikrát. Nejvyšší účast lze sledovat při volbách v roce 2008 a to ve výši 34 %. Průměr se drží na 35 %. Co je však na

[53] ŠEDO, Jakub a Michal NOVÝ. *České prezidentské volby v roce 2013*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. Politologická řada, sv. č. 42. ISBN 9788073253257.., str. 165-188

volbách do krajských zastupitelstev pozoruhodné, je jejich vývoj. Lineární spojnice trendu zobrazuje tendenci ke zvyšující se volební účasti v průběhu let. U ostatních voleb je k vidění vývoj opačný. Pokud by ale v roce 2016 byla účast u hlasování velmi nízká, spojnice trendu by mohla okamžitě změnit svůj směr. To je způsobeno především nízkým počtem dosavadních hlasování. V roce 2012 se k rozdělení mandátů vyjádřilo nejvíce občanů v kraji Vysočina a naopak nejméně v Karlovarském kraji.[54]

Obrázek 6 - Volební účast při volbách do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

8.5. Volební účast u voleb do zastupitelstev obcí

Prvními volbami, které uskutečnily v České republice jako samostatném státu, byly volby do zastupitelstev obcí. Od té doby se konají pravidelně každé čtyři roky. V roce 1994 se ke složení místního zastupitelstva vyjádřilo 58 % obyvatel s právem volit. V dalších letech se hodnoty pohybují na úrovni přibližně 40 %.[55]

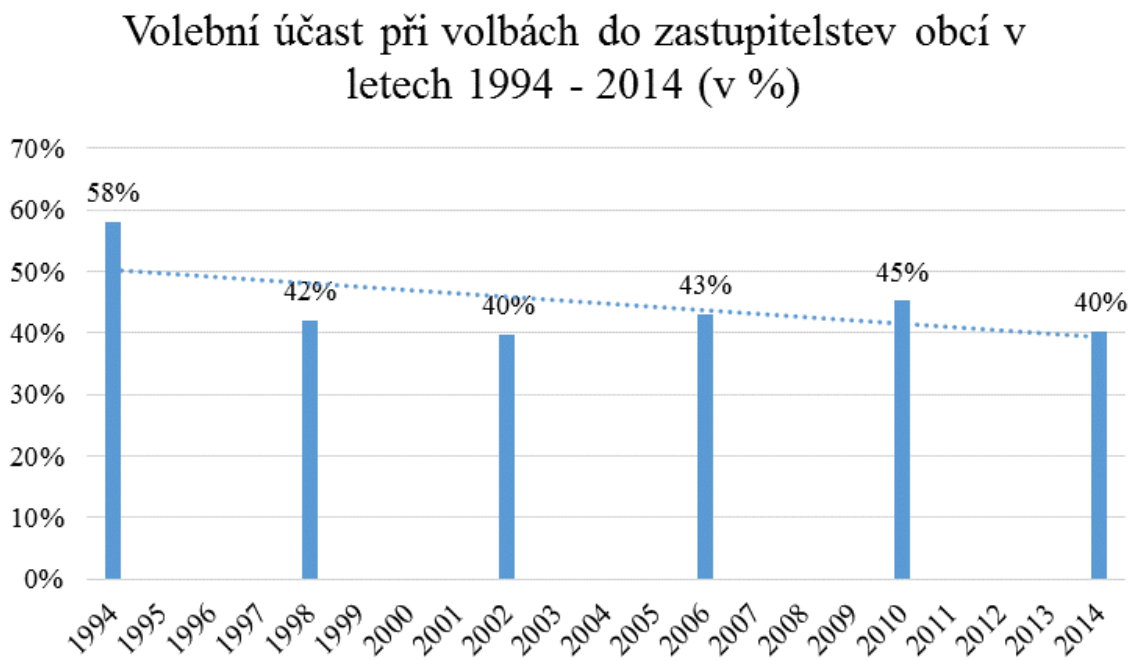
[54] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

[55] tamtéž

V kraji Vysočina se voleb do zastupitelstev obcí zúčastnilo nejvíce občanů v rámci České republiky (52 %). Stejně tomu bylo u voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012. Naopak nejmenší zájem o složení zastupitelstva obce projevili občané hlavního města Prahy (38 %). Zastupitelstvo městské části nebo městského obvodu zajímá nejméně obyvatele Moravskoslezského kraje (30 %) a nejvíce obyvatele Libereckého kraje (42 %). S výjimkou hlavního města Prahy lze říci, že kraje s vyšší nezaměstnaností se obecně vyznačují nižší volební účastí.[56]

Lineární spojnice trendu v grafu níže zobrazuje tendenci snižující se volební účasti u voleb do zastupitelstev obcí. Za dalších 20 let by hodnoty mohly dosáhnout k 30 %, tedy méně než třetina obyvatel s právem volit. Občané často znají osobně kandidáty do obecních zastupitelstev. Dal by se očekávat zvýšený zájem o tyto volby, ale dosavadní vývoj vypovídá o opaku.

Obrázek 7 – Volební účast při volbách do zastupitelstev obcí v letech 1994 -2014

Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

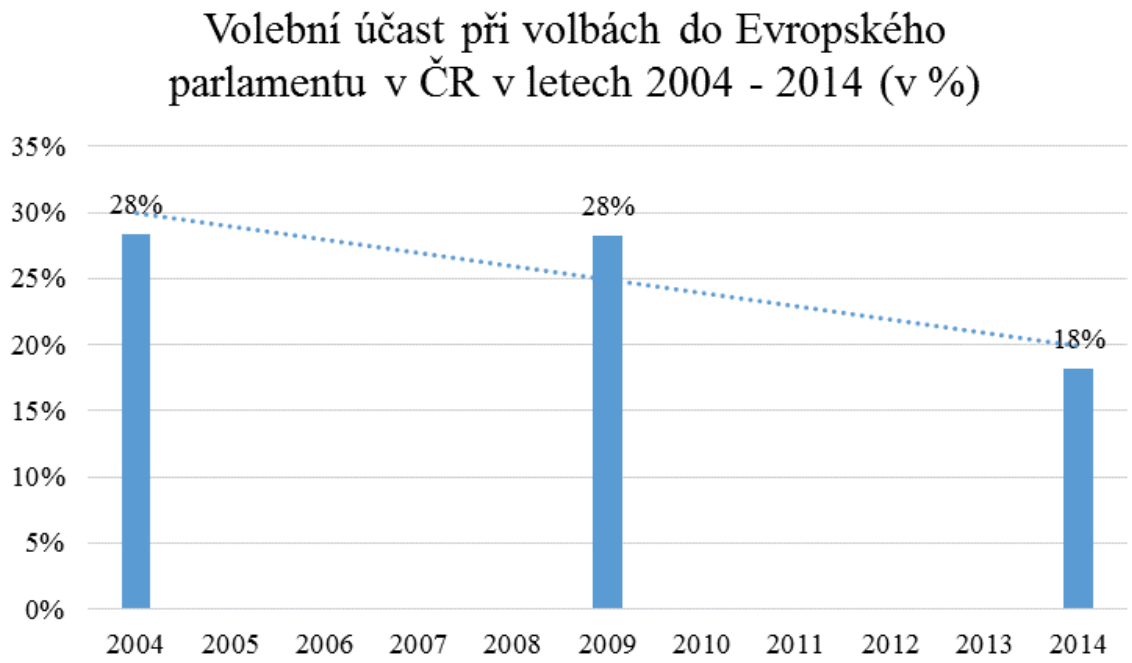
[56] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

8.6. Volební účast u voleb do Evropského parlamentu v ČR

Zdaleka nejnižší volební účastí se v České republice vyznačují volby zástupců do Evropského parlamentu. K výběru europoslanců se Češi měli možnost vyjádřit celkem třikrát. V roce 2004 i 2009 této možnosti využilo 28 %. V roce 2014 se tato hodnota snížila na rekordních 18 %.[57]

Lukáš Linek si tento jev vysvětluje postojem médií, která občanům České republiky předpovídala nízkou volební účast a zároveň upozorňovala na nevýznamnost voleb. Tím mohla přesvědčit mnohé obyvatele, aby se k hlasování nedostavili. Dále sleduje vztah mezi účastí u voleb do Poslanecké sněmovny a do Evropského parlamentu. Lidé, kteří se k výběru poslanců nevyjádřili, nehlasovali ani o europoslancích. Ti, kteří se zúčastnili volby poslanců, nemuseli nutně hlasovat i o europoslancích. [58]

Obrázek 8 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v ČR v letech 2004 – 2014

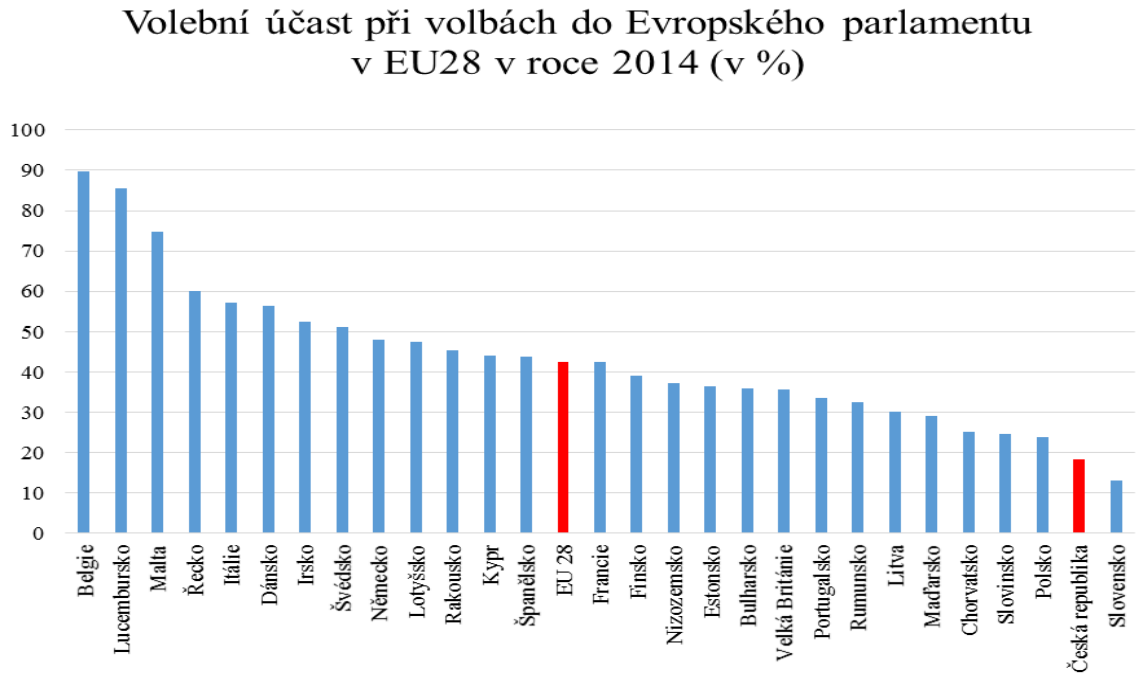
Zdroj: volby.cz, vlastní zpracování

[57] *Volby.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

[58] LINEK, Lukáš. *Kam se ztratili voliči?: vysvětlení vývoje volební účasti v České republice v letech 1990–2010*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013, 334 s. Politologická řada, sv. č. 40. ISBN 978-807-3253-141.

U voleb do Evropského parlamentu lze provést zajímavé srovnání mezi členskými zeměmi Evropské Unie. Občané některých zemí jeví několikanásobně větší zájem o politické dění na evropské úrovni, které se odráží na jejich participaci. Česká republika společně se Slovenskem obsazuje poslední dvě příčky ve výši volební účasti. Na Slovensku se hlasování zúčastnilo pouze 13 % voličů. Průměrné procento zúčastněných ve 28 státech Evropské Unie je 42. V Belgii se k europoslancům vyjádřilo dokonce 89 % oprávněných voličů. Druhou nejvyšší účastí se vyznačuje Lucembursko a třetí Malta. Ve spodní polovině lze vidět mnoho států, které do Evropské unie vstoupily relativně nedávno a jsou státy střední nebo východní Evropy. Od 32% účasti se jedná pouze o tyto země. Estonsko, o němž pojednává následující kapitola, se řadí o deset příček před Českou republiku.[59]

Obrázek 9 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v EU28 v roce 2014

Zdroj: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.html, vlastní zpracování

8.7. Volební účast dle věku voličů

Lukáš Linek v knize *Voliči a volby 2010* mapuje volební účast dle věku voliče na příkladu voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Všeobecným faktem se zdá být

[59] Results of the 2014 European elections: Turnout. *European Parliament* [online]. 2014 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.htm

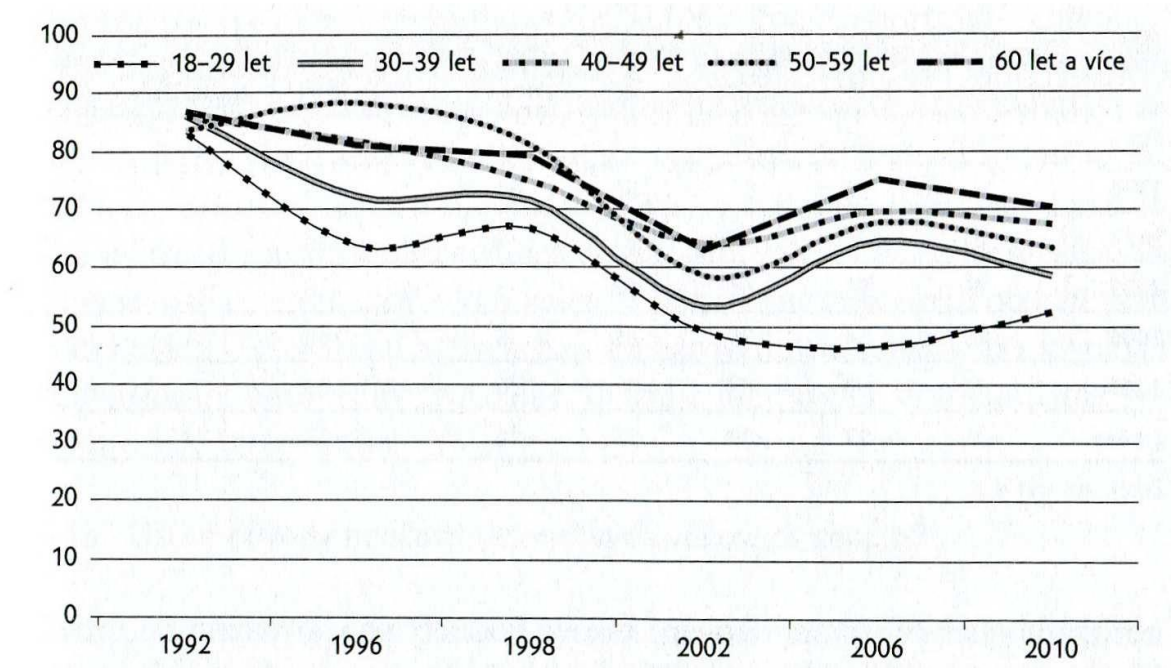
nízká volební účast u mladých voličů. Kromě důvodů již zmíněných v teoretické části se může jednat o nedostatečné zapojení do společnosti, kdy mladí lidé nevnímají jako důležité dostavit se k volbám. Ve většině případů věkem dospívají k vyšší participaci ve veřejné správě a zvyšuje se jejich zájem o politiku. Hovoří se o tzv. *životním cyklu.* Mladí lidé řeší osobní problémy jako je bydlení, rodina a po určitém usazení přicházejí na řadu otázky politiky. Se založením rodiny je také spojena větší motivace vytvořit lepší prostředí pro budoucí generace. Během tohoto procesu také přijímají odpovědnost a roli dospělého člověka.[60]

Na obrázku níže je nižší zapojení občanů do 29 let znatelně viditelné. Graf mapuje volební účast dle jednotlivých věkových kategorií ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 1990 – 2010. V roce 1992 byl zájem všech věkových kategorií srovnatelný. Tento jev se dá připsat novému státnímu uspořádání a zájmu obyvatel na tvorbě demokracie. Již v roce 1996 lze sledovat propad zájmu mladé generace do 29 let. V letech 1998 a 2002 je klesající trend volební účasti u všech věkových skupin stejný. V roce 2006 lze ale vidět změnu trendu u voličů nad 30 let. Zájem mladé generace pokračuje do dalšího propadu. Rok 2010, kdy se na mladé voliče snažily cílit nejenom politické strany, ale i nevládní organizace, se křivky volební účasti u jednotlivých volebních skupin opět přibližují.[61]

[60] LINEK, Lukáš. *Voliči a volby 2010*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 254 pages. ISBN 978-80-733-0211-5., str. 67-70

[61] tamtéž, str. 73

Obrázek 10 - Vývoj volební účasti při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dle věkových skupin v letech 1992 - 2010 (v %)

Zdroj: Linek, 2010, str. 73

Důvodů k neúčasti u voleb mohou být různé. Linek zmiňuje výzkum *Česká volební studie 2010*, která se dotazovala oprávněných voličů, proč se k hlasování nedostavili. Výsledky porovnávají studie z roku 2006 a 2010. V obou letech nejvíce respondentů ze skupiny 18 – 29 let odpovědělo, že jejich neúčast byla dobrovolná. Stejně tomu bylo u ostatních věkových skupin. Druhým nejčastěji zmiňovaným důvodem byla nedobrovolná neúčast kvůli okolnostem.[62] Právě tyto okolnosti způsobující nedobrovolnou neúčast jsou prostorem pro odstranění bariér a tím ke zvýšení volební účasti. Tabulka níže mapuje důvody rozdělené do základních skupin.

[62] LINEK, Lukáš. *Voliči a volby 2010*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 254 pages. ISBN 978-80-733-0211-5., str. 76

Obrázek 11 - Důvody neúčasti při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2006 a 2010

	2006			2010			
	kvůli okolnostem	dobrovolná	neví, odmítl odpovědět	kvůli okolnostem	dobrovolná	neví, odmítl odpovědět	celkem
18–29 let	24	61	16	27	56	18	100
30–39 let	33	57	10	22	57	22	100
40–49 let	29	63	9	26	56	19	100
50–59 let	26	67	7	22	60	18	100
60 let a více	36	57	7	27	56	17	100
celkem	**28**	**61**	**11**	**25**	**57**	**18**	**100**

Zdroj: Česká volební studie 2006 (N=2002), Česká volební studie 2010 (N=1857); váženo dle skutečných volebních výsledků.

Zdroj: Linek, 2010, str. 76

Detailnější analýzu důvodů respondentů k neúčasti u voleb zobrazuje následující tabulka. Data korespondují s předchozími odpověďmi. Dotázaní ve věku mezi 18 a 29 lety nejeví zájem o politiku nebo jí nerozumí. Ze všech skupin uvádí mladí lidé tuto odpověď nejčastěji. O něco menší počet se voleb neúčastní z důvodu dovolené nebo jiných zájmů. O něco méně vysvětlilo svoji neparticipaci ve volbách kvůli množství práce. Tuto odpověď zvolili nejčastěji respondenti z kategorie 30-39 let.[63] Pokud je překážkou k hlasování dovolená, bytí mimo domov, volný čas nebo příliš mnoho práce, mohou být elektronické volby krokem k usnadnění hlasování. Respondentům by poté volba bez nutnosti osobní návštěvy způsobila nižší náklady času či financí.

[63] LINEK, Lukáš. *Voliči a volby 2010*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 254 pages. ISBN 978-80-733-0211-5., str. 77

Obrázek 12 - Dílčí důvody neúčasti při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2006 a 2010

	nemoc, zdraví, stáří	dovolená, mimo domov, volný čas	příliš mnoho práce	nezájem o politiku, nerozumí jí	nedůvěra, nespokojenost, hlasování nemá smysl	celkem
18–29 let	7	46	40	52	22	32
30–39 let	7	15	21	20	15	19
40–49 let	7	17	19	7	20	16
50–59 let	11	8	17	5	22	14
60 let a více	67	15	4	16	20	20
celkem	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
N	27	48	53	61	138	526

Zdroj: Česká volební studie 2010 (N=1857); váženo dle skutečných volebních výsledků.

Zdroj: Linek, 2010, str. 77

8.8. Shrnutí

Od roku 1993 se vývoj volební účasti v České republice nejeví příznivě. Prvotní nadšení z demokracie a možnosti ovlivnit politiku na celostátní úrovni postupem času opadá. Jedním z důvodů je pravděpodobně rozplynutí ideálů a pocit, že zvolením nových zástupců se politika výrazně nezmění. K zachování principů demokracie je žádoucí tento trend zvrátit, ačkoliv některé teorie si volební neúčast vysvětlují spokojeností občanů, kteří nepociťují potřebu změny. Nízkou volební účast lze sledovat především u mladé generace. Tento jev může být způsoben nedostatečným uvědomováním si důležitosti voleb. Zde je potenciál pro změnu a do budoucna i zvrácení trendu klesající volební účasti. Nejenom zájem, ale také výchova a zvyk dovádí občany k volebním urnám.

9. Vývoj volební účasti v Estonsku od roku 1990

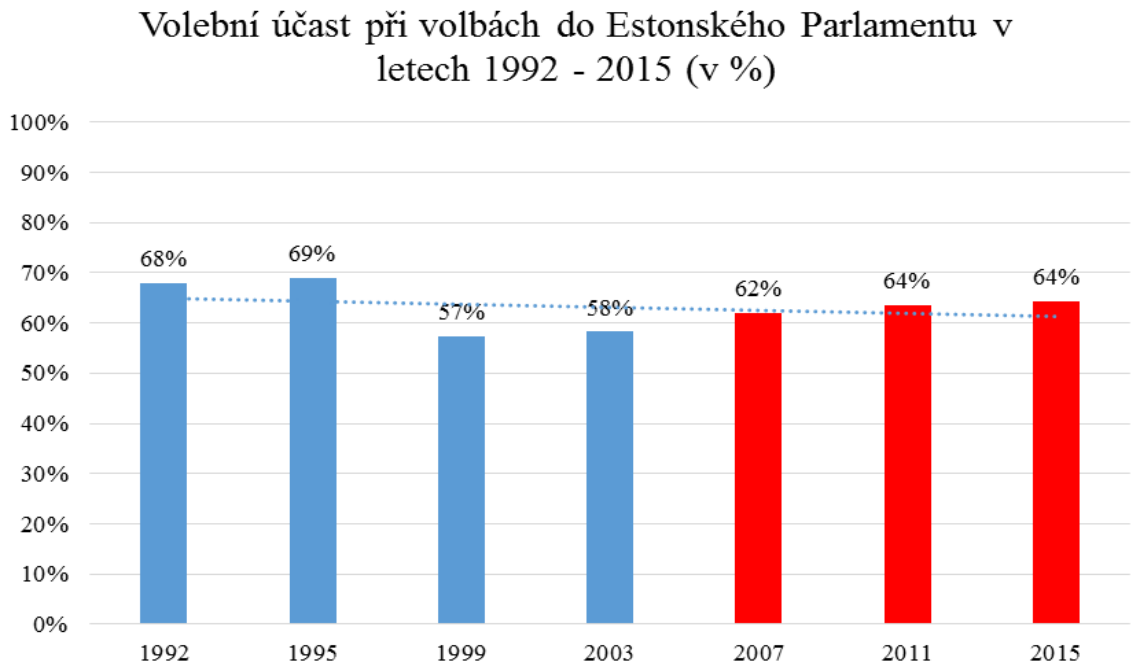
Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, Estonsko udává tempo vývoje elektronických voleb na celostátní úrovni nejen v Evropě, ale i ve světě. Deset let užívá internetového hlasování nejenom v komunálních volbách a volbách do Parlamentu, ale také ke zvolení zástupců do Evropského parlamentu. Bývá často udáváno jako příklad při úvahách nebo při konkrétním zavádění nového systému. Tato kapitola se bude zabývat vývojem volební účasti v Estonsku. Zejména se zaměří na změnu volební účasti po zavedení internetového hlasování a jeho využití. Dále budou zmíněny statistické údaje o voličích využívajících elektronický způsob hlasování jako věk či pohlaví.

9.1. Volební účast u voleb do Estonského Parlamentu

Občané Estonska mají možnost ovlivnit skladbu jejich Parlamentu jednou za čtyři roky. Stejně jako v České republice byly rozestupy mezi volbami na počátku devadesátých let kratší. Důvodem bylo vytváření demokracie a s tím spojených nových zákonů. Volební účast byla ale v počátku nižší než v České republice. Již v roce 1992 hlasovalo pouze 68% oprávněných voličů. V roce 1995 se účast o procentní bod zvýšila, ale rok 1999 hlásil propad.[64] Červené sloupky značí volby, ve kterých bylo možné využít internetového hlasování. V předchozích letech tomu bylo opačně. Ačkoliv lineární spojnice trendu předpovídá pokračující tendenci k poklesu, poslední troje volby znázorňují opak. Od zavedení elektronických voleb se začala volební účast postupně zvyšovat. Jak již bylo řečeno v teoretické části práce, důvod této změny nelze stoprocentně určit. Nárůst také nenabývá závratných hodnot. Jedná se o několik procentních bodů, nikoliv o desítky. Ovlivnění mínění společnosti o důležitosti hlasování může trvat několik desítek let.

[64] Voter turnout data for Estonia. *IDEA* [online]. 2015 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z:http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=68

Obrázek 13 - Volební účast při volbách do Estonského Parlamentu v letech 1992 – 2015

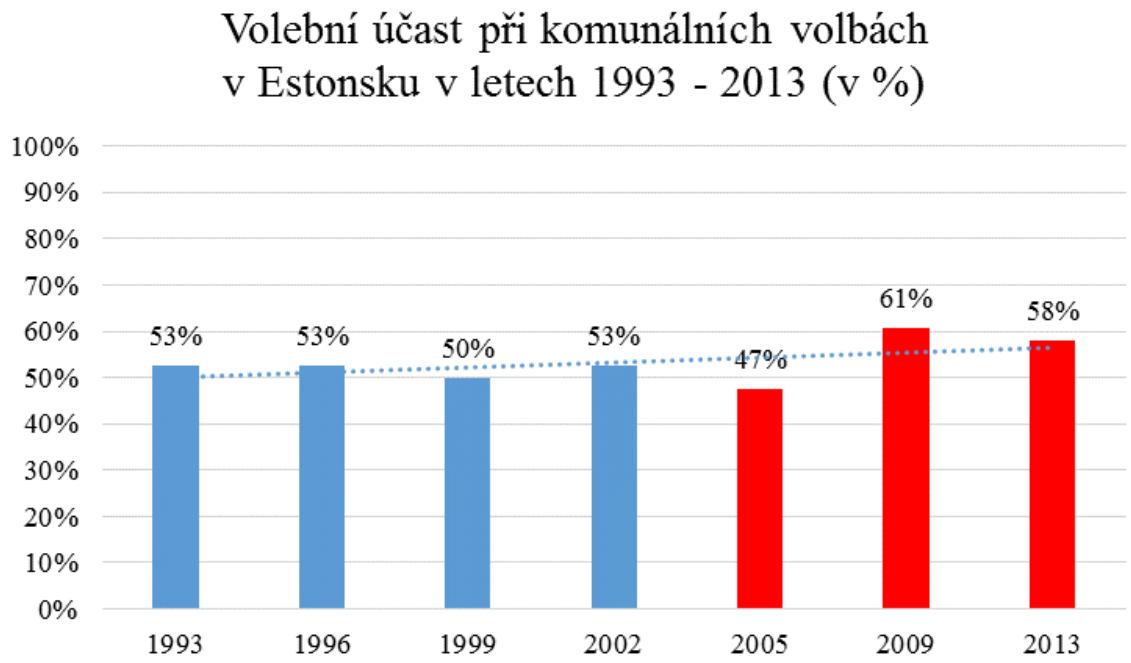
Zdroj: http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=68, vlastní zpracování

9.2. Volební účast u komunálních voleb v Estnosku

Komunální volby do místní vládní rady se v Estonsku konají od roku 1993 v intervalu tří let. V roce 2005 byl interval prodloužen na čtyři roky. Volby v roce 2005 jsou výjimečné právě kvůli prvnímu použití internetového hlasování. Jak lze vidět v grafu, první červený sloupec nevyniká vysokou volební účastí, což pro estonskou vládu mohlo být velkým zklamáním. V roce 2009 ale došlo k velkému nárůstu odevzdaných hlasů o třináct procentních bodů. Optimismus byl lehce otřesen účastí v roce 2013, která se opět snížila a to konkrétně o tři procentní body oproti předchozím volbám. Lineární spojnice trendu ale značí průměrný nárůst za deset let o celých osm procentních bodů. Tento vývoj lze hodnotit jako úspěšný na poli participace občanů ve veřejné správě. Stejně jako u voleb do Evropského parlamentu ale nelze s jistotou přiřknout zásluhu novému systému elektronického hlasování.[65]

[65] HEINSALU, Alo, KOITMÄE, Mihkel PILVING a Priit VINKEL. *Elections in Estonia 1992 - 2011*. Tallinn, 2012. ISBN 9789949413355. Dostupné z:http://www.vvk.ee/public/documents/Elections_in_Estonia_1992-2011_eng_issuu.pdf., str. 80-91

Obrázek 14 - Volební účast při komunálních volbách v Estonsku v letech 1993 - 2013

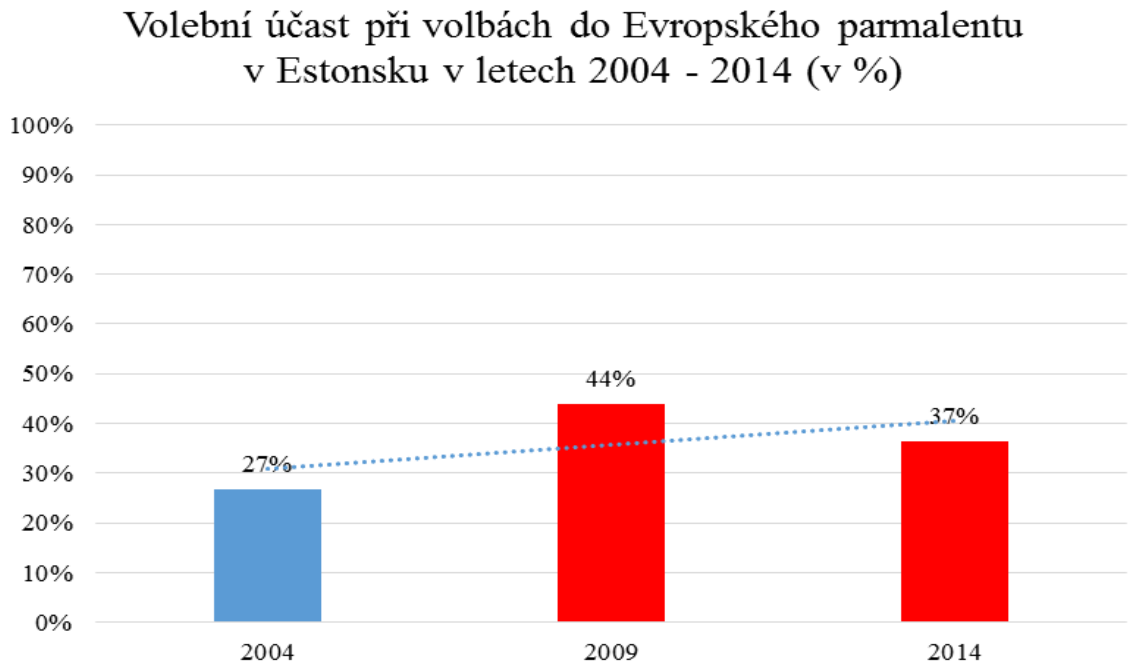
Zdroje: http://www.vvk.ee/public/documents/Elections_in_Estonia_1992-2011_eng_issuu.pdf, http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=68, vlastní zpracování

9.3. Volební účast u voleb do Evropského parlamentu v Estnosku

Jak již bylo zmíněno, volební účast při volbách do Evropského parlamentu, jsou u mnohých zemí trnem v oku Evropské unie. Estonsko se v roce 2014 zařadilo mezi členské státy s podprůměrnou volební účastí, ale od průměru se zásadně neliší. Na grafu níže je vyobrazena volební účast v letech 2004, 2009 a 2014. Červené sloupky opět značí možnost hlasovat pomocí internetu. Mezi lety 2004 a 2009 došlo k nárůstu o celých 17 procentních bodů. V následujících volbách nastal opět pokles, a to o 7 procentních bodů, ale i přesto značí lineární spojnice trendu růst.[66] Vysoké zvýšení volební účasti si nelze s jistotou vysvětlovat možností volit prostřednictvím elektronických voleb, i když se toto zdůvodnění nabízí. Internetové hlasování je však často zmiňováno právě s možností zvýšení volební účasti u voleb do Evropského parlamentu.

[66] Results of the 2014 European elections: Turnout. *European Parliament* [online]. 2014 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.htm

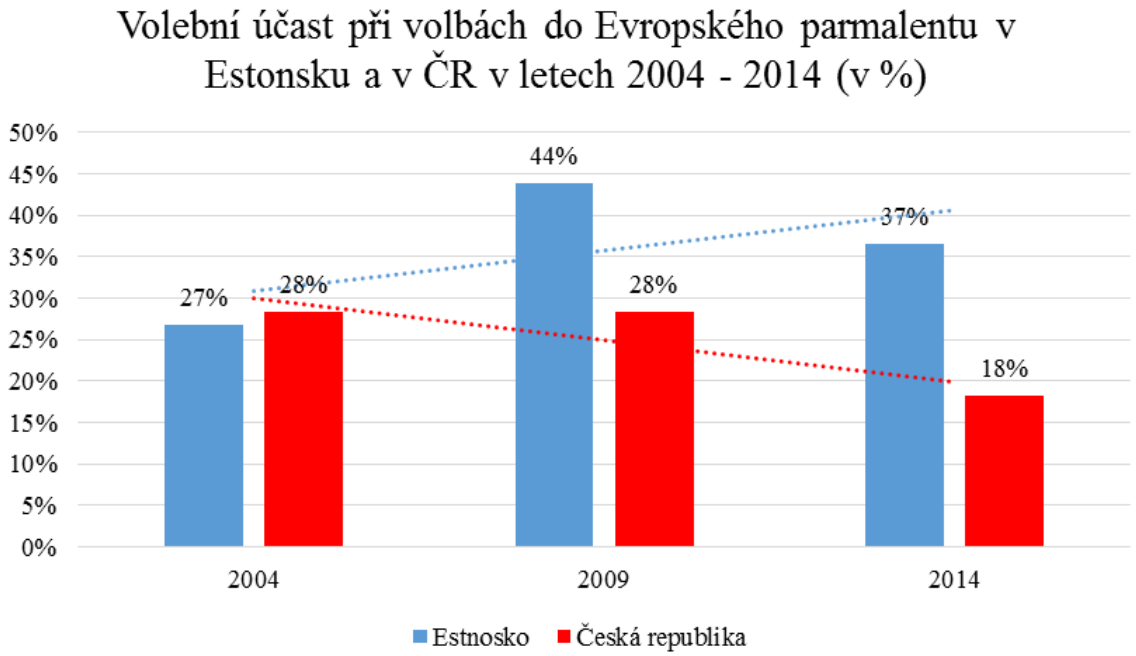
Obrázek 15 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v Estonsku v letech 2004 - 2014

Zdroje: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-ee-2014.html#table01, vlastní zpracování

Pokud srovnáme vývoj Estonska s Českou republikou, vidíme rozdíly v trendu. Zatímco v roce 2004 Česká republika účastí překračovala Estonsko, další roky ukazují opak. Tento fakt může být způsoben možností volit v Estonsku pomocí internetu ale také i přístupem médií k důležitosti voleb do Evropského parlamentu. Pokud občané Estonska vnímají tyto volby jako zásadní, jejich participace na volení zástupců by měla být v zásadě vyšší. Uvědomění si, jak Evropský parlament zasahuje do zákonů a fungování členských států, má jistě vliv na podílení se na jeho skladbě.

Obrázek 16 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v Estonsku a ČR v letech 2004 – 2014

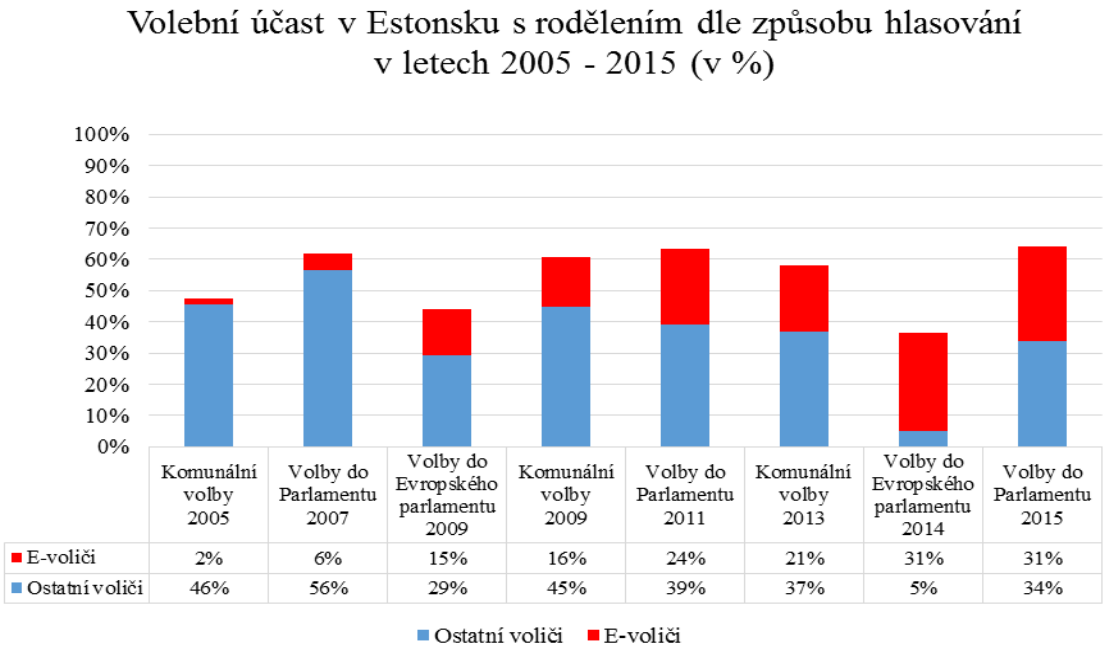
Zdroje: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-ee-2014.html#table01, vlastní zpracování

9.4. Využívání elektronického hlasování v Estonsku

Neméně zajímavé, než samotná volební účast, je využívání internetového hlasování. Pokud je systém hojně využíván, může být hodnocen jako úspěšný. Na grafu níže lze sledovat zvyšující se podíl voličů využívajících elektronický způsob hlasování na celkovém počtu oprávněných voličů. Voliči, kteří využili elektronického hlasování, jsou ve sloupci znázorněni červeně. Modrá barva značí ty, kteří se rozhodli odevzdat svůj hlas klasickou formou (včetně voličů, kteří online hlas opravili pomocí hlasovacího lístku ve volební místnosti). Procento oprávněných voličů, kteří se rozhodli volit způsobem e-hlasování, v Estonsku s lehkými odklony stoupá. Oproti prvním volbám v roce 2005, kdy tuto možnost využilo pouze 2% občanů, se v roce 2015 rozhodlo hlasovat elektronicky 31%.[67] Nárůst je tedy velmi znatelný.

[67] Statistic about Internet Voting in Estonia. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics/

Obrázek 17 - Volební účast v Estonsku s rozdělením dle způsobu hlasování v letech 2005 - 2015

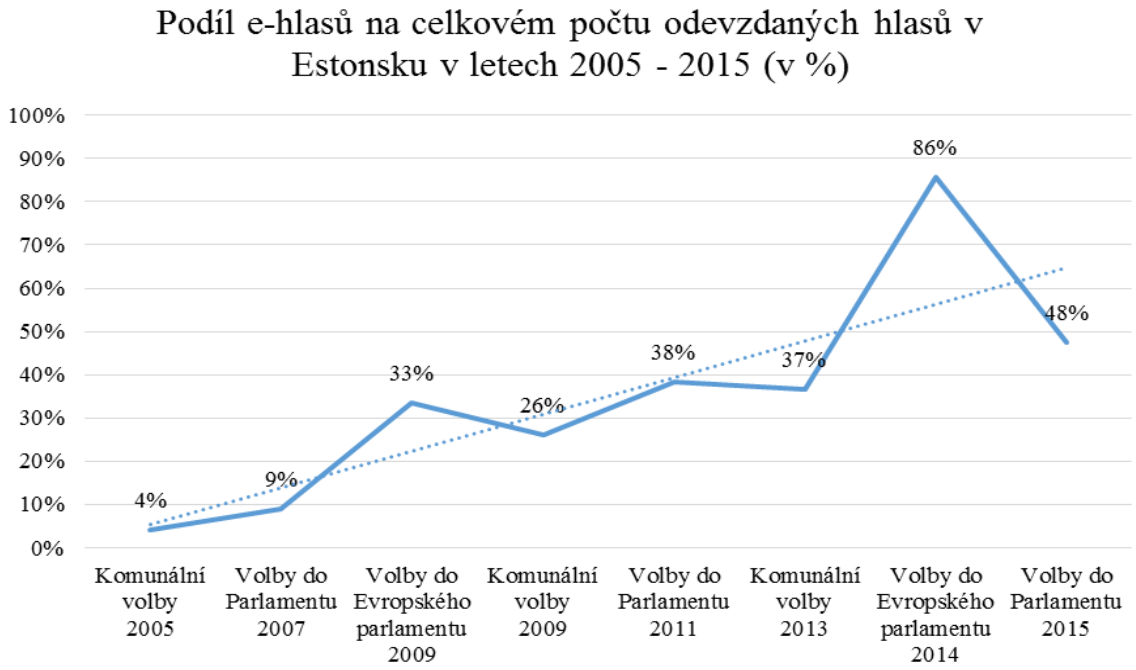

Zdroj: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics/, vlastní zpracování

Dalším ukazatelem, který hodnotí oblíbenost elektronické volby v Estonsku, je podíl e-hlasů na celkovém počtu odevzdaných hlasů při jednotlivých volbách. Lineární spojnice trendu značí postupný nárůst. Elektronické volby jsou u občanů Estonska stále oblíbenější. Pravděpodobně se zvýšila i důvěra v systém a tím i četnost využívání. U voleb do Evropského parlamentu volilo pomocí internetu 86 % zúčastněných voličů. Podobně znatelný nárůst zájmu o elektrnické volby lze vidět u voleb do Evropského parlamentu v roce 2009, kde došlo ke zvýšení o 24 procentních bodů.[68]

[68] Statistic about Internet Voting in Estonia. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics/

Obrázek 18 - Podíl e-hlasů na celkovém počtu odevzdaných hlasů v Estonsku v letech 2005 – 2015

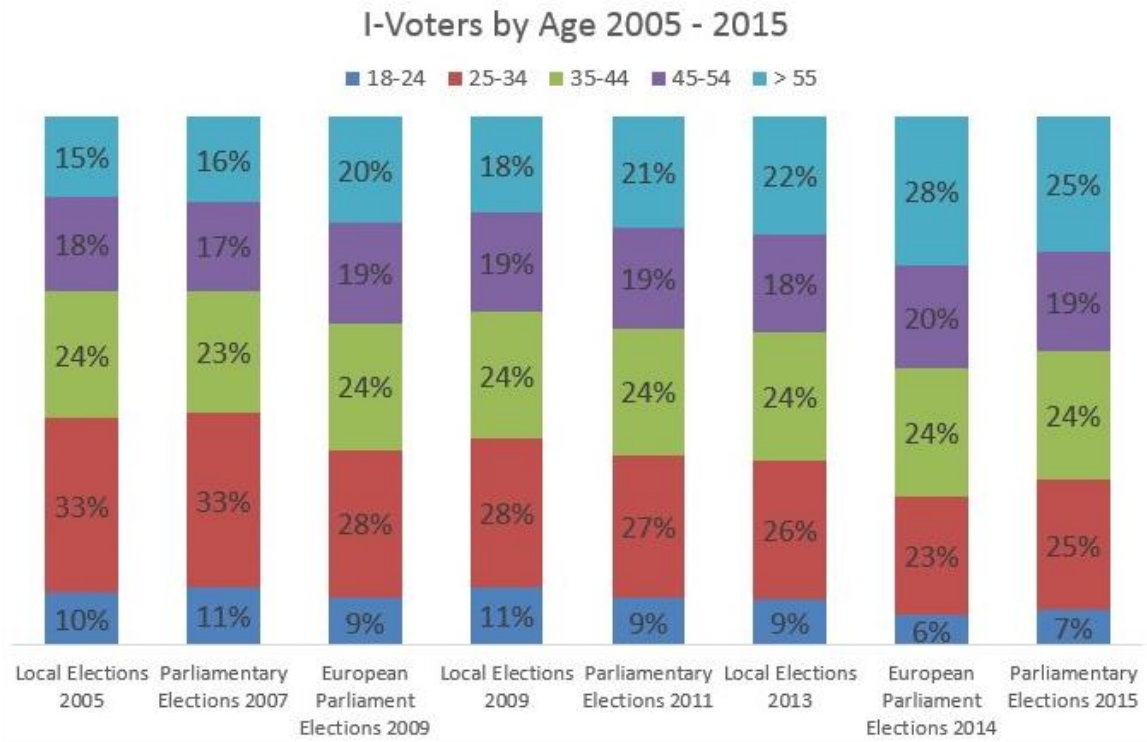

Zdroj: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics/, vlastní zpracování

Následující grafy mapují demografické ukazatele voličů, kteří se rozhodli odevzdat svůj hlas pomocí internetu. Rozložení dle věkových kategorií určuje procentuální rozdělení e-voličů dle jejich věku. Jak lze vidět z grafu, do roku 2013 byla nejpočetnější skupina 25 – 34 let. Naopak nejméně početnou jsou mladí lidé do 24 let. Tento fakt si lze vysvětlit menším počtem obyvatel pod 24 let a případně jejich nezájmem o politiku. Vývoj této skupiny kolísá pod 11 %. V absolutním vyjádření se počet oprávněných voličů pod 24 let, kteří využívají elektronického hlasování, stále zvyšuje. Z necelého tisíce zúčastněných v roce 2005 se počet voličů do 24 let, kteří volí pomocí internetu, dostal na 123 tisíc. Lineární spojnice trendu poukazuje na značný nárůst této skupiny. Lidé do 34 let jsou technicky zdatní a zároveň prochází fází dospívání. Elektronická volba pro ně neznamená nutnost učit se nový systém. Zajímavým faktem je nárůst voličů v kategorii nad 55 let. Dodatečné náklady pro ně plynou z nutnosti pochopení nového systému. Ten ale zároveň usnadňuje hlasování z důvodu nenutnosti dopravy do volební místnosti v případě, že voliči nejsou mobilní. Oblíbenost elektronických voleb je u mužů a žen víceméně rovná.

Zpočátku hlasovalo přes internet více mužů, než žen. Již po 2 letech se tento poměr obrátil.[69]

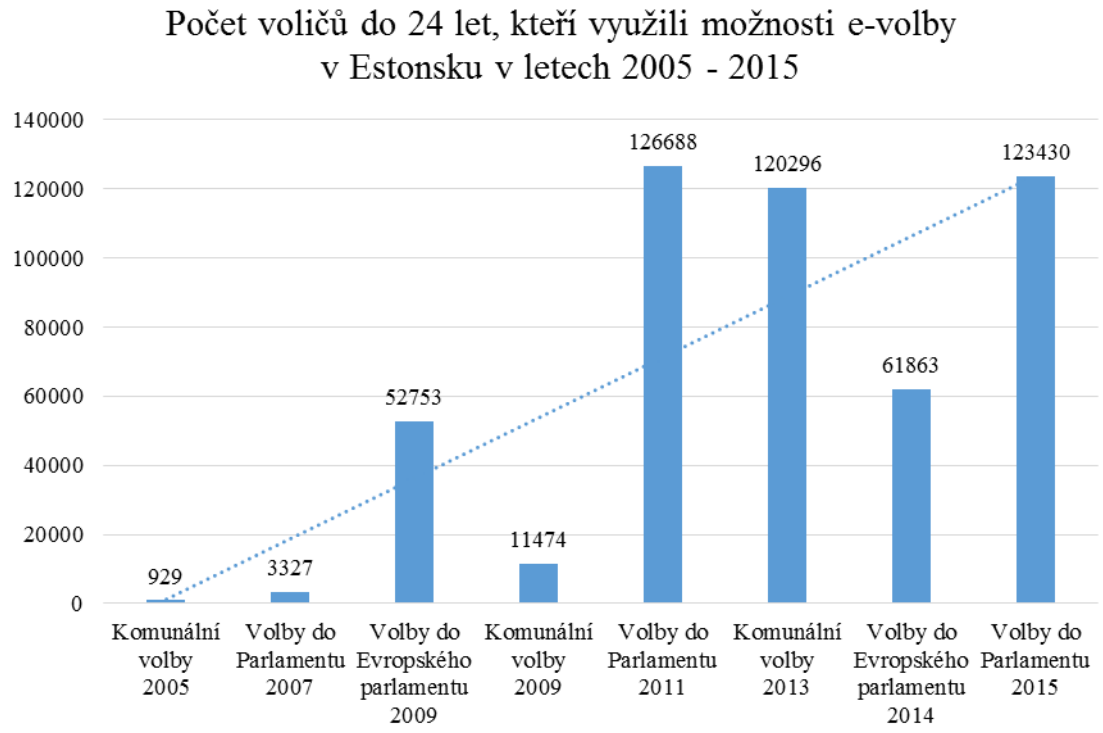
Obrázek 19 - E-voliči dle věku při volbách v Estonsku v letech 2005 – 2015

Zdroj: http://www.vvk.ee/public/EHstat/age_2005-2015.jpg

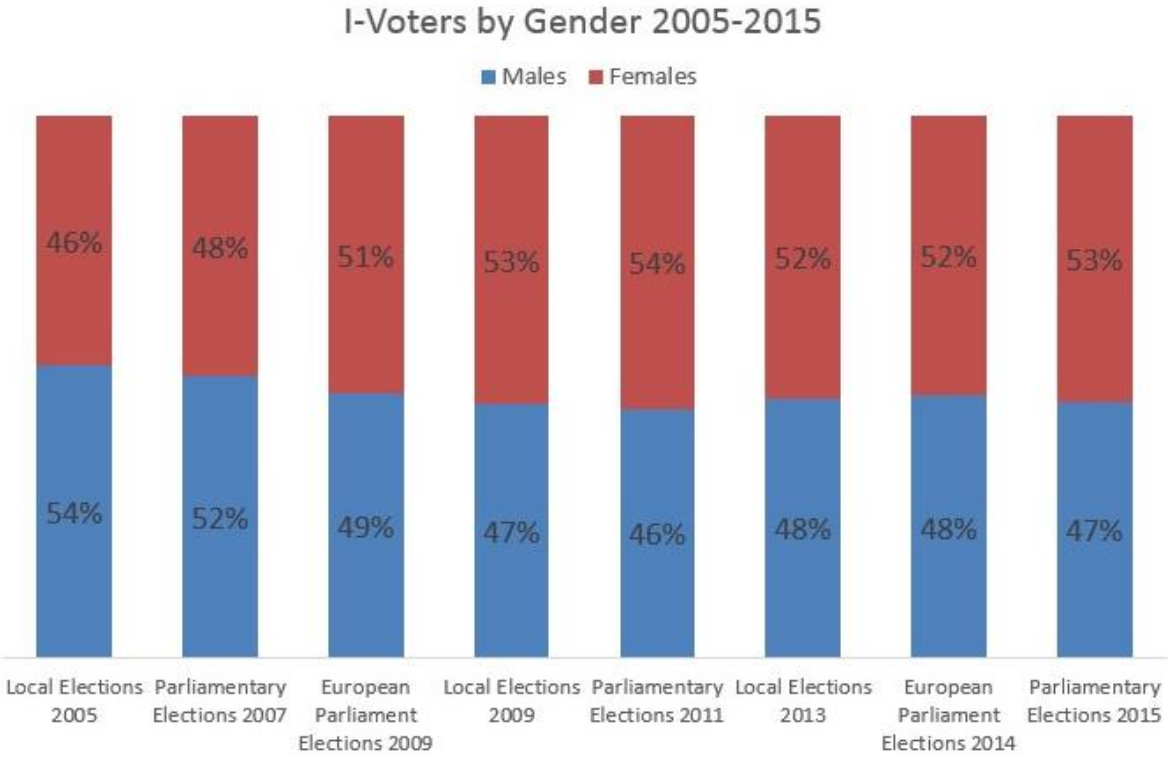
[69]Statistic about Internet Voting in Estonia. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics/

Obrázek 20 - Počet voličů do 24 let, kteří využili možnosti e-volby v Estonsku v letech 2005 - 2015

Zdroj: http://www.vvk.ee/public/EHstat/age_2005-2015.jpg, vlastní zpracování

Obrázek 21 - Rozdělení e-voličů v Estonsku dle pohlaví v letech 2005 – 2015

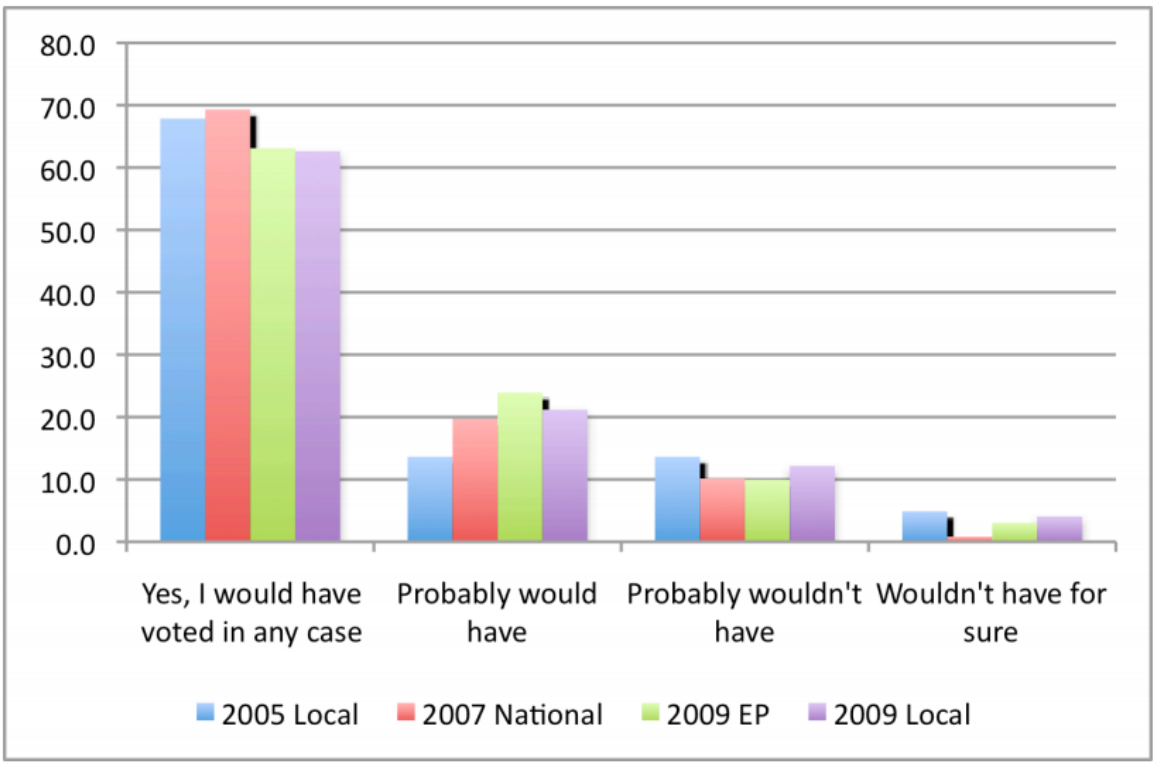

Zdroj: http://www.vvk.ee/public/EHstat/gender_2005-2015.jpg

Alesander H. Treschel a Kristjan Vassil se ve své empirické studii *Inernet voting in Estonia: A comparative Analysis of Four Elections since 2005* zaměřili na potenciální vliv elektronických voleb na účast občanů ve volbách v Estonsku. Zvýšení volební účasti bylo hlavním argumentem, který vláda před zavedení e-voleb uváděla. Z výzkumu, který prováděli na základě dotazování, vyplynulo, že „tradiční" voliči se účastní všech voleb. Oproti tomu občané, kteří k volbám využívají internet, jsou méně disciplinovaní a účastní se pouze některých. Tato skutečnost by ale mohla naznačovat mobilizační efekt e-voleb. Dále se respondentů, kteří využili e-voleb v letech 2005-2009, ptali na otázku, zda by se voleb účastnili, pokud by neexistovalo internetové hlasování. Jak je vidět na grafu níže, většina odpověděla, že určitě ano. V průměru okolo 20 % dotázaných by se pravděpodobně zúčastnilo a naopak 10-15 % by se pravděpodobně nezúčastnilo. Určitě bych se nezúčastnil, odpovědělo 2-5 % obyvatel. Zajímavé zjištění je, že počet respondentů první skupiny, kteří by se určitě zúčastnili, v průběhu času pomalu klesá. Mírné zvýšení je viditelné u těch, kteří by se zúčastnili pravděpodobně. Potenciálně by při absenci elektronických voleb mohla účast klesnout o 0,3 % u komunálních voleb v roce 2005 a o 2,6 % v roce 2009. V parlamentních volbách 2007 by se zúčastnilo o 0,6 % občanů méně a u voleb do Evropského parlamentu až o 1,9 % méně. Vzhledem k faktu, že se jedná o šetření na základě dotazníku, skutečnost by se mohla od zmíněných hodnot lišit. Nelze ale ignorovat fakt narůstajících procent respondentů, kteří by se tradičních voleb nezúčastnili.[70]

[70] TRECHSEL, Alexander a Kristjan VASSIL. *Internet Voting in Estonia: A comparative Analysis of Four Elections since 2005*. 2010 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/public/dok/Report_-_E-voting_in_Estonia_2005-2009.pdf., str. 31-37

Obrázek 22 - Účast u voleb v Estonsku při absenci internetového hlasování

Zdroj: Trechsel, Vassil, 2011, str. 34

Jiří S. Cieslar vytvořil na základě dat ze zmíněné studií Trechsela a Vassila tabulku znázorňující *potenciální dopad internetového hlasování na volební účast.* Z tabulky lze vyčíst, jaká by byla volební účast v Estonsku při absenci elektronických voleb. Potenciální ztráta hlasů se rok od roku zvyšuje. Lze očekávat, že při aktualizaci výzkumu budou hodnoty o něco vyšší. Při prvních komunálních volbách by volební účast bez možnosti odevzdat hlas klesla o 0,3 %. V parlamentních volbách by účast mohla být nižší až o 3,5 %. Potenciální ztráta voličských hlasů je každým rokem vyšší. Z druhého pohledu se může jednat o voliče, kteří po vyzkoušení elektronického hlasování nemají zájem o klasický způsob odevzdání hlasu. V případě zrušení internetové volby by již nevolili. V případě nezavedení by ale případně mohli dále pokračovat v hlasování ve volebních místnostech. Ani s těmito daty tedy není jisté, zda elektronické volby vedly k vyšší volební účasti či nikoliv.[71]

[71] BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688.

Obrázek 23 - Potenciální dopad internetového hlasování na volební účast

TABULKA 3.2: Potenciální dopad internetového hlasování na volební účast

	KOMUNÁLNÍ VOLBY 2005	PARLAMENTNÍ VOLBY 2007	VOLBY DO EP 2009	KOMUNÁLNÍ VOLBY 2009	PARLAMENTNÍ VOLBY 2011
Pravděpodobně/ jistě by nevolili (%)	18,5	10,9	13,0	16,3	14,6
Potenciální ztráta hlasů z celkového počtu e-hlasů	1724	3300	7627	17019	20563
Potenciální ztráta hlasů z celkového počtu hlasů (%)	0,3	0,6	1,9	2,6	3,5
Volební účast (%)	47,4	61,9	43,9	60,6	63,5
Potenciální účast bez internetové-ho hlasování (%)	47,1	61,3	42,0	58,0	60,0

Zdroj: upraveno podle Trechsel, Vassil 2010 a 2011.

Zdroj: Cieslar, Brunclík, Novák, 2014, str. 56

9.5. Shrnutí

Od počátku devadesátých let se volební účast v Estonsku vyvíjela podobným směrem jako v České republice. Porevoluční nálady vyvolávaly poměrně vysokou volební účast a dávaly tím vládám příležitost k udržení nadprůměrné participace občanů. Komunální volby si zachovávají poměrně stabilní účast voličů, která byla od počátku průměrná. Volby do Estonského Parlamentu zaznamenávaly po několik let pokles zájmu. Avšak ani v roce 1993 nezaznamenalo Estonsko tak vysokou volební účast, jaká byla k vidění v České republice. Od zavedení elektronických voleb se ale participace občanů prostřednictvím hlasování zvýšila. Ačkoliv nelze tento zvrat přičítat právě internetovému hlasování, je možné, že k oživení došlo díky tomuto systému. Lze polemizovat, zda propagace internetových voleb v médiích a mezi veřejností, nepřinesla také zvýšení zájmu o volby samotné. Veřejné diskuze na toto téma i kampaně podporující volbu přes internet mohly občany přesvědčit o důležitosti hlasování o svých zástupcích.

10. Dotazníkové šetření

Nyní se budu zabývat vyhodnocením dotazníkového šetření mezi studenty vysokých škol, které se týkalo jejich volební účasti a které má za cíl zodpovědět stěžejní otázku práce, tedy zda by tato volební účast byla ovlivněna zavedením elektronických voleb.

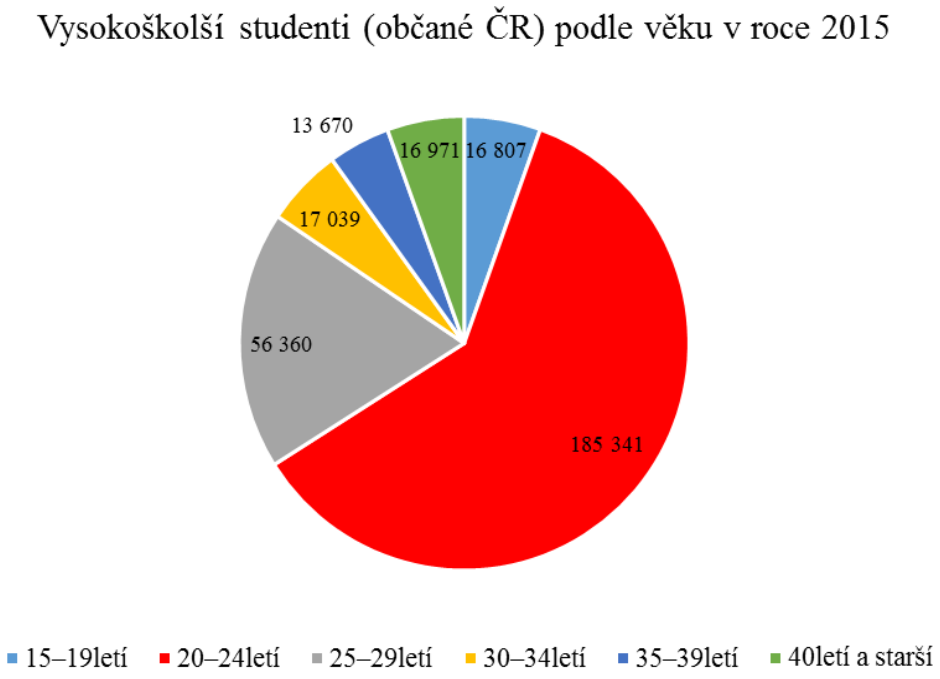
V České republice doposud funguje volební systém, který neumožňuje odevzdání hlasu přes internet, proto nejsou dostupná potřebná data. Z toho důvodu bylo zvoleno dotazníkové šetření převážně kvantitativního charakteru. Hlavním cílem dotazníku je potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda by elektronické volby zvýšily volební účast zvolené skupiny vysokoškolských studentů. Hypotéza byla stanovena na základě předpokladu, že mnozí lidé nehlasují o svých zástupcích kvůli časové a finanční náročnosti na dopravu do volebních místností.

10.1. Respondenti

Za respondenty dotazníkového šetření byli vybráni studenti vysokých škol studující v České republice. Zahrnuti jsou pouze studenti, kteří jsou občany České republiky a mají platné volební právo. Tato skupina byla vybrána na základě věkové kategorie. Statistika Ministerstva školství ČR[72] uvádí, že počet studujících na vysokých školách s českým občanstvím čítá 306 188 osob. Z toho nadpoloviční většinu tvoří lidé mezi 20 a 24 lety, kteří tvoří 61 % z celkového počtu. Druhou nejpočetnější skupinu reprezentují studenti mezi 25 a 30 lety. Většina vysokoškoláků tedy spadá do rizikové skupiny vztahující se k volební účasti. Respondenti, kteří nesplňovali podmínku studia na vysoké škole nebo českého občanství, byli z výzkumu vyloučeni.

[72] Studenti - občané ČR podle věku. *MŠMT: odbor analyticko-statistický* [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://dsia.uiv.cz/vystupy/f2/f24_cr.xls

Obrázek 24 - Vysokoškolští studenti (občané ČR) podle věku v roce 2015

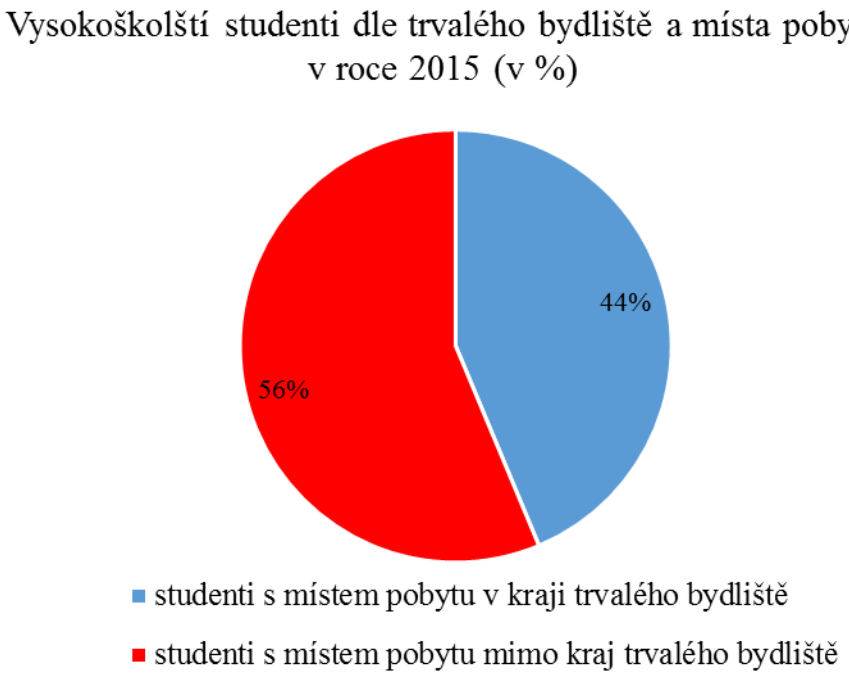

Zdroj: http://dsia.uiv.cz/vystupy/f2/f24_cr.xls, vlastní zpracování

Dalším atributem vysokoškolských studentů, kvůli kterému byli vybráni jako respondenti dotazníkového šetření, je častá rozdílnost mezi místem trvalého bydliště a místem skutečného pobytu. Tito lidé často odjíždí za studiem do jiných měst a krajů, ale své trvalé bydliště mají nahlášeno u rodičů. Pokud musí dojíždět do místa trvalého bydliště kvůli volbám, nevyhnou se jim dodatečné náklady na dopravu formou času stráveného přesunem a financemi vynaloženými na dopravní prostředky. Dle Ministerstva školství České republiky má místo pobytu rozdílné od trvalého bydliště 56 % z celkového počtu 306 188 vysokoškolských studentů. Naopak 44 % z nich pobývá v tom samém kraji. V této skupině jsou ale zahrnuti i studenti, kteří za studiem dojíždí v rámci jednoho kraje.[73] Přesun do místa trvalého bydliště za účelem voleb s sebou v tomto případě nese také dodatečné náklady. V rámci zhodnocení dotazníkového šetření bude sledováno, zda se lidé, kteří studují v kraji svého trvalého bydliště, účastní voleb častěji.

[73] Studenti podle trvalého bydliště. *MŠMT: odbor analyticko-statistický* [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://dsia.uiv.cz/vystupy/f2/f25.xls

Obrázek 25 - Vysokoškolští studenti dle trvalého bydliště a místa pobytu v roce 2015

Zdroj: http://dsia.uiv.cz/vystupy/f2/f25.xls, vlastní zpracování

10.2. Dotazník

Dotazník je koncipován jako kvantitativní výzkum, což znamená, že data budou sčítána na základě odpovědí. Za hlavní zásadu dotazníku můžeme označit zaručení naprosté anonymity respondentů, která je pro tazatele při vyplňování velmi důležitá. Sběr dat probíhal pomocí internetové aplikace a klasických tiskopisů. První dvě otázky se věnovaly vyloučení nereprezentativních vyplňujících. Respondentům, kteří nejsou studenty vysoké školy nebo nemají české občanství, byl dotazník s poděkováním ukončen. Celkem bylo vysbíráno 353 vyplněných dotazníků a z toho 78 bylo vyřazeno z důvodu nesplnění základních podmínek. Návratnost vyplněných dotazníků byla 81 %. Samotný dotazník lze nalézt v příloze práce.

Otázky, které se věnují samotnému tématu, byly, až na výjimky, uzavřené s možností výběru odpovědi. Navrženy byly co nejjednodušeji, aby měl tázaný jasné rozhodování a aby našel svoji odpověď mezi předem nastavenými. Většina odpovědí byla koncipována jako „ano“, „ne“ či „nevím“. Otevřená odpověď byla požadována při otázce k vysvětlení důvodu neúčasti u voleb. Vysvětlení vlastními slovy je pro tuto práci žádoucí vzhledem k mnoha příčinám, které mohly respondenta k rozhodnutí nehlasovat, vést. Předem

nastavené odpovědi by mohly být pro tázaného příliš svazující a nemuselo by nutně dojít k objasnění pravého důvodu.

Dotazník měl za úkol zjistit aktuální stav, tedy zda respondenti chodí k volbám. Hlavní otázka, která dělí dotazník na dvě větve, byla, zda se respondenti pravidelně účastní voleb. Dále z jakého důvodu se případně neúčastní. Neméně důležité je, jak hodnotí současný volební systém popsaný v teoretické části práce, a zda by uvítali možnost volit prostřednictvím elektronických voleb. Možnost ovšem neznamená reálné využití. Dalším dotazem bylo, zda by pomocí internetu opravdu hlasovali. Tyto otázky byly položeny všem respondentům bez ohledu na jejich aktuální volební zapojení. Vzhledem k hypotéze práce se další dotaz týkal místa pobytu a místa trvalého bydliště. Dotazník je tvořen jednoduchými otázkami, aby se jeho návratnost pohybovala co nejvýše.

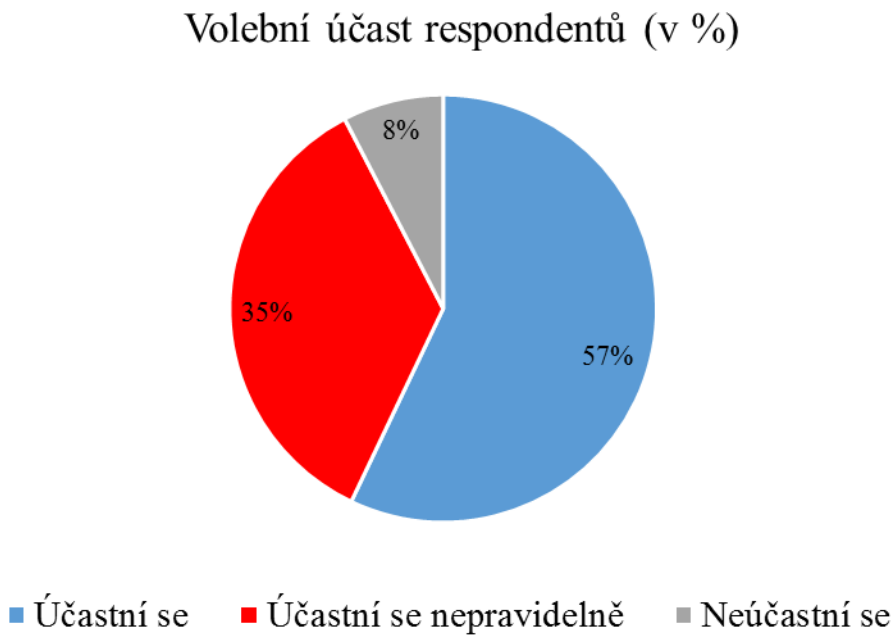
10.3. Vyhodnocení dotazníkového šetření

Po vyřazení nevyhovujících respondentů je sčítáno 275 vyplněných dotazníků. Jednotlivé otázky jsou vyhodnoceny v logické návaznosti nikoliv v jejich původním pořadí.

První relevantní otázka se ptá, zda tázaní chodí k volbám. Následující graf zobrazuje výsledky, kde, jak je vidět, se nadpoloviční většina respondentů se vyjádřila kladně. Konkrétně se jedná o 57 % z nich. Dalších 35 % chodí vyjádřit svoje preference nepravidelně, tedy ne pokaždé. Pouze 8 % dotázaných se voleb nikdy neúčastní. Volební účast vysokoškolských studentů dle stávajícího vzorku je vzhledem k průměrné účasti v ČR stejná až vyšší. Tento výsledek se neshoduje s teorií nízké volební účastí mladé generace. Dala by se aplikovat teorie vyššího zapojení vzdělaných obyvatel, kteří si uvědomují důležitost hlasování nebo mají jiné důvody ke svému rozhodnutí. Studenti vysokých škol často míří mezi odborníky ve specializovaných odvětvích. Celostátní politika může na jejich zaměstnání nebo podnikání působit přímo a ve velké míře. Ovlivnit dnešní politiku, a tím i prostředí pro svůj budoucí rozvoj může být důležitou motivací. Důvodů pro takto vysokou volební účast je pravděpodobně mnoho. V případě, že by jako v jiných státech byla nutnost registrace před volbami, riziko nízké účasti by se znásobilo. Každé další náklady mohou počet hlasujících snížit. Vzhledem k výsledkům první otázky

je kvůli logické posloupnosti žádoucí sledovat rozdílnost mezi místem trvalého bydliště a skutečným místem pobytu.

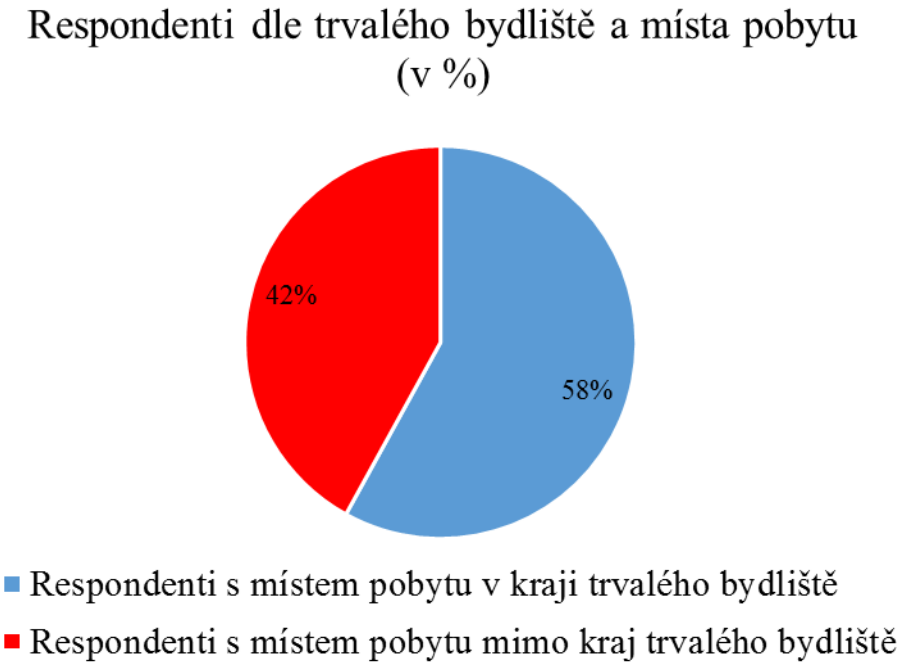
Obrázek 26 - Volební účast respondentů dotazníkového šetření

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Na následujícím grafu je vyobrazeno, kolik z dotázaných studentů žije v místě svého trvalého bydliště. Zajímavým výstupem se zdá být podobné procento, jako u hlasujících studentů. Celkem 58 % z nich bydlí v kraji, kde mají hlášený trvalý pobyt. Obdobně 57 % se vyjádřilo, že se voleb účastní pokaždé. Vzorek respondentů se dle bydliště liší od statistiky Ministerstva školství ČR o 14 procentních bodů. To znamená, že skupina dotazovaných zahrnuje o 14 procentních bodů více bydlících v místě svého trvalého bydliště, než je skutečnost. Vzhledem k rozsahu šetření není rozdíl mezi skutečností a výsledkem dotazníku zásadní.

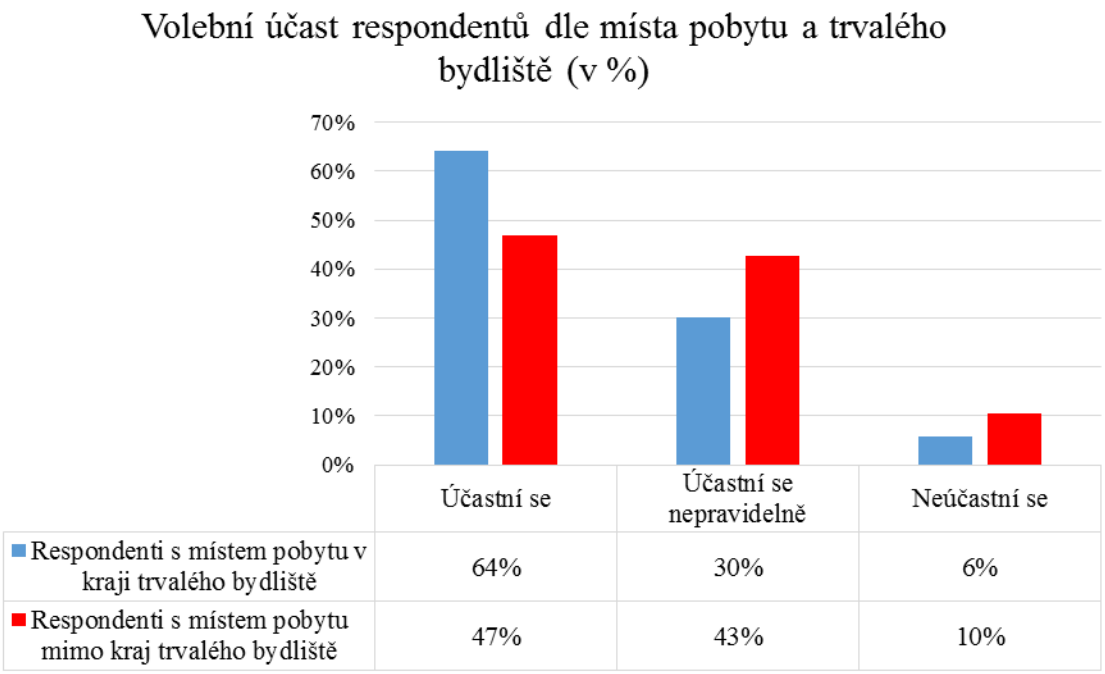
Obrázek 27 - Respondenti dle trvalého bydliště a místa pobytu

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Podkladem pro potvrzení či vyvrácení hypotézy je právě místo pobytu a trvalého bydliště, které by potenciálně mohlo mít vliv na volební účast. Obě hodnoty již byly zmíněny. Následující grafy zobrazují, jaké procento studentů pobývajících či nepobývajících v místě trvalého bydliště se hlasování účastní a naopak. Z dotazníků plyne, že 64 % studentů, kteří nemusejí k volbám dojíždět do jiného kraje, se voleb účastní pravidelně. Stejný postoj k hlasování má 47 % studentů, kteří pobývají v jiném kraji, než je jejich volební místnost. O 17 procentních bodů pravidelných voličů více je tedy mezi studenty, kteří pobývají v místě trvalé adresy. Nepravidelně se účastní 30 % pobývajících a 43 % studentů nebydlících v místě svého trvalého pobytu. Skupina voličů, která své volební právo nevyužívá a nemusí kvůli němu dojíždět do jiného kraje, o 4 procentní body zaostává za skupinou, která dojíždět musí. Tato data z dotazníkového šetření již naznačují jistý rozdíl ve volební účasti v souvislosti s nutným přesunem kvůli volbám. Ani v tomto případě ale nelze s jistotou říci, zda právě místo pobytu je důvodem k rozhodnutí, zda se na výběru zástupců podílet. Vysvětlení se věnuje samostatná otázka v dotazníku.

Obrázek 28 - Volební účast respondentů dle místa pobytu a trvalého bydliště

	Účastní se	Účastní se nepravidelně	Neúčastní se
Respondenti s místem pobytu v kraji trvalého bydliště	64%	30%	6%
Respondenti s místem pobytu mimo kraj trvalého bydliště	47%	43%	10%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Jak již bylo řečeno, jednou ze stěžejních otázek dotazníku bylo uvedení důvodu neúčasti u voleb vlastními slovy. V případě předem nastavených odpovědí by se respondent mohl snadno spokojit s jednou variantou a tou si svůj postoj odůvodnit. Jednotlivé odpovědi se dělí dle povahy od čtyř kategorií a těmi jsou: „nespokojenost“, „nezájem, neznalost“, „nedostatek času“ a „vzdálenost volební místnosti“. Důvody nezájem a neznalost jsou úmyslně umístěny v jedné kategorii. Neznalost pramení z nezájmu o dané téma či o skladbu kandidátů. V největším počtu se vysokoškolští studenti shodli na tom, že jejich neúčast pramení z vzdálenosti od volební místnosti. Z celkového počtu těch, kteří na otázku, zda se účastní voleb, odpověděli „ne“ nebo „ano, ale ne pokaždé“, se 41 % nedostaví k hlasování právě kvůli nutnému přesunu do místa trvalého bydliště. V této kategorii se objevují odpovědi typu: „žiji jinde, než je adresa mého trvalého bydliště“ a „jako student v Praze bych kvůli tomu musel jet na Moravu, kde mám trvalé bydliště“. Tyto odpovědi byly často spojovány se složitým procesem nutným k získání voličského průkazu. Průkaz lze využít pouze u voleb do Poslanecké sněmovny, nebo Senátu. U voleb do zastupitelstev obcí se musí občan dostavit do volební místnosti, kde je zapsán ve stálém seznamu.[74]

[74] Ministerstvo vnitra České republiky, Voličské průkazy, 2015

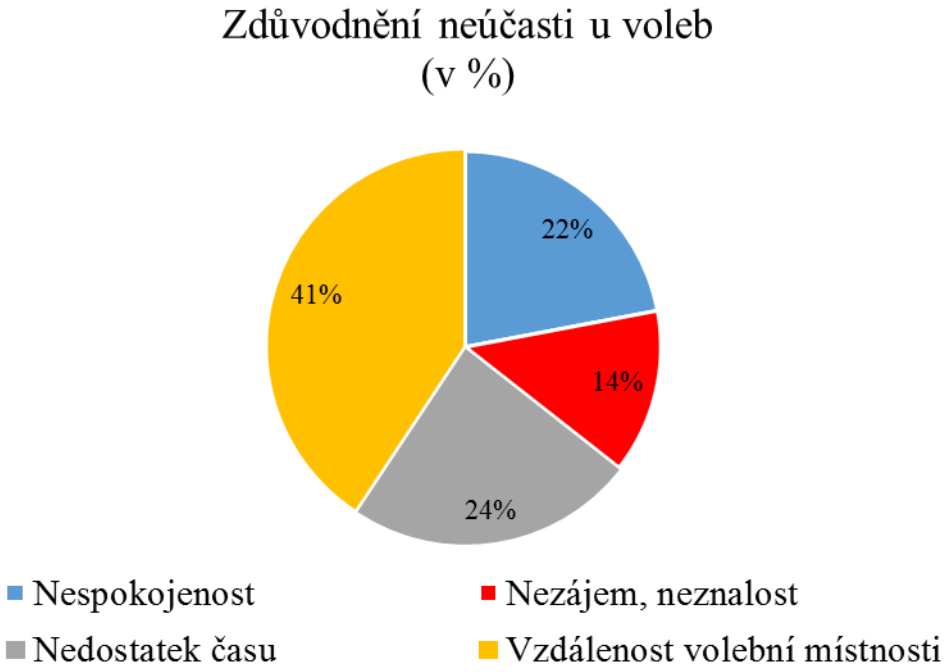
Ačkoliv by vzdálenost od volební místnosti v případě, kdy má volič vydán voličský průkaz, neměla představovat zásadní problém, mnoho studentů nepokládá volby za natolik důležité, aby vynaložili dodatečné úsilí na získání oprávnění. Možnost vyřízení voličského průkazu upravuje například § 6a zákona o volbách do Parlamentu. Žádost o vydání potřebného dokumentu se podává po vyhlášení voleb. Je tedy nezbytné vyřizovat průkaz při každých volbách. Žádost se zasílá úředně ověřeným dopisem, elektronickou poštou či prostřednictvím datové schránky. Samotný průkaz si občan musí vyzvednout osobně, nebo k tomuto úkonu zplnomocnit jinou osobu. Proces není náročný, ale obnáší s sebou dodatečné úkony a v případě úředního ověření i finanční náklady. Nevýhodou je právě nutnost žádat o oprávnění volit jinde, než je občan zapsán do stálého seznamu, při každých volbách.[75]

Nedostatek času hodnotili studenti jako druhý nejčastější důvod k neúčasti u voleb. Tato odpověď se velmi podobá vzdálenosti od volební místnosti. Rozdílem je, že nedostatek času mohou jako svůj argument zvolit i lidé, kteří se ocitají v těsné blízkosti místa, kde mohou odevzdat svůj hlas. Přílišná zaměstnanost jim ale nedovoluje vyjádřit svoje preference. Celkem takto odpovědělo 24 % respondentů. Tato odpověď, stejně jako přechozí, dává prostor pro zvýšení volební účasti pomocí internetového hlasování. Pokud by se náklady časové, finanční a náklady na dopravu snížily, či co nejvíce eliminovaly, rozhodnutí studentů o hlasování by se mohlo změnit.

Na obdobnou úroveň se ale dostává nespokojenost studentů se současnou politickou scénou nebo s výběrem z kandidátů, a to s celkem 22 % dotázaných. Mezi odpověďmi se objevovala zdůvodnění jako: „Zdají se mi předem určení lidé, které mám volit. Neznám je natolik, abych jim svěřila danou funkci, můj hlas zatím nic nezměnil.“. Celkem 14 % dotázaných se vyjádřilo, že o politiku nejeví zájem, nebo jí nerozumí. Necítí tedy příslušnost vyjádřit se ke kandidátům, pokud s nimi nejsou obeznámeni nebo nerozumí jejich volebním programům a možným následkům. Pokud je občan nespokojený nebo se o dané téma nezajímá, elektronické volby by ho pravděpodobně nemotivovaly změnit svůj názor na účast při hlasování. Zde je prostor pro jiná řešení, jako je například kladení většího důrazu na vzdělávání mládeže v oblasti politiky či zjednodušení procesu pro vznik nových stran.

[75] Ministerstvo vnitra České republiky, Voličské průkazy, 2015

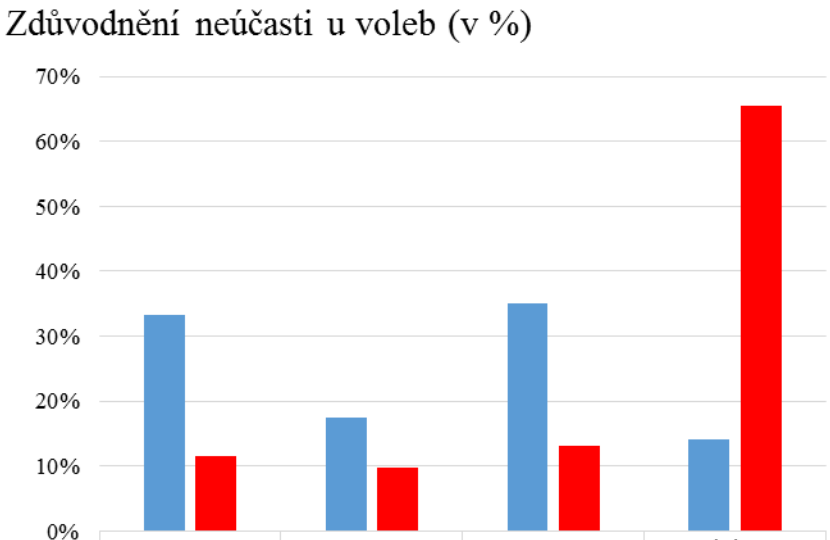
Obrázek 29 - Zdůvodnění neúčasti respondentů u voleb

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Při rozdělení důvodu dotazovaných dle místa jejich pobytu a místa trvalého bydliště vyplývá, že 66 % respondentů se voleb pokaždé neúčastní právě kvůli vzdálenosti mezi nimi a volební místností. Nedostatek času hodnotilo jako argument pouze 13 % z nich, nezájem a neznalost 10 % a nespokojenost 11 %. Respondenti, kteří svoji volební místnost naleznou ve stejném kraji, ve kterém pobývají, jsou nejčastěji časově vytížení nebo nejsou spokojeni s kandidáty. Každou z těchto odpovědí označila více než třetina dotázaných. O zbylou třetinu se podělil nezájem či neznalost a pobývání na místě odlehlém od konání voleb. Z těchto výsledků je patrné, že vzdálenost volební místnosti, má na volební účast studentů dojíždějících do škol vliv.

Obrázek 30 - Zdůvodnění neúčasti respondentů u voleb dle místa pobytu a trvalého bydliště

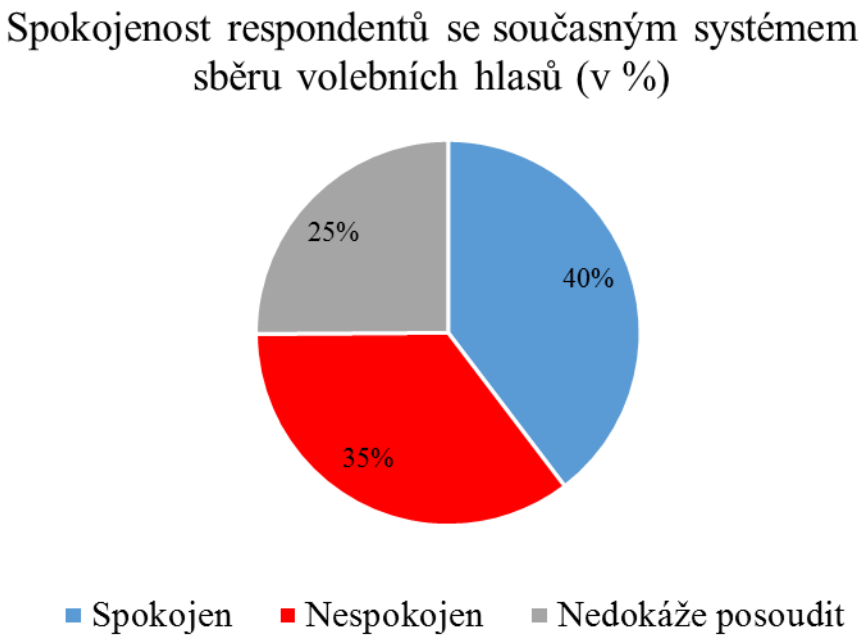

	Nespokojenost	Nezájem, neznalost	Nedostatek času	Vzdálenost volební místnosti
Respondenti s místem pobytu v kraji trvalého bydliště	33%	18%	35%	14%
Respondenti s místem pobytu mimo kraj trvalého bydliště	11%	10%	13%	66%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Před zjištěním, zda by respondenti hodnotili zavedení elektronických voleb jako zlepšení, jim byla položena otázka týkající se současného systému sběru volebních hlasů v České republice. Jak bylo zmíněno v teoretické části práce, sběr hlasů probíhá prostřednictvím volebních lístků s jednotlivými stranami a kandidáty. Tyto lístky se vhazují do volební urny v místnosti k tomu určené. Distanční forma volby je možná s vydaným voličským průkazem, nebo v případě nutnosti návštěvou volení komise v místě bydliště. Tazatelům byla tato otázka položena záměrně před zjištěním jejich názoru na elektronické volby, aby byl zjištěn aktuální stav spokojenosti. Celkem 40 % respondentů nemá výhrady k současnému systému sběru volebních hlasů. Dotázaných, kteří nejsou spokojeni s tímto systémem, bylo v rámci šetření 35 %. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami není zásadní. Lze konstatovat, že spokojení a nespokojení studenti jsou si počtem rovni. Čtvrtina dotázaných nedokáže systém zhodnotit. Studenti vysokých škol si pravděpodobně uvědomují nedostatky současného systému a s ohledem na ostatní státy mohou vidět prostor pro zlepšení.

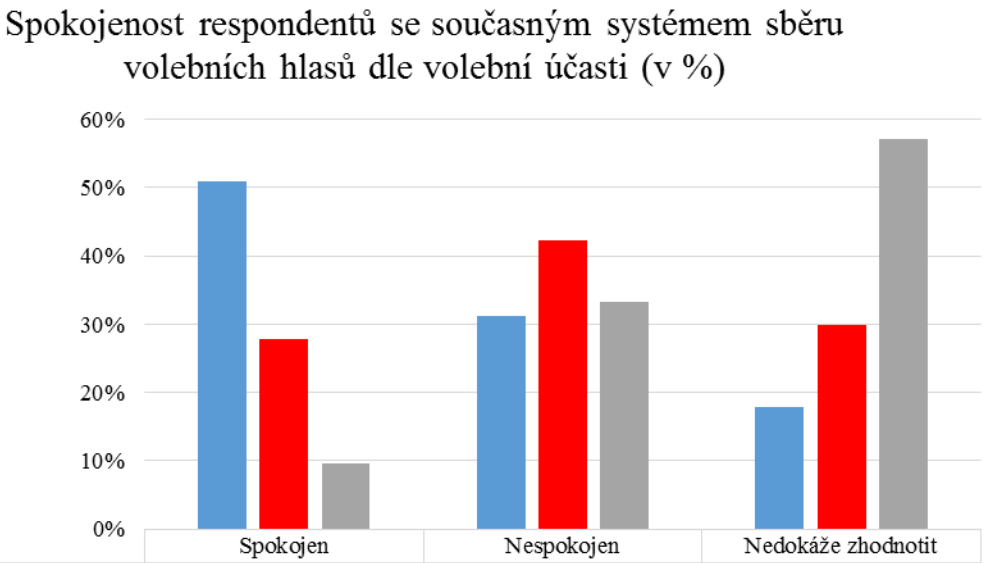
Obrázek 31 - Spokojenost respondentů se současným volebním systémem v ČR

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Zda má spokojenost se systémem sběru volebních hlasů potenciálně souvislost s volební účastí, zobrazuje graf níže. Jak lze vidět, 51 % respondentů, kteří se voleb účastní, jsou se systémem sběru spokojeni. Poměrně velká část z nich, konkrétně 31 %, však spokojena není. Přes polovinu voličů, kteří se k hlasování nedostavují, nepovažují současný systém za vyhovující. Z grafu vyplývá, že ti, kteří se voleb účastní, jsou se systémem sběru volebních hlasů spokojenější než nepravidelní hlasující. Druhý graf se na tu samou otázku dívá z pohledu místa pobytu a trvalého bydliště. Z dotazníkového šetření vyplývá, že necelá polovina respondentů žijících v kraji trvalého bydliště jsou se systémem sběru volebních hlasů spokojeni. Polovina těch, kteří musí kvůli volbám dojíždět, nikoliv. Tento výsledek se zdá být logickým vyústěním současného systému. Nespokojeni jsou především ti voliči, kterým s hlasováním vznikají dodatečné náklady. Pokud dostavení se do volební místnosti není časově ani finančně náročné, je pravděpodobnější, že tázaní nebudou mít výhrad. Pod třetinu z každé skupiny nedokáže systém zhodnotit.

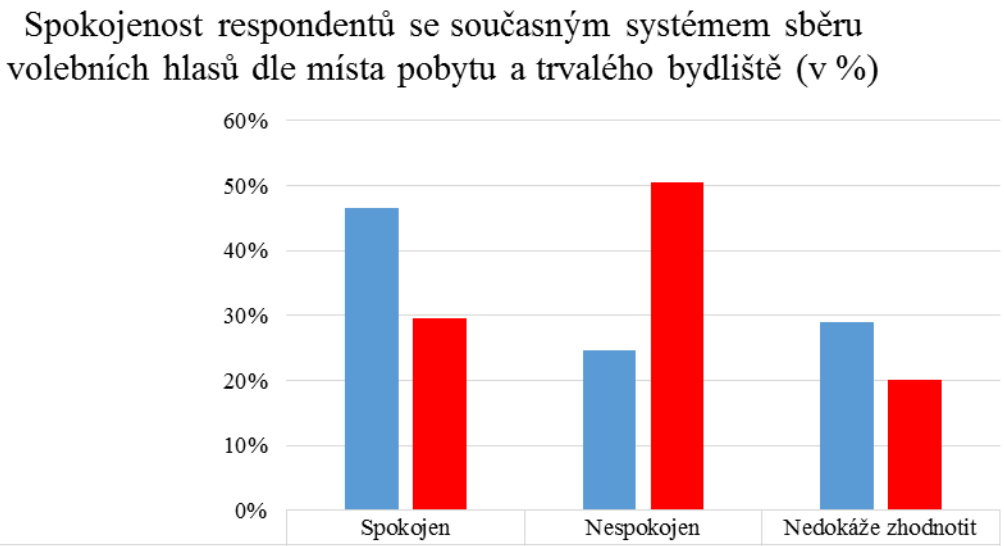
Obrázek 32 - Spokojenost respondentů se současným systémem sběru volebních hlasů dle volební účasti

	Spokojen	Nespokojen	Nedokáže zhodnotit
Účastní se	51%	31%	18%
Účastní se nepravidelně	28%	42%	30%
Neúčastní se	10%	33%	57%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Obrázek 33 - Spokojenost respondentů se současným systémem sběru volebních hlasů dle místa pobytu a trvalého bydliště

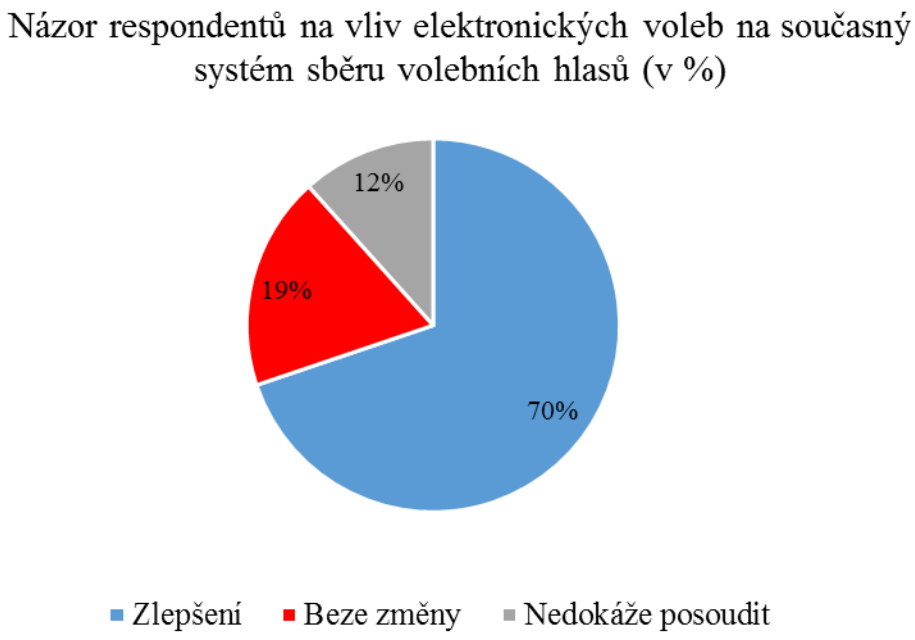

	Spokojen	Nespokojen	Nedokáže zhodnotit
Respondenti s místem pobytu v kraji trvalého bydliště	47%	25%	29%
Respondenti s místem pobytu mimo kraj trvalého bydliště	30%	50%	20%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Zda by elektronické volby byly krokem ke zlepšení současného systému sběru volebních hlasů, se dotazníkové šetření také pokoušelo zjistit. Ačkoliv se mnozí respondenti vyjádřili, že jsou spokojeni se současným systémem sběru hlasů ve volebních místnostech, kde je volič zapsán, mohou považovat volbu přes internet jako inovaci ve veřejné správě. Jako zlepšení hodnotí elektronické volby 70 % dotázaných. Pouze 19 % se vyjádřilo, že by systém zůstal beze změny, nebo by došlo dokonce ke zhoršení. Zbylí respondenti neměli na tuto otázku jasný názor. Lze konstatovat, že většina studentů vysokých škol by uvítala možnost volby přes internet jako zdokonalení současného systému sběru volebních hlasů, včetně těch, kteří jsou se současným systémem sběru volebních hlasů spokojeni. Tato skupina je však technologicky zdatná. Starší či méně vzdělaní obyvatele by na tu samou otázku mohli mít rozdílný názor. Elektronické hlasování pro ně může představovat změnu, která není vždy vítána. Ti, kteří vhazování volebních lístků považují za rituál, v elektronizaci voleb nevidí pravděpodobně žádný potenciál zlepšení.

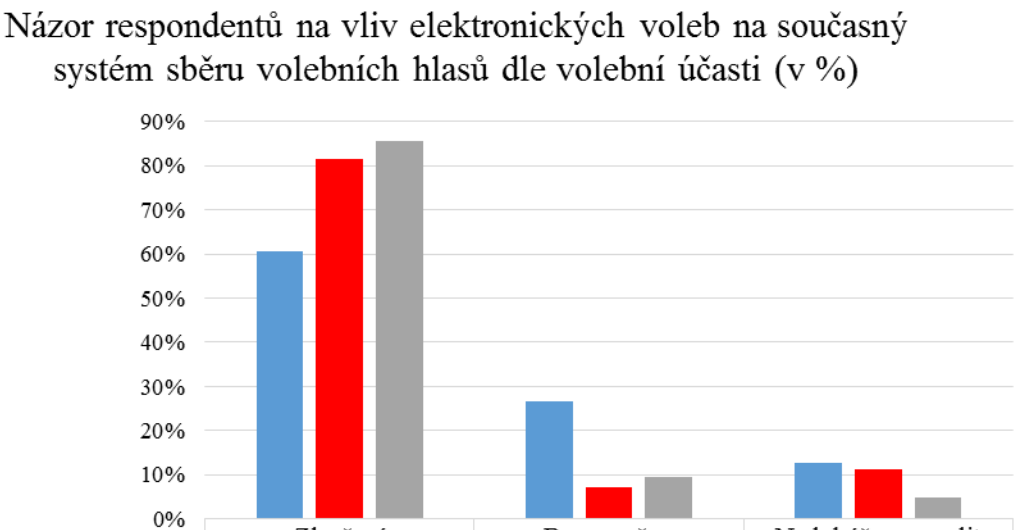
Obrázek 34 - Názor respondentů na vliv elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Zajímavým faktorem v otázce vlivu zavedení elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů je aktuální volební účast. Z dotazníkového šetření vyplývá, že internetové hlasování považuje za zlepšení nejvíce procent těch, kteří se voleb neúčastní. Naopak žádnou změnu neshledávají v největší míře pravidelní voliči. Potenciálně by internetovou volbu uvítali spíše voliči, kteří nehlasují pokaždé nebo vůbec. Srovnání názoru s ohledem na bydliště respondentů vyvozuje podobné závěry. Větší zlepšení shledávají v systému elektronických voleb ti, kteří nepobývají v místě trvalého bydliště. Pro tuto skupinu by hlasování přes internet znamenala pravděpodobně větší flexibilitu a nižší náklady. Tento výsledek se shoduje se stanovenou hypotézou.

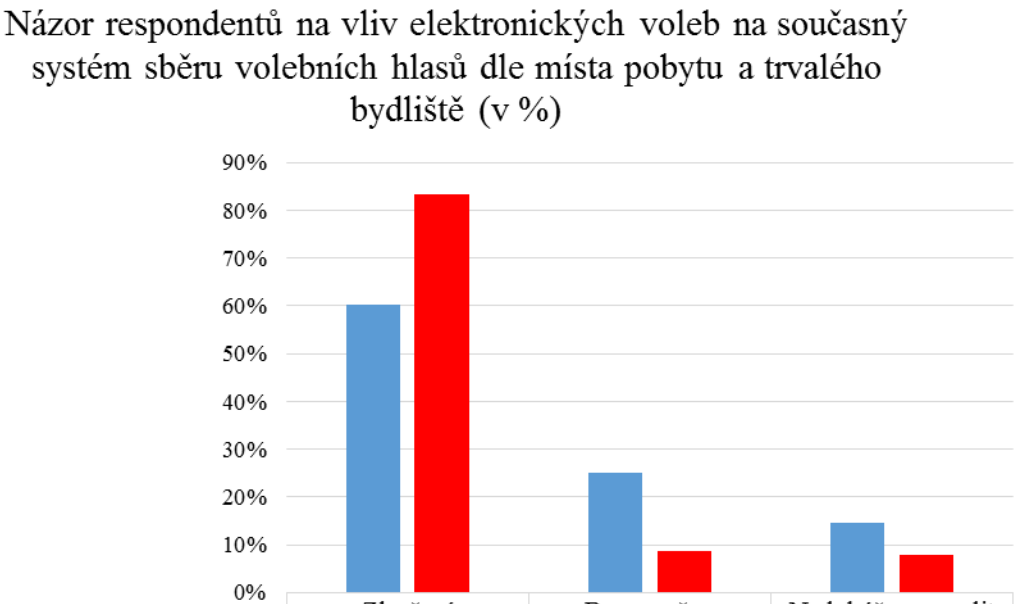
Obrázek 35 - Názor respondentů na vliv elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů dle volební účasti

	Zlepšení	Beze změny	Nedokáže posoudit
Účastní se	61%	27%	13%
Účastní se nepravidelně	81%	7%	11%
Neúčastní se	86%	10%	5%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Obrázek 36 - Názor respondentů na vliv elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů dle místa pobytu a trvalého bydliště

	Zlepšení	Beze změny	Nedokáže posoudit
Respondenti s místem pobytu v kraji trvalého bydliště	60%	25%	14%
Respondenti s místem pobytu mimo kraj trvalého bydliště	83%	9%	8%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

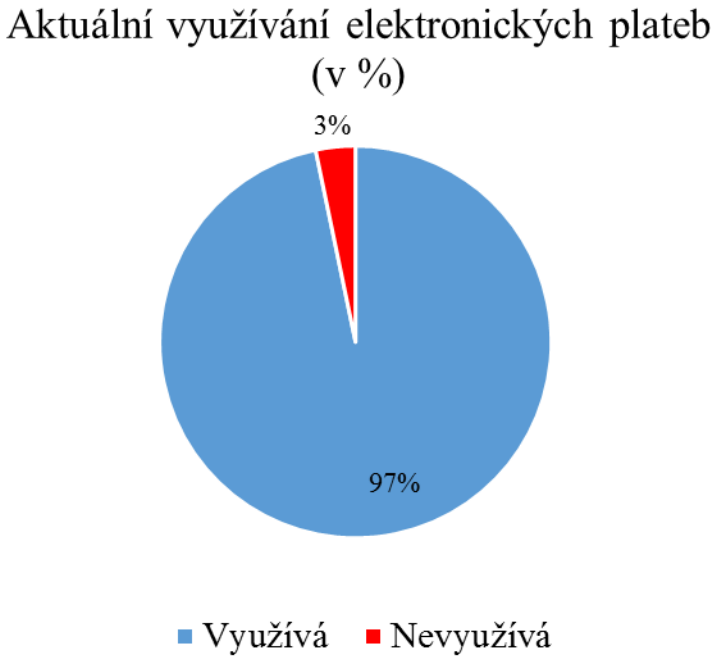
Před otázkou, zda by respondenti využili elektronického hlasování, bylo zjištěno, zda využívají elektronických plateb. Tento způsob úhrady zboží a služeb je založen na vzdáleném přístupu k platebnímu portálu. Peněžní prostředky lze převést pomocí čísla na platební kartě, online bankovnictví nebo online peněženky. Využívá se především pro platby v internetových obchodech, tzv. e-shopech. V současné době je tato možnost velmi oblíbená a na vysoké úrovni jsou také bezpečností opatření. I přes to ale dochází ke zneužívání údajů a následným krádežím. Samotné banky i provozovatele se proti těmto rizikům snaží bojovat.[76]

Online plateb využívá dle dotazníkového šetření 97 % respondentů. Pouze 3 % z nich hradí zboží a služby standardním způsobem. Tento výsledek je vypovídající o technologické zdatnosti dotazovaných. Znalost technologie při elektronickém hlasování je s platbami srovnatelná. Před využíváním samotné služby je nutná registrace a nastavení

[76] E-shop a elektronické online platby. *SHOPcentrik* [online]. 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: http://www.shopcentrik.cz/vyhody-reseni-shopcentrik/elektronicke-online-platby.aspx

služby. Samotné využívání je nenáročné. Pokud daná služba přináší znatelné zlepšení a usnadnění celého procesu, občané jsou ochotni splnit prvotní administrativní náležitosti.

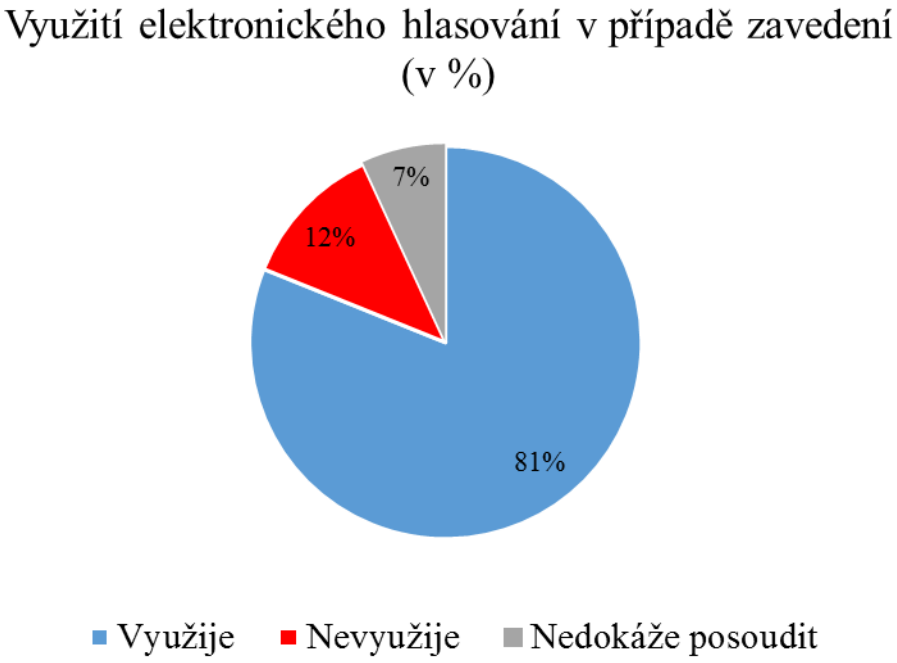
Obrázek 37 - Aktuální využívání elektronických plateb

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Stěžejním zjištěním v dotazníkovém šetření bylo, zda by respondenti využili možnosti elektronického hlasování a tím i samotných voleb. Přes 80 % dotázaných odpovědělo, že by internetového hlasování využili, to znamená, že by odevzdali svůj ohlas online. Naopak 12 % by internetové volby nevyužilo a 7 % se nedokáže vyjádřit. Obdobně, jako se vyvíjelo využívání elektronického hlasování v Estonsku, by s největší pravděpodobností probíhalo v České republice. V prvních letech se popularita tohoto způsobu volby projevuje spíše u mladší generace. Postupem let k ní nacházejí cestu i starší občané. Vzhledem k věku a vzdělání vysokoškolských studentů je uvěřitelné, že by 80 % z nich vyměnilo tradiční způsob volby za modernější řešení. V případě, že jsou náklady na volbu příliš vysoké, by mohl nový způsob změnit i jejich rozhodnutí o samotné účasti. Rozdělení odpovědí dle volební účasti a místa bydliště pomůže lépe pochopit, kteří respondenti mají větší motivaci.

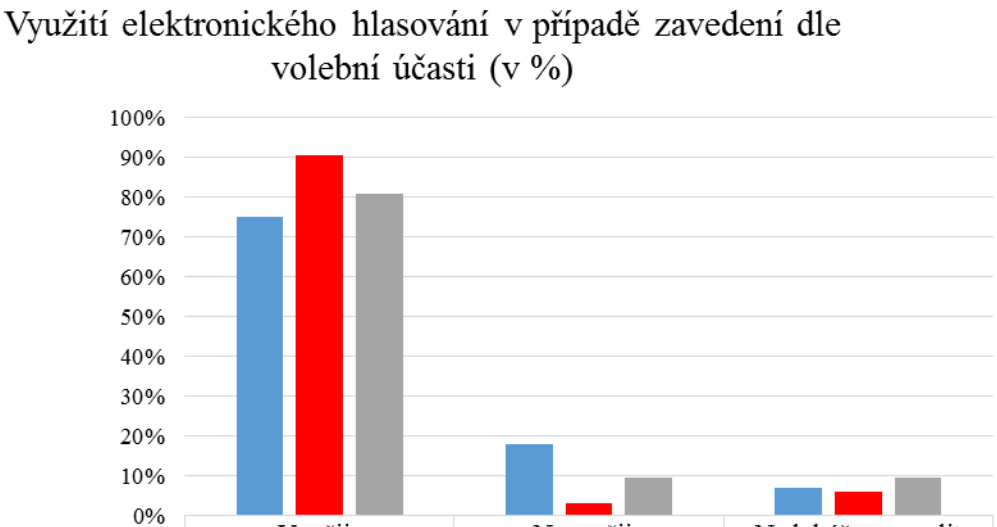
Obrázek 38 - Využití elektronického hlasování v případě zavedení

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Respondenti, kteří se voleb účastní, ale ne pravidelně, by elektronického hlasování v porovnání s ostatními využili v největší míře. Celkem 90 % z nich, by odevzdalo svůj hlas pomocí internetu. Z pravidelných voličů by se takto rozhodlo celkem 75 %. Mezi nimi se pohybují studenti, kteří svého volebního práva nevyužívají. Přes 80 % z nich by volilo přes internet. O nevyužití elektronické volby se vyjádřilo největší procento pravidelných voličů. Tyto výsledky korespondují s otázkou, zda jsou spokojeni se současným systémem sběru volebních hlasů, kde pravidelní voliči nejčastěji odpověděli ano. Ve větší míře by se elektronického hlasování zúčastnili respondenti, kteří pobývají mimo kraj svého trvalého bydliště a to až 89 % z nich. Studenti bydlící v kraji trvalého bydliště by volby přes internet také využili, ale jejich počet je o 13 procentních bodů nižší, než u druhé skupiny.

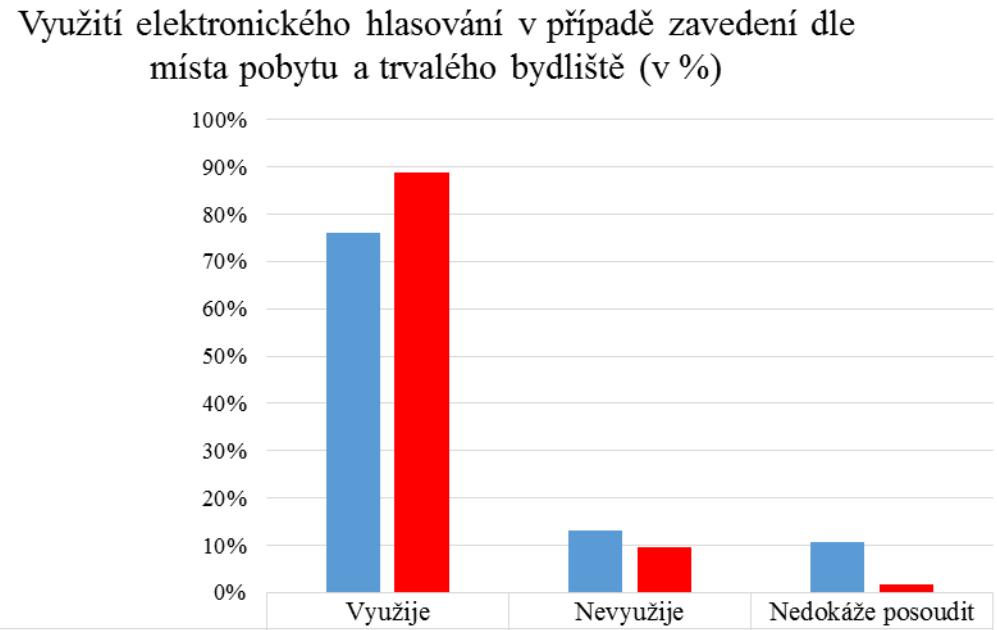
Obrázek 39 - Využití elektronického hlasování v případě zavedení dle volební účasti

	Využije	Nevyužije	Nedokáže posoudit
Účastní se	75%	18%	7%
Účastní se nepravidelně	91%	3%	6%
Neúčastní se	81%	10%	10%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Obrázek 40 - Využití elektronického hlasování v případě zavedení dle místa pobytu a trvalého bydliště

	Využije	Nevyužije	Nedokáže posoudit
Respondenti s místem pobytu v kraji trvalého bydliště	76%	13%	11%
Respondenti s místem pobytu mimo kraj trvalého bydliště	89%	10%	2%

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

10.4. Shrnutí

Vyplněné dotazníky se podařilo získat od 257 respondentů, kteří jsou občany České republiky a zároveň studují vysokou školu. Z otázek vyplývá, že více než polovina z nich se k volbám dostavuje pravidelně. Jenom minimum dotázaných se k volbám vůbec nedostavuje. Ti, kteří nehlasují pravidelně nebo vůbec, se často neúčastní z důvodu vzdálenosti volební místnosti, kde jsou zapsáni ve stálém seznamu, od místa jejich aktuálního pobytu (studia). Mezi těmito studenty vidím potenciál na změnu volebního chování. Sami hodnotí elektronické volby jako možné zlepšení současného volebního sytému, což napovídá o prostoru pro zvýšení volební účasti právě díky modernizaci stávajícího systému. Mnoho občanů mladé generace pobývá v zahraničí, ale domácí politika jim není cizí. Je pro ně ale velmi náročné, někdy až nemožné, dostavit se v den voleb do České republiky. Ačkoliv tito občané nejsou zahrnuti v dotazníkovém šetření, jejich důvody pro neúčast u voleb mohou být velmi podobné. Hlasování přes internet by vysokoškolskými studenty bylo využíváno, ačkoliv nejde s jistotou říci, zda by mělo zásadní vliv na volební účast. Jistě by ale přineslo několik hlasů, které mohou v konečném důsledku zapříčinit rozdílný výsledek. Na další uvážení je, zda hlasy, které elektronické hlasování může přinést, se vyrovnají nákladům nutně vynaloženým na zavedení tohoto systému.

Závěr

Ze sledování vývoje volební účasti v praktické části práce vyplývá, že volební účast je jistě aktuálním tématem, které si zaslouží pozornost. Její postupné snižování může mít významné důsledky pro další vývoj nejenom demokracie, ale i samotného prostředí pro život. Volení zástupci mají moc ovlivnit nejenom každodenní život občanů a hospodaření státu, ale i mezinárodní politiku a další důležité oblasti veřejného sektoru. Volební účast se přesto snižuje napříč věkovými skupinami, přičemž lze s jistotou říci, že mladá generace je tímto trendem zasažena nejvíce. Je tedy ideální cílovou skupinou pro změnu přístupu k volbám. Přesto z dotazníkového šetření vyplývá, že vysokoškolští studenti nejsou v rámci tématu mladou generací v pravém slova smyslu. Nedají se tedy označit za skupinu obyvatel, která nutně vyžaduje snahu politiků o jejich hlubší participaci na veřejné správě.

V teoretické části práce byl po definování pojmů věnován prostor faktorům, které ovlivňují volební účast. Tato otázka je velmi složitá, a aby mohla být s jistotou zodpovězena, bylo by nutné analyzovat rozhodnutí o účasti u voleb každého občana. Teorie se často opírá o základní tvrzení o racionalitě jedince. Souhlasím s Anthonym Downsem, který si vysvětluje rozhodnutí o hlasování porovnáváním nákladů a výnosů z volby. Přikláním se ale k rozšířené tezi, že výnosy nezahrnují pouze ovlivnění výsledku, ale také vlastní uspokojení z volby. Mnoho lidí si dle mého názoru uvědomuje, že jejich jeden hlas nedokáže ovlivnit celkový výsledek, ale jejich vnitřní zodpovědnost je k volbě přesvědčí. Nespokojenost s politikou je možno změnit pouze zvolením nových zástupců a to bez podpory veřejnosti není možné. Avšak aby si voliči tento fakt uvědomovali, je nutná mobilizace politických stran. Strany by měly své voliče upozorňovat na důležitost hlasování. Otázkou však zůstává, zda nejsou voliči unaveni předvolebními sliby a jejich následným nedodržením. Vzhledem k obtížnosti rozklíčování výše diskutované volební účasti je také složité vyslovit závěry ohledně vlivu elektronických voleb na jejich úroveň. Jistě se najde skupina občanů, která odmítá hlasovat klasickým způsobem a je ochotna odevzdat svůj hlas pouze elektronicky. Na druhou stranu se nabízí otázka, zda odpůrci, kteří pravosti a bezpečnosti volbě přes internet nedůvěřují, se hlasování v případě elektronických voleb z principu nezdrží.

Ze sledování volební účasti v Estonsku by se na první pohled mohlo zdát, že volební účast se díky zavedení elektronických voleb postupně zvyšuje. Nelze ale odporovat těm, kteří toto tvrzení svými argumenty vyvracejí. Neexistují podklady, které by s jistotou dokázaly, že tvrzení je pravdivé. Rozhodování o volební účasti je individuální a nelze zajistit výpovědi všech zúčastněných i nezúčastněných. Dle mého názoru internetové hlasování zvyšuje volební účast, ač o pár procent. S nástupem nových technologií a rostoucím významem e-governmentu se elektronické volby přímo nabízejí a dávají prostor pro modernizaci veřejné správy a tím i pro zvýšení atraktivnosti z pohledu mladé generace. Bohužel se nepodařilo získat data ze statistik o volební účasti přímo vysokoškolských studentů v Estonsku. Práce se tedy musela spokojit s rozdělením dle věkových kategorií.

Vysokoškolští studenti, jak již bylo řečeno, nejsou skupinou, u které by elektronické volby mohly zapříčinit razantní zvýšení zájmu o veřejné dění. Více než polovina respondentů se vyjádřila, že se k volbám dostavuje pravidelně. U těch, kteří pokaždé nehlasují, jsou ale důvody k absenci velmi podobné. Část z nich vyjádřila nezájem či neznalost politické scény. Další část zdůvodňuje svoji neúčast u voleb nespokojeností se současným výběrem z kandidátů. Vedle těchto argumentů se ale velmi často objevovaly odpovědi jako nedostatek času či vzdálenost od volební místnosti. Je tedy zřejmé, že elektronické volby nemohou eliminovat všechny důvody, které vedou k neúčasti u voleb. Mají ale potenciál změnit rozhodnutí právě u těch oprávněných voličů, kteří se chtějí podílet, ale časové a finanční důvody jim to nedovolují. V dílčích analýzách odpovědí se ukázalo, že studenti, kteří pobývají mimo místo svého trvalého bydliště, se častěji ztotožňují s danou hypotézou. V případě zavedení jednoduché možnosti distanční volby by ji využili a k volbám se obrazně řečeno dostavili. Elektronické volby samotné by využila většina studentů včetně těch, kteří v současné době volí standardním způsobem ve volebních místnostech. Ačkoliv tyto výstupy podporuje zavedení internetového hlasování, nepotvrzuje stanovenou hypotézu. Vzhledem k vysokému zapojení vysokoškolských studentů na volbě zástupců, by elektronické volby měly ve výsledku pravděpodobně minimální efekt na samotnou volební účast.

Cílem práce bylo potvrdit či vyvrátit hypotézu o potenciálním vlivu elektronických voleb na volební účast vysokoškolských studentů. Tato hypotéza nebyla potvrzena. Elektronické volby by pravděpodobně ovlivnily volební účast studentů vysokých škol, ale v zanedbatelné výši.

Vzhledem k faktu, že Česká republika o zavedení internetového hlasování uvažuje, si téma vlivu na volební účast zaslouží hlubší analýzu. V případě rozšíření práce bych navrhovala zaměřit se na věkovou skupinu od 18 do 26 let bez ohledu na zaměstnání či studium. Na základě skutečnosti, že tato skupina je hodnocena jako riziková, by zvýšení volební účasti mohlo přinést změnu do skladby současné politické scény. Jak již bylo řečeno v rámci práce, pokud se mladí lidé nebudou zapojovat do volby svých zástupců, nebude na ně ve volebních programech brán velký ohled. S tímto tvrzením se ztotožňuji.

Seznam obrázků

Obrázek 1 - World Map of Electronic Voting 17
Obrázek 2 - Volební účast při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1996 – 2013 26
Obrázek 3 - Volební účast při volbách do Senátu Parlamentu ČR v letech 1996 – 2004 ... 27
Obrázek 4 - Volební účast při volbách do Senátu Parlamentu ČR (po očištění o dodatečné volby) v letech 1996 – 2014 28
Obrázek 5 - Volební účast při volbě prezidenta republiky v roce 2013 29
Obrázek 6 - Volební účast při volbách do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012..... 30
Obrázek 7 – Volební účast při volbách do zastupitelstev obcí v letech 1994 -2014..... 31
Obrázek 8 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v ČR v letech 2004 – 2014 32
Obrázek 9 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v EU28 v roce 2014... 33
Obrázek 10 - Vývoj volební účasti při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dle věkových skupin v letech 1992 - 2010 (v %) 35
Obrázek 11 - Důvody neúčasti při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2006 a 2010 36
Obrázek 12 - Dílčí důvody neúčasti při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2006 a 2010 37
Obrázek 13 - Volební účast při volbách do Estonského Parlamentu v letech 1992 – 2015 39
Obrázek 14 - Volební účast při komunálních volbách v Estonsku v letech 1993 - 2013.... 40
Obrázek 15 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v Estonsku v letech 2004 - 2014 41
Obrázek 16 - Volební účast při volbách do Evropského parlamentu v Estonsku a ČR v letech 2004 – 2014..... 42
Obrázek 17 - Volební účast v Estonsku s rozdělením dle způsobu hlasování v letech 2005 - 2015 43
Obrázek 18 - Podíl e-hlasů na celkovém počtu odevzdaných hlasů v Estonsku v letech 2005 – 2015 44
Obrázek 19 - E-voliči dle věku při volbách v Estonsku v letech 2005 – 2015 45
Obrázek 20 - Počet voličů do 24 let, kteří využili možnosti e-volby v Estonsku v letech 2005 - 2015..... 46
Obrázek 21 - Rozdělení e-voličů v Estonsku dle pohlaví v letech 2005 – 2015..... 46
ObráObrázek 22 - Účast u voleb v Estonsku při absenci internetového hlasování..... 48
Obrázek 23 - Potenciální dopad internetového hlasování na volební účast 49
Obrázek 24 - Vysokoškolští studenti (občané ČR) podle věku v roce 2015 51
Obrázek 25 - Vysokoškolští studenti dle trvalého bydliště a místa pobytu v roce 2015..... 52
Obrázek 26 - Volební účast respondentů dotazníkového šetření 54
Obrázek 27 - Respondenti dle trvalého bydliště a místa pobytu 55
Obrázek 28 - Volební účast respondentů dle místa pobytu a trvalého bydliště 56
Obrázek 29 - Zdůvodnění neúčasti respondentů u voleb 58
Obrázek 30 - Zdůvodnění neúčasti respondentů u voleb dle místa pobytu a trvalého bydliště 59
Obrázek 31 - Spokojenost respondentů se současným volebním systémem v ČR 60
Obrázek 32 - Spokojenost respondentů se současným systémem sběru volebních hlasů dle volební účasti..... 61
Obrázek 33 - Spokojenost respondentů se současným systémem sběru volebních hlasů dle místa pobytu a trvalého bydliště..... 61

Obrázek 34 - Názor respondentů na vliv elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů 62
Obrázek 35 - Názor respondentů na vliv elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů dle volební účasti 63
Obrázek 36 - Názor respondentů na vliv elektronických voleb na současný systém sběru volebních hlasů dle místa pobytu a trvalého bydliště 64
Obrázek 37 - Aktuální využívání elektronických plateb 65
Obrázek 38 - Využití elektronického hlasování v případě zavedení 66
Obrázek 39 - Využití elektronického hlasování v případě zavedení dle volební účasti 67
Obrázek 40 - Využití elektronického hlasování v případě zavedení dle místa pobytu a trvalého bydliště 67

Seznam použitých zdrojů

Knihy a odborné publikace

ANTOŠ, Marek. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008, 191 s. ISBN 978-807-2017-348.

BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Internetové volby: budoucnost, nebo slepá ulička demokracie?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, 291 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 59. sv. ISBN 978-807-4191-688.

BLAIS, André. What affect voter turnout?. *Annual Review of Political Science*. 2006, č. 9.

ČERMÁK, Daniel a Jana VOBECKÁ. *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 181 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-067-4.

DOWNS, Anthony. An Economic Theory of Political Action in a democracy. In: *Journal of Political Economy*. Chicago: The University of Chicago Press, 1957.

GRAMBERGER, Marc. *Citizens as Partners Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making: Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making*. Paris: OECD Publishing, 2001, s. 23. ISBN 92-64-19540-8.

LINEK, Lukáš. *Kam se ztratili voliči?: vysvětlení vývoje volební účasti v České republice v letech 1990–2010*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013, 334 s. Politologická řada, sv. č. 40. ISBN 978-807-3253-141.

LINEK, Lukáš. *Voliči a volby 2010*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 254 pages. ISBN 978-80-733-0211-5.

ROSENSTONE, Steven J a John Mark HANSEN. *Mobilization, participation, and democracy in America*. New York: Maxwell Macmillan International, 1993, xviii, 333 p. ISBN 00-240-3660-9.

RETEROVÁ, Sylvie. *Alternativní způsoby hlasování: od tradičních metod k on-line volbám*. Vyd. 1. V Olomouci: Periplum, 2008, 135 s. Studie a analýzy (Periplum), sv. 10. ISBN 978-808-6624-495.

ŠEDO, Jakub a Michal NOVÝ. *České prezidentské volby v roce 2013*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. Politologická řada, sv. č. 42. ISBN 9788073253257.

ŠPAČEK, David. *EGovernment: cíle, trendy a přístupy k jeho hodnocení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074002618.

Internetové zdroje

10 Reasons Why College Students Should Vote. *Study.com* [online]. 2015 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: http://study.com/articles/10_Reasons_Why_College_Students_Should_Vote.html

BECKERT, Bernd. E-Voting in Europe: Why we should look at it, which arguments we should consider and what to expect in the future. In: *Fraunhofer* [online]. 2011 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: http://www.isi.fraunhofer.de/isi-wAssets/docs/t/de/events/E-voting_arguments_Summary_March_2011.pdf

BLAIS, André a Robert YOUNG. Why Do People Vote? An Experiment in Rationality. In: *Public Choice* [online]. 99. vyd., 1999 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://link.springer.com/journal/volumesAndIssues/11127

CAMPBELL, Angus, Philip E. CONVERSE, Warren E. MILLER a Donald E. STROKES. *The American Voter*. Michigan, 1960. [cit. 2015-03-31] Dostupné z: https://printservices.byuh.edu/faculty/troysmith/BYUH/Classes/Senior%20Seminar/campbell.pdf

E-Voting System General Overview. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2010 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/public/dok/General_Description_E-Voting_2010.pdf

E-shop a elektronické online platby. *SHOPcentrik* [online]. 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: http://www.shopcentrik.cz/vyhody-reseni-shopcentrik/elektronicke-online-platby.aspx

HEINSALU, Alo, KOITMÄE, Mihkel PILVING a Priit VINKEL. *Elections in Estonia 1992 - 2011*. Tallinn, 2012. ISBN 9789949413355. Dostupné z:http://www.vvk.ee/public/documents/Elections_in_Estonia_1992-2011_eng_issuu.pdf

ICT UNIE: Elektronické volby by pro Česko byly přínosem. *Parlamentní listy* [online]. 2014 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/ICT-UNIE-Elektronicke-volby-by-pro-Cesko-byly-prinosem-342629

Informace o elektronickém způsobu hlasování. *Hospodářská komora České republiky*[online]. 2012 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: http://www.komora.cz/pro-podnikani/legislativa-a-normy/pripominkovani-legislativy/nove-materialy-k-pripominkam/164-12-informace-o-elektronickem-zpusobu-hlasovani-t-20-7-2012.aspx

Internet Voting in Estonia. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/#Brief_description_of_the_I-voting_system

KITSING, Meelis. The Estonian experience shows that while online voting is faster and cheaper, it hasn't increased turnout. In: *The London School of Economic and Political Science* [online]. 2013 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: http://bit.ly/1hocbwy

Koaliční smlouva. *Vláda České republiky* [online]. 2010 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z:http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva_ods_top09_vv.pdf

Analýza voleb do Evropského parlamentu 2004 v ČR. Platí stále teorie voleb druhého řádu?.*Časopis naše společnost* [online]. 2004, roč. 2002, č. 2 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: om_form2content/documents/c3/a3939/f11/100041s_linek-volby.pdf

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 1999 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html

MAATEN, Epp. *Towards remote e-voting: Estonian case*. Tallin, 2004. [cit. 2015-03-31] Dostupné z:http://static.twoday.net/evoting/files/maaten_p81-90.pdf

MADISE, Ülle a Tarvi MARTENS. E-voting in Estonia 2005. The first practice of country-wide binding Internet voting in the world. In: *GI-Edition: lecture notes in informatics. Proceedings*. Austria, 2006, s. 15-17. [cit. 2015-03-31] ISSN 1617-5468. Dostupné z: http://neu.e-voting.cc/wp-content/uploads/Proceedings%202006/Proceedings2006_GESAMT.pdf#page=16

Memorandum o spolupráci. *Český statistický úřad* [online]. 2008 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/23201319/memorandum_mv_csu.pdf/1b7a1452-2319-45c8-ab1e-48cbed3372e1?version=1.0

Mohou volby přes internet zvýšit volební účast?. *Evropský parlament* [online]. 2011 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20110321STO15986/html/Mohou-volby-p%C5%99es-internet-zv%C3%BD%C5%A1it-volebn%C3%AD-%C3%BA%C4%8Dast

NIEMI, Richard D. a Michael J. HANMER. Voter Turnout Among College Students: New Data and a Rethinking of Traditional Theories. *Social Science Quarterly* [online]. 2010, č. 91, s. 301-323 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://ar9zk7pw9f.scholar.serialssolutions.com/?sid=google&auinit=RG&aulast=Niemi&atitle=Voter+Turnout+Among+College+Students:+New+Data+and+a+Rethinking+of+Traditional+Theories*&id=doi:10.1111/j.1540-6237.2010.00694.x&title=Social+science+quarterly&volume=91&issue=2&date=2010&spage=301&issn=0038-4941

PECHÁČEK, Štěpán. *Korespondenční volba*. Parlamentní institut, 2012. [cit. 2015-03-31] Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=130314

PEKÁREK, Aleš. E-participace a její současný stav v české praxi. *Ikaros* [online]. 2008, ročník 12, číslo 4 [cit. 2015-03-15]. urn:nbn:cz:ik-12767. ISSN 1212-5075. Dostupné z: http://ikaros.cz/node/12767

Results of the 2014 European elections: Turnout. *European Parliament* [online]. 2014 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.htm

Statistic about Internet Voting in Estonia. *Vabariigi Valimiskomisjon* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics/
Studenti - občané ČR podle věku. *MŠMT: odbor analyticko-statistický* [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://dsia.uiv.cz/vystupy/f2/f24_cr.xls

Studenti podle trvalého bydliště. *MŠMT: odbor analyticko-statistický* [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://dsia.uiv.cz/vystupy/f2/f25.xls

TRECHSEL, Alexander a Kristjan VASSIL. *Internet Voting in Estonia: A comparative Analysis of Four Elections since 2005*. 2010 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: http://www.vvk.ee/public/dok/Report_-_E-voting_in_Estonia_2005-2009.pdf

Telekomunikační a internetová infrastruktura: Internet. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/23202413/2014_inet.xlsx/2eccf08e-23e7-40b2-b065-a4ce5d0e3fe8?version=1.1

VASSIL, Kristjan a Till WEBER. A bottleneck model of e-voting: Why technology fails to boost turnout. In: *New Media* [online]. 2011-12-08, s. 1336-1354 [cit. 2015-03-31]. ISSN 1461-4448. DOI: 10.1177/1461444811405807. Dostupné z:http://nms.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1461444811405807

Volby.cz [online]. 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.volby.cz/

Voličské průkazy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/volicske-prukazy.aspx

Voter turnout data for Estonia. *IDEA* [online]. 2015 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z:http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=68

WANG, Ching-Hsing. Why do people vote? Rationality or emotion. *International Political Science Review* [online]. 2013-09-17, vol. 34, issue 5, s. 483-501 [cit. 2015-03-26]. DOI: 10.1177/0192512113490365. Dostupné z:http://ips.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0192512113490365

WOLF, Peter, Rushdi NACKERDIEN a Domenico TUCCINARDI. *Introducing electronic voting: essential considerations* [online]. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2011, 36 pages [cit. 2015-03-11]. ISBN 978-918-6565-213. Dostupné z:http://www.eods.eu/library/IDEA.Introducing-Electronic-Voting-Essential-Considerations.pdf

World Map. *E-voting.cc* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://www.e-voting.cc/en/it-elections/world-map/

Zeman rozpustil Sněmovnu. Nevolte jen podle výkřiků, vyzval občany. *Idnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prezident-zeman-podepsal-rozpusteni-snemovny-fle-/domaci.aspx?c=A130828_093008_domaci_kop

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník

1. Jste studentem vysoké školy?
    a. Ano (pokračování ve vyplňování)
    b. Ne (dotazník ukončen)

2. Jste občanem ČR s volebním právem?
    a. Ano (pokračování ve vyplňování)
    b. Ne (dotazník ukončen)

3. Chodíte k volbám?
    a. Ano
    b. Ano, ale ne pokaždé
    c. Ne

Větvení otázek:

3A

4. Jste spokojen/a se současným systémem sběru volebních hlasů v ČR?
    a. Ano
    b. Ne
    c. Nevím

5. Považoval byste elektronické volby (volba prostřednictvím internetu) jako krok ke zlepšení sběru volebních hlasů v ČR?
    a. Ano
    b. Ne
    c. Nevím

6. Využil byste možnosti volit prostřednictvím elektronických voleb?
    a. Ano
    b. Ne
    c. Nevím

3B, 3C

4. Z jakého důvodu nenavštěvujete volby?

Otevřená otázka

5. Jste spokojen/a se současným systémem sběru volebních hlasů v ČR?
    a. Ano
    b. Ne
    c. Nevím

6. Považoval byste elektronické volby (volba prostřednictvím internetu) jako krok ke zlepšení sběru volebních hlasů v ČR?

a. Ano
b. Ne
c. Nevím

7. Uvažoval byste o účasti u voleb, pokud by byla možnost volit prostřednictvím elektronických voleb?
    a. Ano
    b. Ne
    c. Nevím

Společné otázky:

8. Využíváte možnosti online plateb?
    a. Ano
    b. Ne

9. V jakém kraji máte trvalé bydliště?
    a. Hlavní město Praha
    b. Kraj Vysočina
    c. Středočeský kraj
    d. Moravskoslezský kraj
    e. Zlínský kraj
    f. Královehradecký kraj
    g. Ústecký kraj
    h. Jihomoravský kraj
    i. Liberecký kraj
    j. Olomoucký kraj
    k. Jihočeský kraj
    l. Plzeňský kraj
    m. Pardubický kraj
    n. Karlovarský kraj

10. V jakém kraji bydlíte?
    a. Hlavní město Praha
    b. Kraj Vysočina
    c. Středočeský kraj
    d. Moravskoslezský kraj
    e. Zlínský kraj
    f. Královehradecký kraj
    g. Ústecký kraj
    h. Jihomoravský kraj
    i. Liberecký kraj
    j. Olomoucký kraj
    k. Jihočeský kraj
    l. Plzeňský kraj
    m. Pardubický kraj
    n. Karlovarský kraj